

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
ในจังหวัดกาญจนบุรี

ปริญญาโท
ของ
เนตรนภา เหลืองสะอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กุมภาพันธ์ 2550

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
ในจังหวัดกาญจนบุรี

ปริญญาานิพนธ์
ของ
เนตรนภา เหลืองสะอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กุมภาพันธ์ 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
ในจังหวัดกาญจนบุรี

บทคัดย่อ
ของ
เนตรนภา เหลืองสะอาด

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ
การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
กุมภาพันธ์ 2550

เนตรนภา เหลืองสะอาด. (2550). การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้าน
จิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการ
จัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการผู้ควบคุม:
รองศาสตราจารย์ทรงศนียา ศักดิ์ดี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุทธิพิทยาสาพร.

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี
มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดและสถานที่
ปฏิบัติธรรม ศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและ
ความพึงพอใจของผู้ที่มาปฏิบัติธรรม และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยคัดเลือกวัดตัวอย่างจำนวน 4 วัด ได้แก่วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม
วัดท่าเสด็จและวัดสุนันทวนาราม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวจสอบ
ทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่าวัดใหม่เจริญผลมีสถานที่ปฏิบัติธรรมที่สงบและร่มรื่น วัดมโนธรรมาราม
มีทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ วัดท่าเสด็จอยู่ติดกับ
แม่น้ำลำภาชีเป็นสถานที่ที่มีความร่มรื่นในการปฏิบัติธรรม วัดสุนันทวนารามเป็นวัดป่า มีพระอาจารย์
ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้สอนธรรมะ มีธรรมชาติที่เงียบสงบ จากการศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่
พบว่า มีการวางแผนจัดทำตารางการปฏิบัติธรรมเป็นระยะเวลา 3 วัน 5 วัน และ 9 วัน ซึ่งกิจกรรม
ได้แก่ การปฏิบัติธรรมและฟังธรรม โดยส่วนมากจะมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง
พระพุทธศาสนา จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้ที่มา
ปฏิบัติธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการด้านบรรยากาศสงบร่มรื่นและบุคลากรที่ให้
คำแนะนำที่ดีระดับมากที่สุด และต้องการมีการคมนาคมที่สะดวกระดับมาก ส่วนความพึงพอใจของผู้
ปฏิบัติธรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมการสวดมนต์ ไหว้พระ การรักษาศีล 5
และศีล 8 ระดับมากที่สุด และความพึงพอใจด้านการบริการ เกี่ยวกับที่พัก อาหารและห้องสุขาใน
ระดับมาก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยขอแนะนำ
ดังนี้

วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณระดับประเทศ

ภารกิจ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด พัฒนาการท่องเที่ยวด้าน
จิตวิญญาณให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งสำหรับชาวไทยและชาวต่างชาติ

กลยุทธ์ ได้แก่ 1. พัฒนาการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป 2. สร้างศูนย์
การศึกษาด้านการปฏิบัติธรรม 3. พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเชื่อมโยงกับแหล่ง
ท่องเที่ยว 4. สร้างสื่อด้านการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย 5. ส่งเสริมให้ประชาชนหันมาสนใจการเข้า
วัดเพื่อการปฏิบัติธรรมมากขึ้น 6. เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมสำหรับชาวต่างชาติ

PLANNING AND MANAGEMENT FOR SPIRITUAL TOURISM DEVELOPMENT IN
KANCHANABURI PROVINCE

AN ABSTRACT

BY

NATENAPA LUANGSA – ART

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Science degree in Ecotourism Planning and Management
at Srinakharinwirot University

February 2007

Natenapa Luangsa – art. (2007). *Planning and Management for Spiritual Tourism Development in Kanchanaburi Province*. Master thesis, M.S. (Ecotourism Planning and Management). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Associate Professor Dhasaneeya Sakdee Assistant Professor Krongkao Poopityastaporn.

Planning and Management for Spiritual Tourism Development in Kanchanaburi Province. The objectives of this research were to investigate basic information and resource audit in temples and places for Buddhist practice, to study the management of the places for Buddhist practice, to survey Buddhist practitioners' satisfaction and desire, and to provide suggestion on developing spiritual tourism in Kanchanaburi. Four temples were selected as samples which were Mai Charoenphol Temple, Manotammaram Temple, Tahsadej Temple, Sunantavanaram Temple. Tools used in this research were Resource Audit, interviews and questionnaires.

The research indicates that Mai Charoenphol Temple has peaceful and natural environment for Buddhist practice. Manotammaram Temple has historic tourism sites, archeological sites, and archeological finds. Tah Sadej Temple is situated near Lamphachi River which is one of the suitable site for Buddhist practice. Sunantavanaram Temple is a forest temple where the Japanese monk teaches Buddhism, has peaceful naturally. As for places management, the Buddhist practice activities were scheduled for the period of 3, 5, or 9 days. Buddhist practice and listening to Buddhist teaching were included activities. Activities were held mostly on Buddhist holidays. Regarding the Buddhist practitioners' satisfaction and comments showed that they enjoy praying, paying respect to the Buddha and keeping 5 and 8 Buddhist commandments at the 'very much.' Practitioners were satisfied with lodging serviced, food and toilet at the rate of 'much.'

Suggested ways to develop spiritual tourism in Kanchanaburi as follows:

Vision: To be the national center of spiritual tourism.

Mission: To support efficient Buddhist practice and to develop spiritual tourism to attract both Thai and foreign tourists.

Strategies: 1. Develop more efficient and sustainable Buddhist practice. 2. Implement education center for Buddhist practice. 3. Develop spiritual tourism routes link with tourist sites. 4. Develop up-to-dated public relation media. 5. Encourage people for more Dhamma practice at the temples. And 6. Prepare Buddhist practice of foreigners.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ทรศนียา ศักดิ์ดี ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรองแก้ว พุทธิยาสถาพร กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่าของท่านมาให้คำปรึกษา และคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ รวมทั้งให้แนวคิด และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความห่วงใย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการทำวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุภาพร สุกสีเหลือง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินดา เกาพิจิตร และ ดร.อรอนงค์ พริ้งศุลกะ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ซึ่งได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ดร.พรรณี บุญประกอบ ดร.อรรรณพ โพธิสุข และ ดร.ปัญญา วีระวิทยเลิศ ที่กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม ธรรมบุตร ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ด้านการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ข้าพเจ้า รวมทั้งข้อคิดต่างๆ มุมมองใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในอนาคต ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งอย่างหาที่สุดมิได้

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าอาวาสวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ และวัดสุนันทวนาราม รวมทั้งขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมและผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ขอขอบพระคุณ คุณแม่ คุณพ่อ คุณน้า พี่และน้อง เพื่อนๆ ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้าในยามท้อแท้ ให้มีพลังในการทำวิจัยจนประสบความสำเร็จในวันนี้

เนตรนภา เหลืองสะอาด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
การท่องเที่ยว.....	8
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	10
การจัดการการท่องเที่ยว.....	20
การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	22
การปฏิบัติธรรม.....	29
การวางแผนกลยุทธ์.....	32
บริบทพื้นที่ที่พัฒนา.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
การสำรวจพื้นที่วิจัยและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	51
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	51
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	56
ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดและ สถานที่ปฏิบัติธรรม การจัดการของเจ้าของสถานที่และสถานที่ท่องเที่ยว ใกล้เคียง.....	56

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ตอบแบบสอบถาม.....	99
ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว..	102
ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว.....	106
ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา.....	111
ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยว ใกล้เคียง.....	113
ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ.....	115
การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัด กาญจนบุรี.....	115
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	119
สรุปผลการวิจัย.....	120
อภิปรายผล.....	123
ข้อเสนอแนะ.....	129
บรรณานุกรม.....	130
ภาคผนวก.....	136
ภาคผนวก ก. แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว.....	137
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่.....	143
ภาคผนวก ค. แบบสอบถาม.....	146
ภาคผนวก ง. หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม.....	153
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	157

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง.....	99
2 แสดงจำนวนและร้อยละของอายุ.....	99
3 แสดงจำนวนและร้อยละของสถานภาพ.....	100
4 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการศึกษา.....	100
5 แสดงจำนวนและร้อยละของอาชีพ.....	101
6 แสดงจำนวนและร้อยละของรายได้ต่อเดือน.....	101
7 แสดงค่าร้อยละของวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการมาปฏิบัติธรรม.....	102
8 แสดงค่าร้อยละของจำนวนวันที่อยู่ปฏิบัติธรรม.....	102
9 แสดงค่าร้อยละของการเคยและไม่เคยเดินทางมาที่นี่.....	103
10 แสดงค่าร้อยละของลักษณะการเดินทาง.....	103
11 แสดงค่าร้อยละของจำนวนผู้ร่วมเดินทาง.....	103
12 แสดงค่าร้อยละของพาหนะในการเดินทาง.....	104
13 แสดงค่าร้อยละของการเคยหรือไม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่น.....	105
14 แสดงค่าร้อยละของแรงจูงใจที่ทำให้ท่านมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้.....	105
15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม.....	106
16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม.....	107
17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประเพณีและงานมหกรรมต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม.....	108
18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม	109
19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจด้านบริการ.....	110
20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา	111
21 แสดงค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ด้านจิตวิญญาณ.....	113
22 แสดงค่าร้อยละของการตั้งใจจะกลับมา.....	113
23 แสดงค่าร้อยละของความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใกล้เคียงที่ ปฏิบัติธรรม.....	113

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
24 แสดงค่าร้อยละของแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดกาญจนบุรีที่กลุ่มตัวอย่าง อยากจะแวะไปเที่ยว.....	114
25 แสดงค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ระบุปัญหาที่พบจากการท่องเที่ยวด้าน จิตวิญญาณ ในวัดของจังหวัดกาญจนบุรี.....	115
26 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก.....	116

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่แสดงที่ตั้งวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนารามและแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดกาญจนบุรี.....	5
2 ด้านหน้าทางเข้าวัดใหม่เจริญผล.....	57
3 ลานธรรมกาญจนวิสุทธ์(ซ้าย)และความร่มรื่นบริเวณโดยรอบวัดใหม่เจริญผล.....	57
4 ไก่แจ้ที่อาศัยอยู่บริเวณวัดใหม่เจริญผล	58
5 คำขวัญของวัดบนต้นไม้.....	58
6 พระอุโบสถในวัดใหม่เจริญผลและพระปางสมาธิพระนามว่า "สมเด็จพระบรม สัมมาสัมโพธิญาณ".....	59
7 รูปหล่อพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อเพลิน ปริสุทโธ) และรูปหล่อ พระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ).....	59
8 ศาลาปฏิบัติธรรมในวัดใหม่เจริญผล.....	60
9 เรือนพักและห้องสุขาในวัดใหม่เจริญผล.....	61
10 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดใหม่เจริญผล.....	63
11 โบราณสถานพงตึก.....	64
12 อุทยานมัจฉาวังสังกะวาส.....	65
13 บริเวณหน้าวัดมโนธรรมาราม.....	66
14 อุทยานมัจฉาเขตอภัยทานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัดมโนธรรมาราม.....	67
15 วิหารหลวงพ่อบ้าน (ซ้าย) รูปหล่อหลวงพ่อบ้าน ด้านหลังบรรจุสรีระหลวงพ่อบ้าน ในโลงแก้วที่ไม่เนาเปื่อย (ขวา) ในวัดมโนธรรมาราม.....	68
16 ศาลท้าวมหาพรหมประกาศิต.....	68
17 บริเวณโบราณสถานสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นในวัดมโนธรรมาราม.....	69
18 ทางเข้าโบราณสถานแห่งชาติวิหารพระพุทธไสยาสน์.....	69
19 พระพุทธไสยาสน์สมัยกรุงศรีอยุธยาในวัดมโนธรรมาราม.....	70
20 ศาลาปฏิบัติธรรมวัดมโนธรรมาราม.....	70
21 ที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมภายในวัดมโนธรรมาราม.....	72
22 ห้องสุขาในวัดมโนธรรมาราม.....	72
23 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดมโนธรรมาราม (วัดนางโน).....	74
24 วัดถ้ำเขาน้อย.....	75
25 วัดถ้ำเสือ.....	75
26 เขื่อนแม่กลอง.....	76

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
27 บริเวณทางเข้าวัดท่าเสด็จ.....	77
28 ป้ายสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรีบริเวณหน้าวัดท่าเสด็จ.....	77
29 ความร่มรื่นในบริเวณวัดท่าเสด็จ.....	78
30 ทางเดินลงไปแม่น้ำลำภาชีด้านหลังวัดท่าเสด็จ.....	78
31 พระพุทธรูปประธานพรในวิหารวัดท่าเสด็จ.....	79
32 วิหารอริยสังข์และพระประจำวันเกิดรอบวิหาร.....	79
33 พระปางลีลาในวัดท่าเสด็จ.....	80
34 พระอุทิศต์ในบริเวณวัดท่าเสด็จ.....	80
35 หอระฆังในวัดท่าเสด็จ.....	81
36 บริเวณลานปฏิบัติธรรมวัดท่าเสด็จ.....	81
37 ลานเดินจงกรมในวัดท่าเสด็จ.....	82
38 การเดินจงกรมของผู้ปฏิบัติธรรม.....	82
39 กิจกรรมการไหว้พระ สวดมนต์ในวัดท่าเสด็จ.....	83
40 ที่พักแบบปักกลดตรงดงค์ในป่าไผ่ (ซ้าย) และแบบห้องพัก (ขวา)	83
41 ห้องสุขาในวัดท่าเสด็จ.....	84
42 แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดท่าเสด็จ.....	85
43 ต้นจามจุรียักษ์.....	86
44 ศาลเจ้าแม่จามจุรี.....	86
45 ความงดงามของพระพุทธรูปและสถานที่ภายในโบสถ์วัดสุนันทวนาราม.....	88
46 ศาลาปฏิบัติธรรม (ธรรมศาลา) และลานเดินจงกรมซึ่งอยู่รอบศาลาปฏิบัติธรรม.....	88
47 ศูนย์เยาวชนในบริเวณวัดสุนันทวนาราม.....	89
48 นั่งสมาธิและฟังธรรมจากพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก.....	90
49 การเดินจงกรมของผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดสุนันทวนาราม.....	90
50 เรือนพักและห้องพักในวัดสุนันทวนาราม.....	91
51 ห้องสุขาและที่อาบน้ำภายในวัดสุนันทวนาราม.....	91
52 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดสุนันทวนาราม.....	93
53 น้ำตกไทรโยคใหญ่.....	94
54 น้ำตกไทรโยคน้อย.....	95
55 อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์.....	96

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ.	หน้า
56 สะพานข้ามแม่น้ำแคว.....	97
57 สุสานทหารสัมพันธมิตร.....	98
58 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ.....	106
59 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม	107
60 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและงานมหกรรม	108
61 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม.....	109
62 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจด้านบริการ.....	110
63 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี.....	128

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย โดยมีการจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ชุมชนเพื่อเพิ่มมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน นอกจากนี้ธนาคารโลกได้ประมาณการว่าการเติบโตของการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาจะเพิ่มในอัตราร้อยละ 4 ต่อปี ขณะที่ประเทศอุตสาหกรรมเพิ่มอัตราร้อยละ 2.5 ต่อปี โดยที่การท่องเที่ยวระยะทางไกลจะมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยนับเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้หลักกับประเทศเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ.2503 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 81,340 คน สร้างรายได้ 196 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2547: ไม่ปรากฏหน้า) และในปี พ.ศ.2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าประเทศ 13.38 ล้านคน สร้างรายได้ 450 ล้านบาท สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยภายในประเทศในปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 76.24 ล้านคน สร้างรายได้ 347.30 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์) และได้มีการตั้งเป้าหมายในอนาคตอันใกล้ คือ ในปี 2551 ประเทศไทยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นเป็น 20 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 700,000 ล้านบาท

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในประเทศไทย ได้รับความนิยมเป็นตลาดกลุ่มใหญ่ที่มีการใช้จ่ายค่อนข้างสูง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อขยายฐานลูกค้าไปยังกลุ่มวัยรุ่น คนทำงาน ที่สนใจในพุทธศาสนาได้เดินทางท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ตลอดทั้งปี โดยมีวัดทั้งในเขตอุทยานประวัติศาสตร์และอำเภอต่างๆ เช่น วัดพระนอนจักรสีห์วรวิหาร จังหวัดสิงห์บุรี วัดไชโย จังหวัดลพบุรี วัดเขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรี วัดพระพุทธรูปมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี นอกจากนี้ยังมีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงให้นักท่องเที่ยวไปกราบนมัสการอีกหลายวัด เช่น หลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท หลวงพ่อแพ วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ วัดจันทาราม จังหวัดอุทัยธานี

กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ มีกระบวนการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง

ตอบสนองความต้องการเหล่านี้คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.2547: ไม่ปรากฏหน้า) ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ เป็นแนวทางที่อาจนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจของนักท่องเที่ยว

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดความเครียดสูง ด้วยสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพสูง ปัญหาสังคมต่างๆ ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายในการที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ทั้งนี้สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บทบาทของพระสงฆ์และหลักคำสอนของพุทธศาสนา ในการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทางด้านจิตใจแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 เป็นต้นมา ได้เพิ่มเป้าหมายด้านการพัฒนาจิตใจซึ่งระบุว่า จุดสำคัญจะเน้น เรื่องการปฏิบัติด้วยการเพิ่มจำนวนพุทธศาสนิกชนเข้าฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในวัด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจไว้ในลำดับต้นๆ กล่าวคือ เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนทางด้านจิตใจให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีจิตใจที่ดีต่อสังคมและส่วนรวม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านบุคลากร ให้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดหลักธรรมสู่การปฏิบัติให้มีคุณภาพ และส่งเสริมการวิจัย การรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในทุกพื้นที่อย่างเป็นระบบ และเลือกสรรวัฒนธรรมสากลและวัฒนธรรมไทยที่ดั่งงามมาผสมผสานเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประเทศ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ประเพณีทุกอย่าง วัฒนธรรมทุกอย่าง ความคิดทุกความคิด ความเห็นทุกความเห็นสามารถตอบสนองความต้องการ ความจำเป็นหรือตอบสนองหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องทำหรือเป็นตัวแทนในส่วนที่ขาดเสียมิได้ในวัฒนธรรม ดังนั้นศาสนาจึงเป็นรากฐานที่มาแห่งค่านิยมหลักที่สำคัญที่สุดของสังคมอย่างหนึ่ง คือสังคมใดจะดำรงอยู่ได้อย่างราบรื่นและมั่นคงสังคมนั้นจะต้องมีการส่งเสริมจรรโลงด้านศีลธรรม มีความเชื่อ มีค่านิยม และมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกัน

การที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 3 ฉบับ มุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุ แสดงถึงความจำเป็นของการมีพระพุทธรักษาเพื่อช่วยในการพัฒนาจิตใจของคนในสังคม ซึ่งเป็นสังคมพุทธศาสนา แต่ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน พุทธศาสนิกชนส่วนมากได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจน้อยลง การไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ ฟังธรรมที่วัด ได้ถูกละเลยไปทำให้วัดไม่สามารถเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนได้อย่างที่เป็นมาแต่ก่อน ในการนี้การเดินทาง

ท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน จึงสามารถนำมาเป็นแนวทาง เพื่อชักนำพุทธศาสนิกชนกลับคืนสู่วัด บุคคลเหล่านี้จะมีโอกาสท่องเที่ยวศึกษาหาความรู้ไปพร้อมๆ กับการศึกษาและการปฏิบัติธรรม

จังหวัดกาญจนบุรีมีวัดที่ประชาชนทั้งในภูมิภาคและกรุงเทพมหานครมาท่องเที่ยวและมีการปฏิบัติธรรมที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ การท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการจาริกแสวงบุญ สะสมบุญ และเพื่อการพัฒนาด้านจิตใจให้นักท่องเที่ยวมีความสุขอย่างยั่งยืนและโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งในการพัฒนาปัญญาต้องมีศีลและสมาธิควบคู่กันไป ศีลคือการสำรวมทางกาย วาจา ให้เรียบร้อย สมาธิคือความตั้งใจมั่น และ ปัญญาคือความรู้ ผลการศึกษาครั้งนี้นำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดแนวทางการจัดการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณและสามารถนำมาขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ในวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาปฏิบัติธรรม ในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้ที่มาปฏิบัติธรรม
4. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ และพัฒนากิจกรรมซึ่งเหมาะสมกับความต้องการของผู้ที่ประสงค์มาปฏิบัติธรรม เป็นทางเลือกใหม่ และรูปแบบใหม่ให้การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยทางด้านการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมในวัดที่อยู่ในขอบเขตประมาณ 100 กิโลเมตรจากอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยเลือกวัดจากข้อมูลของสำนักพระพุทธรักษาแห่งชาติและสำนักพระพุทธรักษาจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อตอบสนองการวิจัยซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ มี

ศาลาหรือลานปฏิบัติธรรม มีการปฏิบัติธรรมโดยค้างคืนที่วัด มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้ปฏิบัติธรรม ได้แก่ วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมในวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จำนวนวัดละ 55 คน รวม 220 คน

เจ้าของสถานที่วัดละ 2 ท่าน ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม

พื้นที่ที่ศึกษา

วัดที่อยู่ในขอบเขตประมาณ 100 กิโลเมตรจากอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ วัดใหม่เจริญผล อำเภอท่ามะกา วัดมโนธรรมาราม อำเภอท่าม่วง วัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย วัดสุนันทวนาราม อำเภอไทรโยค

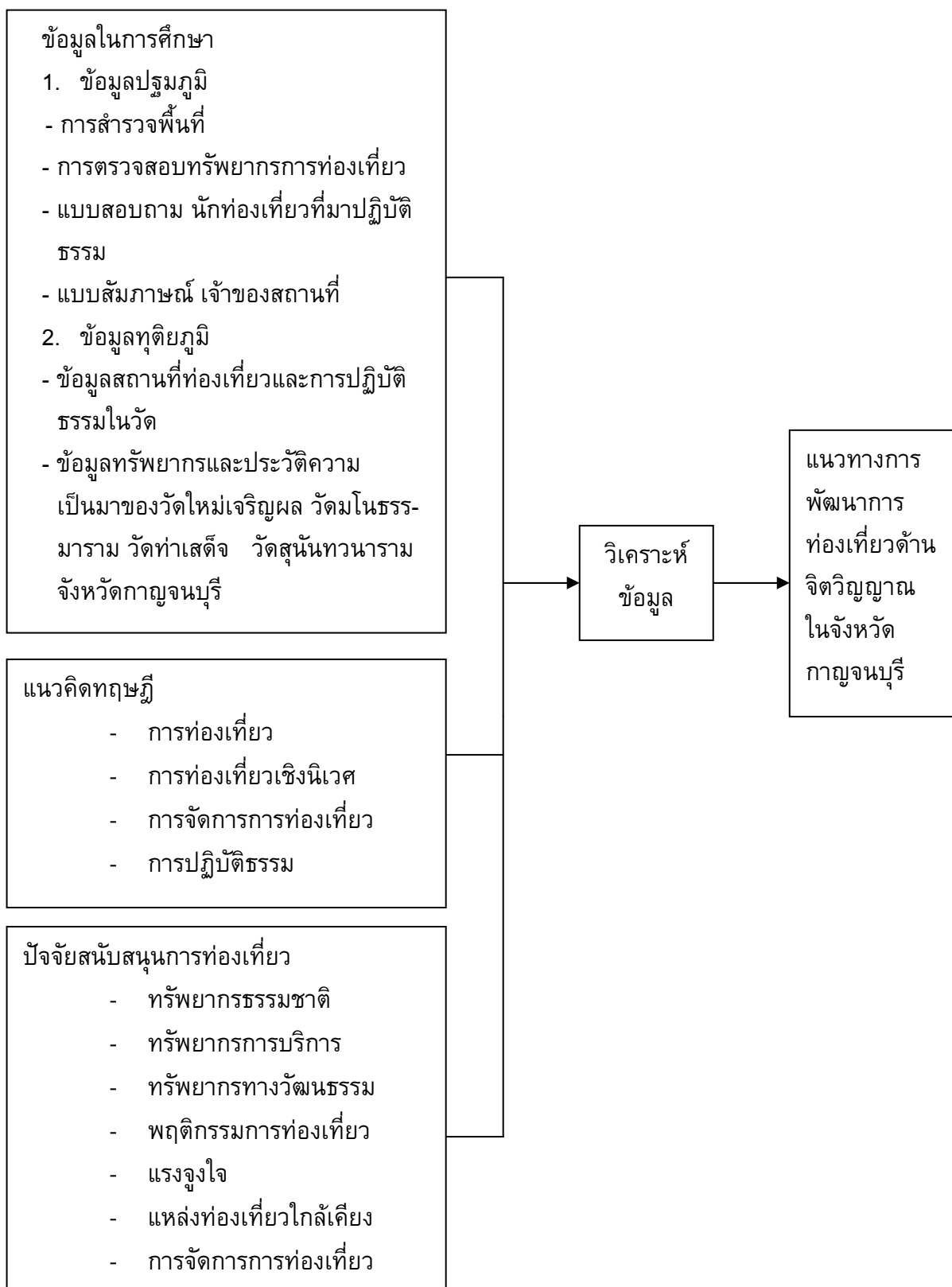
ภาพประกอบ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก www.Thai-tour.com (ออนไลน์)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (**Ecotourism**) หมายถึง การท่องเที่ยวโดยการเข้าหาธรรมชาติ ศึกษาเรียนรู้และรักษาระบบนิเวศมิให้ถูกทำลาย โดยยึดถือประโยชน์ของชุมชนผู้เป็นเจ้าของถิ่นและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นหลัก
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (**Resource audit**) หมายถึง ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม กิจกรรม ประเพณีงานมหกรรมและการบริการ
3. การพัฒนา (**Development**) หมายถึง การกระทำหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น
4. จิตวิญญาณ (**Spiritual**) ในที่นี้หมายถึง การเดินทางไปปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดการล่วงรู้ว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรให้มีความสุข รู้จักการทำจิตใจให้มีความบริสุทธิ์ ให้ชีวิตมีสุข
5. การท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ (**Spiritual tourism**) หมายถึง การมาปฏิบัติธรรมในวัดเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ให้ชีวิตมีความสุขอย่างแท้จริง
6. การปฏิบัติธรรม หมายถึง การเดินทางมาปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าร่วมแสวงบุญที่วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี ศึกษาธรรมะ ฝึกสมาธิและไปอยู่อาศัยที่วัดเพื่อการปฏิบัติธรรม โดยการขัดเกลา ขัดเกลากิเลสออกจากกาย วาจาของเรา เพื่อให้เกิดความสงบด้านจิตใจ การพักผ่อนทางใจและก่อให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน
7. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาปฏิบัติธรรม หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยโดยปกติของตนเป็นการชั่วคราว เพื่อมาบำเพ็ญความเพียร โดยการนั่งสมาธิ การอบรมธรรมะในวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี
8. การพัฒนาอย่างยั่งยืน (**Sustainable development**) หมายถึง การปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในเชิงอนุรักษ์เพื่ออนุชนรุ่นหลัง โดยตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความงามทางสุนทรียภาพ การรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศให้ยืนยาว
9. การพัฒนาด้านจิตใจ หมายถึง การปฏิบัติธรรมและก่อให้เกิดความสงบในจิตใจ เกิดสมาธิ สติ และปัญญา พ้นจากความทุกข์
10. กิจกรรม (**Activities**) หมายถึง การนั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังธรรม สวดมนต์
11. การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (**Strategic planning**) หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค นำมากำหนดทิศทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ และตอบสนองวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์การ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า มาใช้เป็นขอบเขตในการวิจัย (Conceptual framework)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. การจัดการการท่องเที่ยว
4. การพัฒนาที่ยั่งยืน
5. การปฏิบัติธรรม
6. การวางแผนกลยุทธ์
7. ปริบทพื้นที่ที่พัฒนา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

แมค อินทอช และโกลด์เนอร์ (Mcintoch and Goeldner. 1995: 132-135) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและการบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการที่จะดึงดูดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยการต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความอบอุ่นและเปี่ยมไมตรีจิต

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539: 3). ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นการเดินทางภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ประมุข แก้วเนียม. (2530: 29). กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการสันทนาการ (Recreation) ของมนุษย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง (Leisure time) โดยผูกพันอยู่กับการเดินทาง (Travel) ซึ่งส่วนมากเป็นบ้านของตนเองไปยังอีกสถานที่หนึ่งซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเป็นการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจการงานต่างๆ เป็นต้น

จริญญา เจริญสุขใส; และสุวัฒน์ จุฑากรณ์. (2544: 72) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติเป็นการชั่วคราว เพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เดินทาง (นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน)

ธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภาครัฐบาลที่ดูแลการท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว

ดังนั้นการท่องเที่ยว (Tourism) คือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อหาความสนุกสนาน เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อการศาสนา ตลอดจนการเยี่ยมชมมิตร โดยที่ไม่มีรายได้เกิดขึ้นจากการเดินทางในครั้งนั้น การเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวนั้นเป็นการผ่อนคลายความเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงานหรือเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันพร้อมๆ กับการได้รับรู้ สัมผัสกับสิ่งแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากการดำเนินชีวิตอันเป็นปกติของเรา ทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้ และการติดต่อสื่อสารซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นผลดีแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบหลายประการ ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ลักษณะของนักท่องเที่ยว การกระจายของนักท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยว และทัศนคติของนักท่องเที่ยว

2. สินค้าท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือเป็นสินค้าที่รวบรวมเอาสินค้าและบริการหลายรูปแบบทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วยกัน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ทัศนียภาพไมตรีและสาธารณูปโภค สินค้าเหล่านี้มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งสินค้าทางการท่องเที่ยวจะต้องเป็นสิ่งซึ่งนักท่องเที่ยวซื้อ และเกิดความประทับใจ (Attraction) เพราะมีสิ่งที่มีคุณค่าด้านต่างๆ หลากอย่าง เช่น คุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศนั้นๆ มีทิวทัศน์หรือทัศนียภาพสวยงาม เหมาะสมเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

3. การคมนาคมขนส่ง เพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ เช่น รูปแบบของการคมนาคมขนส่ง การคมนาคมขนส่งสู่แหล่งท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว แบบแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยว บริเวณหรือสถานที่ให้บริการแก่ผู้โดยสาร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก รูปแบบ หรือปัญหาการจราจร เป็นต้น

4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ ข้อมูลข่าวสารเป็นเอกสารเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศมากขึ้น เช่น หนังสือแนะนำ

เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับ แผนที่ เอกสารแนะนำ การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวการส่งเสริม และให้ความรู้ใหม่ๆ การอบรมการนำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง การจัดทำแผนที่เส้นทางและแผนที่ท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

5. ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเข้าเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจตั้งแต่ก้าวแรกที่เดินทางเข้าสู่ประเทศ โดยให้ความสะดวกในเรื่องต่างๆ ดังนี้

5.1 ระเบียบวิธีการเข้าออกเมือง เช่น การทำวีซ่า และศุลกากร

5.2 การขนส่งกระเป๋าของผู้โดยสาร

5.3 บริการขนส่งระหว่างท่าอากาศยาน สถานีขนส่ง

5.4 การอำนวยความสะดวก แก่ผู้โดยสารที่สถานีขนส่งและท่าอากาศยาน

6. องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้ธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ได้แก่

6.1 ไฟฟ้า มีเพียงพอและใช้การได้ดี ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ รวมทั้งความปลอดภัย

6.2 ประปา สะอาดถูกหลักอนามัย และปริมาณเพียงพอแก่การบริการ

6.3 การสื่อสาร ได้แก่ โทรเลข โทรศัพท์ โทรเลข สะดวก รวดเร็ว และปริมาณของหน่วยบริการเพียงพอ

6.4 การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล

6.5 สถานพยาบาล และโรงพยาบาล ที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และค่ารักษาพยาบาลอยู่ในอัตราที่ยุติธรรม

7. การสนับสนุนอื่นๆ เพิ่มความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว เช่นการเงิน การธนาคาร ระเบียบต่างๆ สถานศึกษา แหล่งค้นคว้าด้านต่างๆ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนความสุภาพอ่อนโยนและมีไมตรีจิตต่อกัน (วรรณ วลัยวานิช 2539: 19-23)

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นคำผสมกันระหว่าง Ecology (นิเวศวิทยา) กับ Tourism (การท่องเที่ยว) ซึ่งมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันดังนี้ Nature-based tourism, Green tourism และ Bio tourism (ยูดี นิรัตน์ตระกูล.2538: 52) มีผู้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

สหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (ยูดี นิรัตน์ตระกูล.2538: 52; อ้างอิงจาก International Union for the Conservation of Nature and Natural Resource-IUCN 1990) เป็นองค์กรแรกที่กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับ

การเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

ในการประชุมวิชาการนานาชาติครั้งแรกของเอเชีย เรื่อง Ecotourism ของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปี ค.ศ.1994 ได้ให้คำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เป็นการเข้าหาธรรมชาติและศึกษาเรียนรู้และรักษาระบบนิเวศโดยยึดถือหลักและประโยชน์ของชุมชนผู้เป็นเจ้าของถิ่นและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงมารยาทและไม่ตรึงอันพึงแสดงต่อนักท่องเที่ยวอันเป็นเสมือนแขกผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและต้องการเห็นการพัฒนาในด้านนี้เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยได้ริเริ่มจัดทำนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นเพื่อใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2538 - 2539 นโยบายและแนวทางดังกล่าวมีสาระสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ให้ดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม
- 2) ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 3) ให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเสมอภาค
- 4) ต้องชี้้นำตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังยึดถือว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จะต้องมีการประสานงานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคมและการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยาวนานที่สุด สำหรับการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย ททท. ได้กำหนดวัตถุประสงค์นโยบายและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับประเทศไทยไว้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
  - เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยพัฒนาไปสู่ทิศทางแบบยั่งยืน
  - เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นการท่องเที่ยวที่ได้ความรู้และมีความรับผิดชอบ
  - เพื่อรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นตั้งอยู่

2. นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์

โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดี และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

- ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่การสร้าง

ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมกับสิ่งแวดล้อม

- สร้างสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ การคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ

- ดำเนินการให้มีการวางแผน และปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบ องค์กรการจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนท้องถิ่น

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังได้กำหนดรายละเอียดด้านแนวทางการจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และแนวนโยบายข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญหลายประการด้วยกัน เช่น การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การสื่อความหมายและบริการความรู้ การส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ การป้องกันผลกระทบทางวัฒนธรรมและแนวทางการตลาด

ภราเดช พยัทธิเชียร. (2539: 4-5) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องพัฒนาทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันกันไปตลอดในรูปแบบของการท่องเที่ยวนั้น เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเสื่อมโทรมต่อทรัพยากร

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขตจำกัดโดยรูปแบบของการท่องเที่ยว สถานที่ ตลอดจนกลุ่มของนักท่องเที่ยว

บู (Boo. 1991: 4-8) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า หมายถึงการท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแล รักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

องค์กรการท่องเที่ยวทางสังคม (The Ecotourism Society. 1991: 1) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

เสรี เวชชบุษกร. (2538: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย”

จากความหมายและคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ ตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดมากที่สุด โดยมีแนวคิดที่เป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Nature-based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ (No or Low impact) และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) และการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจและประสบการณ์ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง
4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น มากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมา นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เรียกว่า “Conventional tourism” ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ๆ ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกเป็นของผู้ประกอบการ หรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นช่วงแห่งการบูรณาการเพื่อให้แนวความคิดได้ถูกถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและการส่งเสริมการตลาด ซึ่งยังมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนาอีกหลายส่วน เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการที่มีอยู่ มีมาตรฐานและสามารถแข่งขันแบ่งในตลาดการท่องเที่ยวเอาไว้ อย่างไรก็ตามในการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงในพื้นที่ รวมถึงต้องอาศัยความเข้าใจในกระบวนการและ

โครงสร้างของระบบการท่องเที่ยว เพื่อให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถดำเนินการได้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และไม่ขัดแย้งกับกรอบนโยบายหลักที่ได้ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์

ในการท่องเที่ยวปัจจุบัน กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เข้ามามีส่วนสำคัญอย่างมาก ในบทบาทของการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควบคู่กันไป แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีบทบาทอย่างไรที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แท้จริง

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดขึ้นในโลกตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 นับเป็นเวลากว่า 20 ปีมาแล้วที่มีการพูดถึงเรื่องนี้ ในช่วงแรกยังไม่มีการใช้ทรัพยากรมากนักจึงทำให้มีทรัพยากรมากกว่าประชากร แต่หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีการจัดระบบเศรษฐกิจจึงมีวิชาเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้น เกิดความคิดว่าจะจัดสรรทรัพยากรอย่างไรให้เพียงพอต่อความต้องการในภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ที่ทรัพยากรไม่เพียงพอต่อความต้องการ จากสภาวะของโลกที่เปลี่ยนแปลง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเกิดขึ้น

แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นวิธีหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะจะเป็นการประสานผลประโยชน์ระหว่างการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน ในต่างประเทศการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้น และทำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้ประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศหันมาให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมาก การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกระบวนการที่จะให้ประโยชน์กับธุรกิจการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประชาชนท้องถิ่นไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างว่า การพัฒนาและการอนุรักษ์สามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ตามแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ดังต่อไปนี้

1. ให้การท่องเที่ยวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ
2. ให้มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพและบูรณาการ เพื่อให้มีการอนุรักษ์มรดกการท่องเที่ยวของชาติเพื่อถ่ายทอดไปยังลูกหลานตลอดไป
3. ให้การท่องเที่ยวเป็นวิธีการให้การศึกษาแก่เยาวชน เป็นโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของประชาชนและเป็นวิถีทางที่ใช้รักษา มิใช่ทำลายวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ
4. ให้การท่องเที่ยวเป็นการกระจายโอกาสการจ้างงาน การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน และกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
5. รักษาขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพและการจัดการในภาครัฐและภาคเอกชน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่สวนทางกัน เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นการนำทรัพยากรมาใช้อย่างเต็มที่ ในขณะที่การพัฒนาอย่าง

ยั่งยืนเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลระหว่างการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร

หัวใจของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือต้องสร้างดุลยภาพระหว่าง 2 สิ่งแห่งความขัดแย้งคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกันอย่างราบรื่น

ความเติบโตทางการท่องเที่ยวมีใช้ทฤษฎีทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์แต่เป็นเรื่องของ “ธรรมาภิบาล” คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในการพัฒนา การปกป้องรักษา

2.2 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีหลักการที่สำคัญ 5 ประการซึ่งเป็นพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ฤทัยวัลค์ มโนสา 2544: 11; อ้างอิงจาก Australian department of tourism 1994) มีรายละเอียดดังนี้

1. อาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐานในการประกอบกิจกรรม โดยเน้นถึงธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษทั้งทางชีวภาพ กายภาพและลักษณะทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวประเภทนี้จึงบังเกิดและขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่นั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหัวใจสำคัญของการวางแผน การพัฒนา และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา (Ecologically sustainable) การท่องเที่ยวทั้งหมดจะต้องเป็นไปอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยได้มีการยอมรับกันว่าความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่หลักการจัดการกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเชิงนิเวศต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ แรงกระตุ้นอันเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยพัฒนาคุณภาพและยกระดับการท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ทั้งยังจะช่วยเกื้อกูลและหล่อเลี้ยงการท่องเที่ยวให้คงดำเนินต่อไป จึงต้องสร้างความมั่นใจว่ารูปแบบ สถานที่ และระดับของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ใช้อยู่จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่ธรรมชาตินั้นๆ

3. การศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental education) การให้การศึกษาและการสื่อความหมายของสิ่งแวดล้อม เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแฝงไว้ด้วยความเพลิดเพลินอันน่าภิรมย์และมีความหมาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องดึงดูดความสนใจผู้ที่ปรารถนาจะร่วมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาความรู้ และความตระหนักในสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ซึ่งหากมีการขยายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นวงกว้างออกไป ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติเชิงบวกอันเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมสำหรับสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริม เพิ่มพูนจิตสำนึกทางการอนุรักษ์ ความรู้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น มีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ชุมชน และอุตสาหกรรม พร้อมทั้งยังช่วยให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติคงอยู่ต่อไปให้ยาวนาน การศึกษาจึง

นับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดการพื้นที่ นอกจากนี้การสื่อความหมายยังสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพกว้างๆ ในลักษณะภาพรวมของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ทราบถึงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปเยือน ตลอดจนประเด็นอื่นๆ เช่น การจัดการทรัพยากร

4. ผลประโยชน์ที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับ (Locally beneficial) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน และเป็นผลดีต่อสภาพแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ยังช่วยเสริมประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยประชาชนในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งรวมไปถึงการจัดเตรียมข้อมูลความรู้ การให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และผลิตผลต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งนอกจากผลประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้รับแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย

5. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist satisfaction) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ได้รับการสัมผัสจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรจะถูกต้อง ตรงตามความเหมาะสมที่ปรากฏอยู่ นักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เท่าเทียมกัน หรือเกินกว่าที่คาดหวังไว้ การให้บริการที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวควรเป็นรองเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เท่านั้น

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศ (First hand ecosystem) และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จึงมักปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2539) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและตัดขาดจากโลกภายนอก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสที่บ้าน นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวว่าหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยว ซึ่งก็คือพื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว โดยพื้นที่นี้จะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ความดึงดูดเหล่านั้นอาจเป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่ใช่ว่าสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยวนอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้ว ในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature destination) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture destination) ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยวทางด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และ

ศาสนา (Historical, archaeological and religious destination) และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และประเพณี (Art, culture and traditional destination) เข้าไว้ด้วยกัน

หากมองการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอุตสาหกรรมบริการอย่างหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว และเป็นวัตถุประสงค์ประเภทใช้แล้วไม่หมดไปหรือสูญหาย หากมีการควบคุมป้องกันด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวยังประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไป ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศจนเกินขีดความสามารถของระบบที่จะรับได้

2. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาจแบ่งได้ 4 ประเภทตามแนวการแบ่งของ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2539) คือ

ประเภทที่ 1 นักท่องเที่ยวแบบหัวกระโทก (Hard-core nature tourists) เช่น นักวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หรือสมาชิกของกลุ่มทัวร์พิเศษที่จัดขึ้นเพื่อการศึกษา กำจัดขยะ หรือเพื่อจุดประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน

ประเภทที่ 2 นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated nature tourists) ได้แก่บรรดาผู้ท่องเที่ยวด้วยโปรแกรมพิเศษ เพื่อการได้เห็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการปกป้องดูแลอย่างเข้มงวด รวมถึงผู้สนใจและต้องการเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ธรรมชาติ และวัฒนธรรม

ประเภทที่ 3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Mainstream nature tourists) ได้แก่บรรดาผู้เดินทางไปเยือนลุ่มน้ำอเมซอน อุทยานกอริลลาในเวเนซุเอลา หรือจุดหมายปลายทางอื่นๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

ประเภทที่ 4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส (Casual nature tourists) ได้แก่บรรดาผู้เข้าร่วมท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาสอันหาย โดยอาจเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวทั่วไป นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า จะต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

3. การตลาด การตลาดนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวโดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีลักษณะอย่างไร โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสมกับความสนใจและตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎหรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ (Qualitative tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวเชิงปริมาณ (Quantitative tourism) อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. การบริการ การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ เช่น การจัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ (Eco-lodge) และวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังอาจจัดให้ประชาชนท้องถิ่นเป็นมัคคุเทศก์นำทางในการเดินป่า เป็นต้น (ดรรชนี เอ็มพันธ์ุ; และสุรเชษฐ์ เชนฐ มาส 2539: 1-10)

วรรณ วรชวานิช. (2539: 7-8) การที่มนุษย์จะเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ นั้น มีเหตุจูงใจในการเดินทางที่นาสนใจหลายประการ ซึ่งเหตุจูงใจในการเดินทางของคนในสมัยปัจจุบันย่อมแตกต่างไปจากเหตุจูงใจของคนในสมัยโบราณ เช่น การเดินทางเพื่อแสวงหาลู่ทางทำมาหากินใหม่ ๆ ที่สะดวกสบายกว่า หรือเพื่อหลบหลีกภัยอันตราย เพราะคนในสมัยโบราณนั้นอยู่ในช่วงปรับปรุงแบบของการดำรงชีวิต หรือการแสวงหาสังคมใหม่ที่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อความสะดวกสบายของมนุษย์เอง ดังนั้นการเดินทางของคนในสมัยโบราณจึงแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ 5 ประเภท คือ

1. การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางการเมือง
2. การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางการค้า
3. การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางศาสนา
4. การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางด้านความสนุกสนาน
5. การเดินทางเพื่อประโยชน์ทางด้านสุขภาพและอนามัย

ส่วนคนในสมัยปัจจุบันนั้นเดินทางไปตามทีต่าง ๆ เพราะความอยากรู้อยากเห็น อยากรเปลี่ยนบรรยากาศ อยากรพักผ่อน อยากรได้รับสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ฯลฯ

นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี 2540-2544 ได้มีการกำหนดไว้ดังนี้คือ

1. การส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว ควบคู่กับสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาวและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบต่อไป
2. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขหรือป้องกันปัญหาทางการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
3. ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งผลดีต่อการพัฒนา

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนี้คือ

1. ผลักดันให้มีการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนพิจารณาและหาแนวทางร่วมกัน
2. ทรนงค์และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่นเข้าใจและเห็นความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนให้อยู่ในสภาพที่ดี ตลอดจนสามารถให้ข้อมูล ข่าวสาร การบริการ และความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนท้องถิ่นของตนเองได้
3. กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือสร้างความเสื่อมโทรมให้แก่แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง
4. เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น โดยให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ทุกคน
5. ทรนงค์โครงการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. ประสานงานประชุม ปรีกษาหารือ ตั้งคณะทำงานร่วม ททท. ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติกับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อวางแผนการท่องเที่ยวและแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม
7. ศึกษาและพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศและระบบติดตามสถานะสิ่งแวดล้อม และมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนจัดตั้งสถาบันหรือจัดฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพบุคลากรในด้านการบริการ

2.3 กิจกรรมท่องเที่ยว

เหตุการณ์ (Events) และกิจกรรม (Activities) นับเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่งของจุดหมายการท่องเที่ยว (Tourist destination) ซึ่งอาจมีบทบาทได้ทั้งในฐานะที่เป็นทรัพยากรหลักหรือทรัพยากรสนับสนุน ในบางครั้งเมื่อรวมทรัพยากรสนับสนุนหลายอย่างเข้าด้วยกันก็สามารถมีแรงดึงดูดและศักยภาพทำให้เป็นกลายเป็นทรัพยากรหลักไปด้วย

เหตุการณ์ มีขอบเขตรอบคลุมตั้งแต่ เทศกาล ประเพณี การแข่งขันประเภทต่างๆ และกิจกรรมทางธุรกิจ เทศกาลและประเพณี (Festivals) นั้นมีรากฐานมาจากวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น จัดขึ้นโดยประชาชนในท้องถิ่นเพื่อประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะ แต่ก็อาจมีความน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยวจนกลายเป็นทรัพยากรหลักได้ นอกจากเทศกาลและประเพณีแล้วยังรวมไปถึงขบวนแห่ตามท้องถนน (Carnival) งานชุมนุมเฉลิมฉลองของชุมชน เป็นต้น

แม้ว่าเหตุการณ์ จะเป็นสิ่งที่จัดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ แต่สามารถช่วยส่งเสริมความสำคัญของจุดหมายทางการท่องเที่ยว ได้และเมื่อพ้นช่วงระยะเวลาการจัด ก็สามารถพัฒนาทรัพยากรด้านอื่นๆ เพื่อดึงดูดผู้เยี่ยมชมเยือนได้เช่นกัน ทั้งนี้จะต้องมีแผนการจัดการ ในด้าน

เหตุการณ์ เทศกาลและประเพณี กิจกรรม ที่มีความต่อเนื่อง หลากหลาย น่าสนใจ และมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์การบริหารจัดการที่เป็นระบบ

กิจกรรม หมายถึง สิ่งดึงดูดและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดหรือสร้างขึ้นโดยมุ่งที่จะ ให้บริการต่อการท่องเที่ยว นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจ เช่น กอล์ฟ สวนสนุก ศูนย์การบันเทิง เรือชม สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ในจุดหมายทางการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาส ให้ผู้เยี่ยมชมมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นต้นว่า กีฬา การจับจ่ายซื้อของ หรือแม้แต่กิจกรรมทาง ธุรกิจ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

กิจกรรมสามารถเป็นได้ทั้งทรัพยากรหลักและทรัพยากรสนับสนุน กิจกรรมที่มีระดับและ ช่วงระยะยาว ประกอบกับความหลากหลาย (Range and diversity of activities) จะเป็นปัจจัย สำคัญที่ช่วยดึงดูดให้ผู้เยี่ยมชมเยือนมีเวลาพักยาวนานขึ้น (Long-stay visitor) ส่วนผู้เยี่ยมชมที่มี เวลาพักสั้น (Short-stay visitor) จะให้ความสนใจต่อความหลากหลายของกิจกรรมมากกว่าแต่ใน ความหลากหลายนั้นควรสะท้อนภาพลักษณ์ของทรัพยากรที่เป็นจุดดึงดูดหลักของจุดหมายการ ท่องเที่ยวนั้นๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 2546)

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.2540: 27)

- มุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือสามารถป้องกันและ จัดการแก้ไขผลกระทบได้
- เสริมกิจกรรมที่มีการให้การศึกษา หรือเพิ่มการให้การศึกษา และเรียนรู้ร่วมกันใน กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยปกติ
- จัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น เยาวชน กลุ่มอาชีพให้มากขึ้น
- จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

3. การจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและ สภาพแวดล้อม โดยกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย 2543)

การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ (System approach) และบรรลุ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายนั้นจำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อย (Sub system) หรือองค์ประกอบ หลักของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงการพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการ ท่องเที่ยวด้วย

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มาจากแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งเน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ การประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นและมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสของคนรุ่นต่อไป การท่องเที่ยวจึงหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม ความงามทางสุนทรียภาพ รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. ลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อม ที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรม (Maintaining diversity) มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาวและช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ (Integrating tourism in to planning) การพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. การรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting local economics) การท่องเที่ยวที่พิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย
6. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (Involving local communities) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากร สิ่งแวดล้อมโดยรวม เท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting stakeholders and the public) ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นต้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันรวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training staff) โดยสอดแทรกแนวความคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับบริการการท่องเที่ยว
9. การตลาดที่มีความพร้อม (Marketing tourism responsibly) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การทำการวิจัย (Undertaking research) การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้นั้น จำเป็นต้องรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่สภาพเดิม มีมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด ด้วยแนวทางการจัดการแบบยั่งยืนที่จะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้

4. การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในอดีตได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักโดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ระดับรายได้ของคนในประเทศก็จะเพิ่มมากขึ้น และมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย ทั้งนี้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณดังกล่าวเกิดจากการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและบริการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอันได้แก่ ดิน น้ำ ป่า ทะเลและชายฝั่ง รวมทั้งแร่ธาตุต่างๆเป็นปัจจัยหลักอย่างปราศจากการวางแผนและการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดการสะสมของปัญหาต่อทุนธรรมชาติตามระดับการผลิตโดยรวมที่เพิ่มสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ หรือปัญหามลพิษต่างๆซึ่งได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร และเชื่อมโยงไปถึงความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองทรัพยากรระหว่างคนในสังคม

นอกจากนี้พฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่า ทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทั้งในปัจจุบันและรุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งได้นำไปสู่ข้อสรุปของผลการพัฒนาที่ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่มีคุณภาพและไม่ยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2546: 1)

สถานการณ์การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทยดังกล่าว มีลักษณะเช่นเดียวกับความไม่ยั่งยืนของประเทศต่างๆ ทั่วโลก เป็นสาเหตุให้ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสนใจต่อผลการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสภาวะเลวร้ายที่โลกกำลังเผชิญอยู่ทั้งความยากจน ความอดอยากหิวโหย ความเจ็บป่วย การไม่รู้หนังสือ และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศที่มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพา จึงได้เห็นพ้องร่วมกันว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจไม่อาจดำรงอยู่ที่ยั่งยืนได้ หากมนุษย์ไม่คำนึงถึงปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และหนทางเดียวที่จะนำไปสู่อนาคตที่ปลอดภัยและมั่นคง คือ การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่สมดุล โดยใช้ทรัพยากรของโลกอย่าง

เหมาะสมและมีเหตุผลเพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ พร้อมทั้งจัดการและคุ้มครองระบบนิเวศให้ยั่งยืน

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

นับเป็นเวลากว่า 2 ทศวรรษแล้วที่คำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง เพื่ออธิบายความหมายเกี่ยวกับอนาคตของสังคมมนุษย์และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ แต่ก็ไม่ใช่เป็นที่กระจ่างชัดจนกว่าความหมายของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” นั้นคืออะไรและจะสามารถนำไปปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้อย่างไร สาเหตุสำคัญประการหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้นำหรือผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในสังคมไม่สามารถผลักดันแนวความคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผล หรือ กำหนดดัชนีชี้ขึ้นมาชี้วัดผลการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถติดตามตรวจสอบได้ว่ากิจกรรมใดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน และกิจกรรมใดเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

ในสังคมโลกมีผู้ที่ให้ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ไว้หลายนิยาม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความหมายใกล้เคียงกันทั้งสิ้นแต่ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ นิยามของ World Commission on Environment and Development หรือ Brundtland ที่ได้ให้ไว้ในรายงาน “Our Common Future” ซึ่งได้เสนอแนะว่า

การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง หมายถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบัน จะต้องไม่ใช่ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง แต่ควรเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องพิจารณาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืนของระบบนิเวศไปพร้อมๆ กัน

สำหรับประเทศไทย ได้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต 2543: 68) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ” นั่นก็คือ การกำหนดแนวทางการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านมนุษย์ โดยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก จึงสามารถสรุปได้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ กล่าวคือ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้คนอยู่ดี กินดีและมีความสุข ทั้งคนในรุ่นนี้และรุ่นต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546: 4)

นอกจากนี้จากการรวบรวมความคิดเห็นของนักวิชาการชาวต่างประเทศหลายท่านพบว่า ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ไว้ดังนี้

บาร์เบียร์ (Barbier 1987: 104) การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวความคิดการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบสามระบบด้วยกัน คือ ระบบทางชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยที่แต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนได้

เพียซ (Pearce; et al. 1990: 659) การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายคุณภาพของสิ่งแวดล้อมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในระดับที่สูงที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดที่ต้องมีการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

ฮาร์ดี้ และเทอร์เรน (Hardi & Terrence 1997: 8) การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวความคิดที่มีความจำเป็นสำหรับการอยู่รอดของมนุษยชาติ รวมทั้งการบำรุงรักษา การพัฒนา ปรับปรุง ทั้งด้านมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาวะที่ดี ทั้งนี้การพัฒนาทั้งด้านมนุษย์และสิ่งแวดล้อมย่อมมีผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

มติการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2546: 12-33)
การพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยการพัฒนา 3 มติ ดังนี้

มติที่หนึ่ง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ และปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายพิษนั้นได้ด้วย กล่าวคือ หากใช้ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วหมดไป (Non-renewable) จำเป็นต้องหาทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วไม่หมดไป (Renewable) สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้และต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติใช้แล้วไม่หมดไปนี้ไม่มากเกินไปเกินขีดความสามารถของระบบนิเวศในการผลิตทดแทนได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

กรอบแนวความคิดการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่

การปรับปรุงกระบวนการทัศน์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ข้อ คือ

1. สำหรับผู้บริหารประเทศ ต้องตระหนักว่าการพัฒนาประเทศจะต้อง เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ต้องถือหลักว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนประการหนึ่ง ดังนั้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรเท่ากับการเพิ่มทุนทาง

ธรรมชาติเพื่อให้สามารถเป็นประโยชน์ได้ในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเองได้ในที่สุด

2. สำหรับประชาชนทั่วไป ที่เคยเข้าใจว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นของรัฐและเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดการทุกอย่างเพื่อให้ทันต่อความต้องการของประชาชน โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบและผู้ถูกกระทบ ต้องเปลี่ยนทัศนคติให้ยอมรับว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นที่หวงแหนของทุกคนในชาติต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และจำเป็นต้องใช้อย่างประหยัด ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งบำรุงรักษาให้สามารถใช้ได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว ตลอดจนประชาชนต้องรับภาระต้นทุนและความเสียหายที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่คุ้มค่า

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องยึดหลักการบริหารจัดการเชิงนิเวศ โดยในการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องเข้าใจถึงขีดจำกัดและความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการตามเขตพื้นที่การปกครองมาสู่การจัดการภายใต้ระบบนิเวศ เช่น ระบบลุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดบูรณาการเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและชุมชน ไว้ในกระบวนการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม

การจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องหลากหลายตามวัตถุประสงค์โดยสิ่งแวดล้อมชีวภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในเชิงเศรษฐกิจ ต้องยึดหลักการนำมาใช้อย่างยั่งยืน เกิดประโยชน์และคุณค่าสูงสุด นำกลับมาหมุนเวียนใช้อย่างรู้ค่าแท้จริง รวมทั้งต้องคำนึงถึงความสูญเสีย และผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วย สิ่งแวดล้อมกายภาพหรือมลพิษที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องยึดหลักการป้องกันมากกว่าแก้ไข และสิ่งแวดล้อมทางมนุษย์และสังคม คือศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่ได้ควรได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่

มิติที่สอง การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ มีความสมดุล และกระจายความมั่งคั่ง เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ และต้องเป็นการเติบโตที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว

1. การเติบโตอย่างมีคุณภาพ

การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมาเป็นการเติบโตที่อยู่บนรากฐานของการสร้างความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative advantage) โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งปัจจัยทุนอย่างเต็มที่และการใช้แรงงานราคาถูกในการผลิตสินค้าและบริการ ในขณะที่ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เป็นปัจจัยหลักในการผลิตไม่ได้มุ่งไปในเชิงการแข่งขัน ทำให้

ไม่สามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในบริบทของเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองโลกได้

ดังนั้นประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมาให้ความสำคัญกับความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน เพื่อปรับปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เป็นปัจจัยหลักในการผลิตให้มุ่งไปในเชิงการแข่งขัน ที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกควบคู่กับ “ความเป็นไทย” ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนที่จะมุ่งเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) ซึ่งหมายถึง ประเทศไทยต้องรู้ว่าอะไร (What) ผลิตอย่างไร (How) ผลิตโดยใคร (By whom) และผลิตเพื่อใคร (For whom)

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนพื้นฐานที่สำคัญ ประกอบด้วย

1) การพัฒนาคุณภาพแรงงานและทุนมนุษย์ (Human resources development) เพื่อเพิ่มทักษะและมีมือแรงงาน รวมทั้งความสามารถทางนวัตกรรมจากภูมิปัญญาที่เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งได้จากการลงทุนทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษาและการฝึกอบรม ภายใต้เงื่อนไขตลาดแรงงานที่แข่งขันอย่างสมบูรณ์ มีกฎ ระเบียบ และข้อบังคับทางกฎหมายที่มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อคุ้มครองแรงงานให้ได้รับความยุติธรรมและความปลอดภัยในการทำงาน

2) การเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการลงทุนโดยให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตและบริการรวมทั้งสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมที่จะช่วยปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับการมีโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ กฎและระเบียบและการจัดการที่เอื้อต่อการลดต้นทุนและความสะดวก คล่องตัว ในการดำเนินการของธุรกิจเอกชน

3) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการในทุกๆระดับ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) ด้วยการยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี (Good governance) ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การรับบทบาทหน้าที่ และการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรและปัจจัยการผลิตไปสู่ภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภายใต้เงื่อนไขตลาด ปัจจัยการผลิตที่มีการแข่งขัน และมีข้อมูลข่าวสารที่สมบูรณ์ จะทำให้ผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น อาทิ ผลตอบแทนแรงงานที่แท้จริงที่สะท้อนประสิทธิภาพแรงงานที่เพิ่มขึ้น และที่สำคัญการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นหลัก จะไม่สร้างข้อจำกัดต่อทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนการขยายตัวในระยะยาวทั้งยังจะลดแรงกดดันต่อต้นทุนการผลิตและราคาสินค้าและบริการอันเกิดจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

2. การเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน

ระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพประกอบด้วย เสถียรภาพภายในประเทศ ได้แก่ การมีอัตราเงินเฟ้อที่ต่ำและไม่ผันผวน มีอัตราการว่างงานในระดับที่เหมาะสมและหนี้สาธารณะของประเทศอยู่ในระดับที่จัดการได้ เสถียรภาพด้านต่างประเทศ ได้แก่ ฐานะดุลบัญชีเดินสะพัดที่เหมาะสมและทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศอยู่ในระดับที่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับหนี้ต่างประเทศระยะสั้น และมูลค่าการนำเข้ารายเดือนของประเทศ ซึ่งจะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยมีเสถียรภาพไม่ผันผวน เสถียรภาพทั้งในและต่างประเทศดังกล่าวสะท้อนถึงการดำเนินนโยบายทางการเงินการคลัง การลงทุน การค้าระหว่างประเทศ และด้านการผลิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพการผลิตของประเทศ

อย่างไรก็ตาม จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 และช่วงซบเซาของเศรษฐกิจโลกในปี 2544 เป็นสัญญาณที่บ่งชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยขาดความมั่นคงและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่จะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก จึงจำเป็นที่จะต้องปรับแนวความคิดการบริหารเศรษฐกิจมหภาคที่จะนำไปสู่ความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจและความเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีรากฐานอันเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกระดับและตลอดเวลา ซึ่งนอกเหนือจากการมีเสถียรภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศด้วยการบริหารเศรษฐกิจมหภาคอย่างมีประสิทธิภาพตามคุณลักษณะข้างต้นแล้วจำเป็นที่ประเทศจะต้องให้ความสำคัญกับแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าควบคู่ไปกับการพัฒนาแข่งขันได้ในระดับโลก หรือที่เรียกว่า การพัฒนาแบบสองแนวทางหรือคู่ขนาน (Dual track development) เพื่อสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศให้เข้มแข็ง โดยที่เศรษฐกิจทั้งสองแนวทางนี้จะต้องมีความเชื่อมโยงและพร้อมที่จะเกื้อหนุนกันและกัน

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา กับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีปัจจัยที่เอื้อต่อการผลิตที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการผลิตและบริโภคที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพประหยัด และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม หรือที่มีลักษณะเรียกว่า “Green productivity” มีการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและรักษาเป็นการผลิตและการบริโภคในระดับที่สมดุลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ที่ต้องการความต่อเนื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีการผลิตนวัตกรรม จนสามารถใช้เป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งเสริมให้เกิดความมีเสถียรภาพทางภาคการผลิตและบริการได้ในระยะยาว

3. การกระจายความมั่งคั่ง

ที่ผ่านมาการพัฒนาจะอยู่ในลักษณะการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจ มีประชาชนเพียงไม่กี่กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ในขณะที่ตัวกันการพัฒนายังไม่กระจายไปถึงพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศอย่างเท่าเทียมกัน การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ หมายถึงคนในประเทศส่วนใหญ่

จะต้องมีส่วนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของตน ทั้งในเรื่องของรายได้ที่ต้องสร้างให้ทุกคนมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของรายได้และกระจายอย่างทั่วถึง รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติบริการโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ซึ่งต้องอาศัยรูปแบบการพัฒนาที่มีนโยบายชัดเจนต่อการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและส่งเสริมการกระจายรายได้โดยเฉพาะ (Pro-poor development policies) โดยใช้เครื่องมือทั้งด้านมหภาคและจุลภาค ได้แก่ กลไกทางด้านภาษี งบประมาณและสินเชื่อ การขยายการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานและการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วถึง ทั้งปริมาณและคุณภาพ การเสริมสร้างทักษะแรงงานและสมรรถนะทางอาชีพ การคุ้มครองแรงงาน การส่งเสริมให้เกิดและสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจระดับรากหญ้า การดูแลกลไกตลาดสินค้าในแต่ละขั้นตอนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การแบ่งปันผลตอบแทนในแต่ละขั้นตอนการผลิตมีความเป็นธรรม

มิติที่สาม การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยพัฒนาคนไทยให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นสามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ยั่งยืน มีจิตสำนึก พฤติกรรมและวิถีชีวิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรทรัพยากรผลประโยชน์จากการพัฒนาและได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมที่จะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง มีระบบการจัดการทางสังคมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมในกระบวนการการพัฒนา รวมทั้งมีการนำทุนทางสังคมและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสังคมสมานฉันท์เอื้ออาทร

การบริหารจัดการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการบรรลุถึงความอยู่ดีมีสุขที่แท้จริงของสังคมมนุษย์สำหรับคนในยุคสมัยปัจจุบัน และคนรุ่นต่อไปในอนาคต แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่บริบทการพัฒนาต่างๆ ที่มีความเชื่อมโยงอย่างซับซ้อนซึ่งกันและกัน โดยในเชิงพื้นที่ก็มีขอบเขตกว้างขวางจากระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศและภูมิภาค ดังนั้นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นผลสุดท้ายของการสังเคราะห์ข้อมูลและวัตถุประสงค์ด้านต่างๆ ที่มีความหลากหลายและอาจขัดแย้งกัน ทำให้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสภาพปัญหาที่เป็นจริงของสังคม อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม ประเด็นสำคัญเป็นเรื่องแนวทางปฏิบัติของการรักษาคุณภาพ และการตระหนักถึงข้อจำกัดของธรรมชาติ เพื่อไม่ให้เกิดการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์เป็นไปอย่างไร้ขอบเขต จนก่อความเสียหายที่ไม่สามารถแก้ไขได้

กล่าวโดยสรุปแล้วการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีการพัฒนาที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ

1. การพัฒนาด้านนิเวศวิทยา โดยเน้นในเรื่องการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ประโยชน์เท่าที่จำเป็น ใช้อย่างรู้คุณค่าและบำรุงรักษา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศในระยะยาว และเพื่อส่งมอบมรดกทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ และมรดกที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ปัจจัยการผลิตและสินค้าต่างๆ ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมและกลุ่มชนระดับต่างๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีระดับที่สูงขึ้น

3. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนในการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของการสงวนรักษามรดกทางธรรมชาติไว้ให้เกิดประโยชน์สำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต ทั้งนี้ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและการบริโภค และการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

5. การปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรม เป็นวัตรที่ถือการนั่ง ยืน เดินเป็นวัตร คือ การทำความเพียร โดยไม่ยอมหลับนอนเลยโดยจะทำแต่อิริยาบถสาม คือ นั่ง ยืน เดิน เป็นการฝึกความเข้มแข็งของจิตใจ เพื่อที่จะส่งผลให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างต่อเนื่องและหลุดพ้นจากความทุกข์ได้เป็นอย่างดี (ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน. 2536: 40-72)

ประไพศรี สวงวงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. (2533: 118) กล่าวว่าศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน ตัวแทนของศาสนาพุทธ คือ พระสงฆ์ ถ้าพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนได้ ศาสนาพุทธจะไม่เสื่อมไปจากเมืองไทย ศาสนาพุทธต่างจากศาสนาอื่นตรงที่ ศาสนาพุทธมีการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐาน ซึ่งศาสนาอื่นไม่มี ปัจจุบันชาวต่างชาติหันมาสนใจศึกษาคำสอน และทดลองปฏิบัติตามแนวทางศาสนาพุทธ แต่ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างจริงจัง ฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่ผู้รับผิดชอบทางศาสนาพุทธ จะต้องให้ความสำคัญในการสอนศาสนาอย่างจริงจัง และเน้นการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ควรมีการกำหนดให้วัดทุกวัด ปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือพระสงฆ์ทุกรูปจะต้องปฏิบัติวิปัสณากรรมฐาน เพราะการปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานเท่านั้นจึงจะแก้ปัญหาชีวิตได้ ทำให้พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนได้

การปฏิบัติธรรม หมายถึง การหมั่นจิต หมั่นใจของตัวเอง หมั่นใจให้ก้าวไป เดินไป เทียวไปสู่ที่สูง ไปสู่คุณงามความดี การขัดเกลา ขูดเกลากิเลสออกจากกาย วาจาของเรา

การปฏิบัติธรรมเป็นการฝึกหัดตัดสันดาน ขัดเกลากิเลสที่เราอยู่มากทุกวันที่เป็นมาแล้วนั้น เราไม่ได้ฝึกหัดเข้าถึงจิตถึงใจ การขูดเกลากิเลสของเรายังมีน้อยที่สุด ภาษาธรรมท่านให้ปฏิบัติ ธรรม การปฏิบัติธรรมนี้เกี่ยวข้องกับธรรมะ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาปัญญา ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลคือ ความสำรวม กาย วาจา ให้เรียบร้อย สมาธิคือความตั้งใจมั่น และปัญญา คือความรู้ ซึ่งปัญญานั้นเกิดจากการ ฟัง การคิดพิจารณา การภาวนาหรือการลงมือปฏิบัติ เมื่อปัญญาได้รับการพัฒนาเต็มที่แล้วย่อมขจัด ความเข้าใจผิด ทำให้เข้าใจสภาวะทั้งหลายถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นเหตุให้ละความยึดมั่นถือ มั่นในสิ่งทั้งหลายอันเป็นสาเหตุของความทุกข์เสียได้ ทำให้เกิดความสุขอย่างแท้จริง

การพัฒนาจิตใจตามแนวทางพุทธศาสนา คือ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน พระรา ชวรमुณี เขียนไว้ในหนังสือพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก. 2546: 305-307) ดังนี้ สมถะคือสมาธิ จุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนาสำเร็จได้ด้วยวิปัสสนา คือ การฝึกอบรมปัญญาที่มีสมาธิเป็นขั้น พื้นฐานในการปฏิบัติ สมถะ คือ การปฏิบัติธรรมโดยวิธีการทำให้สงบ จนตั้งมั่นเป็นสมาธิ วิปัสสนา แปลง่าย ๆ ว่า การเห็นแจ้ง หรือวิธีการทำให้เกิดความเห็นแจ้งรู้ชัดสิ่งทั้งหลายตรงต่อ สภาวะของมัน คือให้เข้าใจตามความเป็นจริง หรือตามที่สิ่งเหล่านั้นมันเป็นของมันเอง รู้แจ้งชัด เข้าใจจริง จนถอนความหลงผิด รู้ผิดและยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ ถึงขั้นเปลี่ยนท่าทีต่อโลกและชีวิต ใหม่ ทั้งท่าทีการมอง การวางจิตใจ และความรู้สึกทั้งหลาย จนทำให้ก่อเกิดปัญญา

วิปัสสนากรรมฐาน หมายถึง การเจริญภาวนาในสิ่งต่างๆ ที่ได้พบ ได้เห็น โดยคิดว่าสิ่ง ต่างๆ เหล่านั้นไม่เที่ยงเป็นอนัตตาและหาหนทางทำให้จิตใจสงบโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น กำหนดลม หายใจ เป็นต้น เพื่อให้จิตใจ สงบสุข เพื่อให้เกิดปัญญาขึ้น การวิปัสสนากรรมฐาน นั้นสามารถแยก อธิบายได้เป็น 2 ส่วน คือ วิปัสสนา กับ กรรมฐาน โดย

วิปัสสนา คือ รู้แจ้ง รู้ชัดหรือ ญาณและปัญญา ซึ่งจะหมายถึงความรู้แจ้ง รู้ชัดโดยรู้เห็นไตร ลักษณะ ได้แก่ อนิจจัง (ไม่เที่ยง) ทุกขัง (เป็นทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีอัตตา)

กรรมฐาน มาจากคำ 2 คำ คือ กम्म + ฐาน แปลได้ว่า สถานที่ทำงาน พื้นฐานของการทำงาน กรรมฐานแบ่งได้เป็น 40 อย่าง คือ กสิณ 10 อสุภะ 10 อนุสติ 10 อัปปมัญญา 4 อาหारे ปฏิกูลสติ 1 จตุธาตวัญฐาน 1 และอรุป 4 (หอม คลายานนท์.2524: 2)

พระโพธิญาณเถระ ชา สุภัทโท (ม.ป.ป.: 82-92) หรือหลวงพ่อบุชา สุภัทโท ได้อธิบายว่า วิปัสสนาเป็นความรู้ตามความเป็นจริง รู้อะไรแล้วก็ปล่อยวางไม่ไปยึดมั่นถือมั่น โดยวิปัสสนาเป็น แนวทางที่ให้เราทั้งหลายปฏิบัติให้พ้นจากวัฏสงสาร ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใดก็ให้ตัดการฟังตัด การคิดออกพร้อมกับยกส่วนหนึ่งของร่างกายขึ้นมาพิจารณา หรือจะใช้ในการกำหนดลมหายใจเข้า ออกที่เรียกว่าการทำอานาปานสติ โดยให้เอาสติไปประคองจิตเพื่อให้รู้ตามลมหายใจเข้าออกเท่านั้น ไม่ต้องไปสนใจอย่างอื่น จนกระทั่งเกิดความสงบขึ้น

วิปัสสนาได้มีผู้คิดค้นและพัฒนาไว้จนแตกแขนงออกเป็นหลายแนวทาง หลายสายโดยที่ในประเทศไทยนั้น การวิปัสสนากรรมฐานสามารถแบ่งสาย หรือแนวทางใหญ่ๆ ได้ 7 สาย ได้แก่ สายพุทฺโธ สายยุบหนอ พองหนอ สายอานาปานสติ สายสติปัฏฐาน สายรูปนาม สายอภิญญาและสายปัญญา โดยจุดเด่นของแต่ละสาย แต่ละสำนักนั้นจะอยู่ที่จุดเริ่มต้นของการกำหนดเพื่อให้ได้สมณะหรือความสงบ แต่ในขั้นวิปัสสนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาจะไม่แตกต่างกัน

พระราชันท์มนี. (2517: 3) กล่าวว่า การพัฒนาคือ การทำให้เจริญขึ้น และในทางพุทธศาสนาสอนให้พัฒนาจิตซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ต้องพัฒนาจิตใจของประชาชนให้ตื่นตัวให้ก้าวหน้าในทางธรรมเร่งให้ปฏิบัติธรรม เร่งให้ศึกษาธรรม การพัฒนาจิตใจต้องส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบด้วยอำนาจธรรมอย่างแท้จริง เพราะคนเราถ้าเข้าถึงการปฏิบัติธรรมแล้ว จะรู้จักคุณค่าของชีวิตรู้ว่าเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร อยู่เพื่ออะไรสิ่งดีงามอันควรนำมา นั่นคืออะไร พระสงฆ์ต้องช่วยให้คนฉลาด รักความก้าวหน้า รู้จักการใช้ปัญญาพิจารณาตนเองให้มากขึ้น ชักนำความเชื่อเหลวไหลออกไปให้อุบาสก-อุบาสิกามีศรัทธามีศีลบริสุทธิ์ ไม่ถือมงคล ตีนขาว เชื่อกรรม เมื่อประพฤติกกรรม ธรรมก็รักษาเรากุ้มครองเราให้พ้นภัย

วิธีการปฏิบัติธรรมทำได้ 3 วิธี คือ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการนอนทำสมาธิ แต่การปฏิบัติผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติโดยการเดินจงกรมก่อน ซึ่งพระภิกษุวิสุทฺธิคุณ กล่าวว่า การเดินจงกรมผู้ปฏิบัติจะมีสมาธิตั้งอยู่ได้นานกว่าการนั่งสมาธิ และมีอานิสงส์ดีจากการปฏิบัติ

พระภิกษุวิสุทฺธิคุณ กล่าวว่า การที่เรากำหนดจิตและตั้งสติไว้นี้ เพราะจิตของเราอยู่ใต้ความโลภ ความโกรธ ความหลง เช่น ความเห็นรูปชอบเป็นโลภะ ไม่ชอบใจเป็นโทสะ ขาดสติไม่ได้กำหนดเป็นโมหะ (เอี่ยมทิพย์ คงเพ็ชร. 2535: 145; อ้างอิงจาก พระภิกษุวิสุทฺธิคุณ. 2532)

แนวคิดของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมทางพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การฝึกสมถกรรมฐาน การฝึกสมาธิ เป็นต้น ก่อให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อตัวผู้ฝึกอบรมทางพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน ด้านร่างกายและด้านจิตใจและอื่นๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ การฝึกอบรมทางพุทธศาสนายังเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคล จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา นั้น ส่วนใหญ่พบว่าบุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาจะมีการพัฒนาในด้านการใช้ความเชื่ออำนาจในตน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม การมีเจตคติเชิงจริยธรรม การมีวินัยในตนเอง จะทำให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น รวมทั้งยังพบว่า บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถภาพในการทำงานสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาด้วย ซึ่งผลการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ นอกจากจะช่วยส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางจิตลักษณะต่างๆ พัฒนาการด้านการเรียนและการทำงานแล้ว การฝึกอบรมทางพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ ทั้งการฝึกสมาธิ การฝึกสมถกรรมฐาน การฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ฯลฯ ยังจะส่งผลให้ผู้ฝึกมีจิตใจและบุคลิกภาพเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นิ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า จิตใจเบิกบาน งามสง่า มีเมตตากรุณา รู้จักตนเองและผู้อื่น

ตามความเป็นจริง จิตใจอยู่ในสภาพพร้อมต่อการรับการปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ และส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดี รู้จักทำให้สงบ สามารถยับยั้งความทุกข์ที่เกิดขึ้น มีความมั่นคงทางอารมณ์ ช่วยให้มีสติรู้เท่าทันพฤติกรรมทางวาจา ความรู้สึกนึกคิด และภาวะจิตที่เกิดขึ้นด้วย (จิรวัดนา มั่นยืน. 2536)

6. การวางแผนเชิงกลยุทธ์

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic planning) หรือการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic management) หรือการคิดอย่างกลยุทธ์ (Strategic thinking) เป็นแนวคิดในด้านกลยุทธ์ซึ่งนับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนของการปรับตัวอย่างรุนแรงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทั้งระดับโลก ภูมิภาคและภายในประเทศ

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การเริ่มพิจารณาจากวิสัยทัศน์องค์กร (Corporate vision) ที่ต้องการจะให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคต จึงต้องมีการเสาะแสวงหาโอกาสและวิธีการที่จะทำให้บรรลุถึงความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวขององค์กรบนรากฐานของโอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาวะแวดล้อมในองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย การตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุทิศทางหรือภารกิจหลัก การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนากลยุทธ์และการกำหนดนโยบายขององค์กร (บุญเลิศ เย็นคงคาและคณะ. 2544: 22)

การวิเคราะห์ SWOT (SWOT analysis) การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับการจัดการจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats)

จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Hutanuwatr.1998) หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี (สมยศ นาวิกการ 2538) จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Hutanuwatr.1998) หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี (สมยศ นาวิกการ 2538) โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ (Hutanuwatr. 1998) หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร (สมยศ นาวิกการ. 2538) และ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้อบรรลุวัตถุประสงค์ (Hutanuwatr. 1998) หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร (สมยศ นาวิกการ. 2538)

การวิเคราะห์ SWOT กับความหลากหลายของงาน

การวิเคราะห์ SWOT เป็นวิธีการหรือเครื่องมือการวางแผนกลยุทธ์ที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในกิจการและลักษณะงานต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชนบท (Plugge. 1993: 14) เช่น การใช้ SWOT วางแผนกลยุทธ์ของกลุ่มเครดิตยูเนียน (Solomon, 1997: 30) การใช้ SWOT วางแผนกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจชนบทในอเมริกาโดยกระบวนการ SWOT ช่วยให้ผู้นำชนบทเข้าใจศักยภาพทางเศรษฐกิจของชนบท และตัดสินใจตั้งเงินทุนจากภายนอกเพื่อการลงทุนได้อย่างถูกต้อง (Sterling, 1994: 65-66)
- 2) การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือการวางแผนกลยุทธ์ที่ใช้กับธุรกิจขนาดเล็ก (Arnold; et al: 1994) งานวิจัยของ (Nerone: 1997) ยืนยันว่าธุรกิจขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จจะมีการวางแผนกลยุทธ์โดยใช้วิธีการ SWOT นอกจากนี้ (Gull. 1997) ชี้ว่าธุรกิจขนาดย่อมที่ทำอยู่ที่บ้าน (home-based & micro businesses) ก็มีความเหมาะสมที่จะใช้ SWOT เป็นเครื่องมือการวางแผนกลยุทธ์ แม้กระทั่งการวางแผนอาชีพส่วนบุคคลก็ยังสามารถใช้การวิเคราะห์ SWOT ได้
- 3) การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือการตรวจสอบงาน (Peters. 1993: 26-27) เช่น National Australian Bank's Group Audit ใช้ SWOT กับงานตรวจสอบเรื่องต่างๆ ขององค์กร การเสนอรายงานการตรวจสอบในรูปแบบของ SWOT (Rickard. 1993: 19) และใช้ SWOT ในการตรวจสอบการตัดสินใจดำเนินงานขององค์กร เป็นต้น
- 4) การวิเคราะห์ SWOT ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อปรับปรุงการทำงานเป็นทีม (Weiss. 1990: 10)
- 5) การใช้ SWOT ศึกษาตนเองของเยาวชนในโครงการเยาวชน
- 6) การใช้ SWOT ในการดำเนินชีวิตในครอบครัว เช่น การวางแผนพัฒนาด้านต่างๆ ของบุตร เป็นต้น (Morton. 1993: 64)

การกำหนดกลยุทธ์

การวางแผนเชิงกลยุทธ์ จะประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective setting)
2. การระบุทิศทาง หรือภารกิจหลัก (Mission setting)
3. การกำหนดเป้าหมาย (Goal setting)
4. การพัฒนากลยุทธ์ (Strategic setting)
5. การกำหนดนโยบาย (Policy setting)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ (Objective) คือ จุดหมายปลายทางที่องค์กรแสวงหาเพื่อการบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินงาน การอยู่รอดและการพัฒนาวัตถุประสงค์ขององค์กร มีการจำแนกเป็นระดับสายการบังคับบัญชาในองค์กร การมีวัตถุประสงค์หลายระดับ และในแต่ละระดับยังมี

วัตถุประสงค์หลายด้านอาจทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งระหว่างวัตถุประสงค์ได้ผู้บริหารจึงควรพยายามที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความสอดคล้องกลมกลืนและเป็นทิศทางเดียวกัน โดยการระบุขอบเขตของวัตถุประสงค์แต่ละด้านอย่างชัดเจน

2. การระบุทิศทาง หรือภารกิจหลัก

ภารกิจ (Mission) คือ ข้อความที่แสดงถึงแนวทางหลักในการอยู่รอดขององค์การโดยระบุถึงหน้าที่ที่องค์กรต้องการกระทำต่อสังคม ลักษณะสังคมของการดำเนินงานและปรัชญาทางการจัดการขององค์การ ภารกิจหลักของแต่ละแห่งจะแตกต่างกันออกไป การที่ผู้บริหารสามารถระบุ และมีแนวคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับทิศทางหรือภารกิจหลักขององค์การทำให้เกิดผล คือ 1) เกิดความรู้ 2) ความเข้าใจถึงเป้าหมายที่จะกระทำ 3) สามารถกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่จะทุ่มเทความพยายามให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. การกำหนดเป้าหมาย

เป้าหมาย (Goals) หมายถึง ผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้นเป็นผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจงขององค์การ สามารถจัดการได้ และมีระยะเวลาที่แน่นอน ตัวอย่างข้อความที่ระบุเป้าหมายของการดำเนินงานของธนาคารว่า “การเพิ่มอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน 10% ในปีหน้า”

การกำหนดเป้าหมายจะมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และภารกิจหลักขององค์การที่ระบุไว้ก่อน โดยนำเอาวัตถุประสงค์หรือภารกิจหลักมาใช้เป็นกรอบสำหรับการกำหนดเป้าหมายขององค์การให้มีความเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น

4. การพัฒนากลยุทธ์

กลยุทธ์ (Strategy) คือทางเลือกที่ดีที่สุดที่องค์กรเลือกดำเนินการจากจุดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่เป้าหมายในอนาคตที่กำหนดไว้ การพัฒนากลยุทธ์ต้องคำนึงถึงโอกาสและอุปสรรคตลอดจนจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์การ แล้วเลือกวิธีที่ได้เปรียบคู่แข่งขั้นมากที่สุด ตัวอย่างเช่น กลยุทธ์เพื่อบรรลุเป้าหมายของการเพิ่มผลผลตอบแทนจากการลงทุน 10% ธนาคารอาจใช้วิธีการเพิ่มอุปสงค์ของสินเชื่อให้สูงขึ้น โดยการเสนอเงื่อนไขพิเศษแก่ลูกค้าที่มีประวัติดี เป็นต้น

5. การกำหนดนโยบาย

นโยบาย (Policy) หมายถึง แนวปฏิบัติอย่างกว้างๆ เพื่อเชื่อมโยงระหว่างการกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินการตามกลยุทธ์ขององค์การ (บุญเลิศ เย็นคงคาและคณะ. 2544: 22-24)

ลำดับขั้นตอนของจุดมุ่งหมาย (Hierarchy of purposes) เป็นรูปแบบจุดมุ่งหมายขององค์การ 4 ประการ คือ

1. วิสัยทัศน์ (Vision)
2. ภารกิจ (Mission)
3. เป้าหมาย (Goals)
4. วัตถุประสงค์ (Objectives)

จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมาย หมายถึง สิ่งที่ต้องการต้องการในอนาคต จุดมุ่งหมายสามารถกำหนดได้ 4 ประการ คือ (1) วิสัยทัศน์ (2) ภารกิจ (3) เป้าหมาย (4) วัตถุประสงค์

วิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์ เป็นภาพที่ให้เกิดความเข้าใจโดยรวมถึงสิ่งที่ผู้นำ (องค์กร) ต้องการจะให้องค์กรเป็นในอนาคต ประกอบด้วยข้อความที่องค์กรเชื่อถือและเหตุผลที่ต้องการเป็นเช่นนั้น หรือเป็นเป้าหมายที่มีลักษณะกว้างขวางซึ่งเป็นความต้องการในอนาคต โดยไม่ได้กำหนดวิธีการไว้ วิสัยทัศน์เป็นการสร้างความคิดโดยการใช้อำนาจ ซึ่งมักจะเป็นคำถามถึงสิ่งที่ดีที่สุด ยิ่งใหญ่ที่สุด บริการที่ดีที่สุด ฯลฯ

การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร (Organization's vision) ก่อนการกำหนดวิสัยทัศน์ควรทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของธุรกิจนั้นเสียก่อน (การวิเคราะห์ SWOT) เพื่อให้การกำหนดวิสัยทัศน์เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากคำว่า "Vision" แล้วยังมีคำศัพท์ที่มีความหมายคล้ายกับ Vision คือ ความคิดที่มองเหตุการณ์ล่วงหน้า (Foresight) หรือจินตนาการที่นึกฝันขึ้นมา (Visionaries) โดยทั่วไปจะมีหลักดังต่อไปนี้

1. มุ่งตรงไปสู่แนวโน้มด้านเทคโนโลยี (Technology) ประชากรศาสตร์ (Demographics) กฎระเบียบ (Regulations) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle)
2. การกำหนดกฎเกณฑ์ทางธุรกิจขึ้นมาใหม่
3. การสร้างสรรค์ช่องทางหรือกลยุทธ์สำหรับการแข่งขันขึ้นมาใหม่

วิสัยทัศน์จึงเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้บริหารควรกำหนดก่อนเข้าบริหารองค์กร เพื่อให้มีทิศทางที่ชัดเจนและเป็นไปได้ นอกจากนั้นบุคคลอาจมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล (Personal vision) ในการพัฒนาความก้าวหน้าในชีวิตของเขาว่า อนาคตข้างหน้าต้องการเป็นอะไร ซึ่งจะนำวิสัยทัศน์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตส่วนตัวได้เช่นกัน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรจะเป็นข้อความทั่วไปซึ่งกำหนดทิศทาง ส่วนข้อความภารกิจเป็นข้อความซึ่งกำหนดส่วนประกอบของวิสัยทัศน์ จึงควรใช้อธิบายรายละเอียดขององค์กร หรือบางแห่งอาจมุ่งให้กิจการเป็นบริษัทที่ดีของประเทศ (Good corporate)

ภารกิจ

ภารกิจ หรือ ภารกิจของธุรกิจ (Business mission) เป็นข้อความที่ระบุถึงภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยธุรกิจที่ต้องกระทำและสิ่งที่เขาคาดหวังที่จะให้บรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร เป็นพื้นฐานของการกำหนดการจัดลำดับกลยุทธ์ แผน และการออกแบบงาน ในจุดเริ่มต้นของการออกแบบงาน การบริหารการออกแบบโครงสร้างการบริหารไม่มีสิ่งใดง่ายหรือปรากฏชัดเจนที่จะทราบว่าธุรกิจของบริษัทคืออะไร วิสัยทัศน์เปรียบเทียบกับภารกิจ (Vision versus mission) บางองค์กรจะพัฒนาทั้งข้อความภารกิจตอบคำถามที่ว่า ธุรกิจของเราคืออะไร (What is our business?) แต่ข้อความวิสัยทัศน์จะตอบคำถามที่ว่า ธุรกิจของเราต้องการจะเป็นอะไร (What do we want to become?)

เป้าหมาย

เป้าหมาย เป็นข้อความที่ระบุถึงสิ่งที่ต้องการจะบรรลุในอนาคตโดยไม่ได้ระบุในลักษณะของตัวเลขถึงสิ่งที่ต้องการและไม่มีเกณฑ์เรื่องเวลา เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายนั้นอย่างกว้างขวางถึงสิ่งที่องค์การต้องการ หรือเป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตซึ่งองค์การจะต้องพยายามให้เกิดขึ้น หรือเป็นการกำหนดภารกิจของธุรกิจในรูปแบบของผลลัพธ์สำคัญที่ต้องการ เป้าหมายมีความเฉพาะเจาะจงน้อยกว่าวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์จะถูกกำหนดขึ้นหลังจากกำหนดเป้าหมายแล้ว เป้าหมายเชิงกลยุทธ์จะช่วยผู้บริหารให้คิดเกี่ยวกับสิ่งซึ่งธุรกิจต้องการบรรลุผล เป้าหมายโดยทั่วไปเป็นปรัชญาของจุดมุ่งหมาย

การกำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic goals) เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตซึ่งองค์การต้องพยายามให้เกิดขึ้น โดยเป็นส่วนประกอบของการวางแผนที่สำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์เป็นข้อความอย่างกว้างของจุดมุ่งหมายขององค์การ ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อภารกิจ เป้าหมายเป็นความมุ่งหมายขององค์การหรือหลักเหตุผลซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการอยู่รอด หรือคาดคะเนในระยะยาวเกี่ยวกับสิ่งที่องค์การต้องการให้เกิดขึ้น หรือเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในการใช้ความพยายามขององค์การเพื่อใช้เป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ เป้าหมายเชิงกลยุทธ์เป็นกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเดียวกัน ซึ่งทำให้องค์การเคลื่อนย้ายไปสู่เป้าหมายเดียวกัน เป้าหมายเชิงกลยุทธ์จะเข้าไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ ไม่ควรพิจารณาแยกจากส่วนอื่นของการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เป้าหมายไม่สามารถกำหนดขึ้นโดยอิสระจากสถานการณ์ที่เผชิญหน้าขององค์การ เป้าหมายจะพิจารณาถึงสิ่งที่คาดหวังไว้ ว่าต้องการบรรลุผลโดยสัมพันธ์กับโอกาสและอุปสรรคในสภาพแวดล้อม และความสามารถขององค์การ ปฏิกิริยาระหว่างกันของเป้าหมายและสภาพแวดล้อม โดยเป้าหมายจะกำหนดการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในส่วนของการวิเคราะห์กลยุทธ์

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ เป็นผลลัพธ์ขั้นสุดท้ายของกิจกรรมที่การวางแผนไว้โดยระบุถึงสิ่งที่ต้องการ โดยทั่วไปจะระบุในรูปตัวเลข วัตถุประสงค์นี้เป็นผลลัพธ์จากการปฏิบัติการกิจของบริษัท หรือเป็นเป้าหมายในการดำเนินการที่องค์การต้องการจะบรรลุผล หรือหมายถึง เป้าหมายในระยะสั้นที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ ลักษณะวัตถุประสงค์จะเกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้ (1) อาจเป็นได้ทั้งวัตถุประสงค์ทางการเงินและไม่ใช้วัตถุประสงค์ทางการเงิน (2) เป็นเป้าหมายที่ต้องใช้ความพยายามเพื่อให้บรรลุผล (3) การกำหนดวัตถุประสงค์จะต้องเกี่ยวข้องกับเวลา (4) วัตถุประสงค์จะเป็นทางเลือกที่มีเหตุผล (5) วัตถุประสงค์จะช่วยลดข้อขัดแย้ง (6) วัตถุประสงค์สามารถวัดได้

วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic objectives) และที่กำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ เป็นผลลัพธ์ของกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นเฉพาะอย่างซึ่งสามารถระบุได้ วัตถุประสงค์จะมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่าเป้าหมายและจะกำหนดทิศทางขององค์การเกี่ยวกับ SWOT ของธุรกิจ ถ้าไม่

มีวัตถุประสงค์องค์การอาจประสบความล้มเหลว วัตถุประสงค์ขึ้นอยู่กับภารกิจ เป้าหมาย นโยบาย ผู้กำหนดกลยุทธ์และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (Internal and external environment analysis) โดยระบุถึงตำแหน่งที่ธุรกิจต้องการซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ในการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์นั้นจะต้องกำหนดเป็นข้อความเฉพาะอย่างที่กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่สามารถบรรลุภารกิจในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นโอกาสภายใต้สภาพแวดล้อม

7.ปริบทพื้นที่ที่พัฒนา

7.1 ประวัติความเป็นมาวัดใหม่เจริญผล

วัดใหม่เจริญผล เดิมชื่อ “วัดราษฎร์เจริญผล” ตั้งอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองหมู่บ้านครก ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ใกล้กับโรงงานน้ำตาลประจวบอุตสาหกรรม (อยู่ห่างจากวัดใหม่เจริญผลในปัจจุบัน 1-2 กิโลเมตร) ปัจจุบันยังมีต้นโพธิ์เก่าแก่ ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ แต่ไม่มีใครทราบว่าวัดสร้างตั้งแต่เมื่อไร และใครเป็นผู้สร้าง เพราะประวัติเกี่ยวกับวัดไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนแต่คนเฒ่าคนแก่ก็บอกแต่เพียงว่า เมื่อท่านเติบโตขึ้นมาได้เห็น วัดราษฎร์เจริญผลแล้ว พระมหาสมปอง จนทวโส และพระอำนาจ เขมปณโญ ท่านได้สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับวัดเก่าแก่นี้ได้ความว่า ที่ดินสร้างวัดราษฎร์เจริญผล เป็นที่ดินของ ตานวม ยายจันทร์ ภูมिरา และตาวรายพลับ นิมนุช ได้บริจาคที่ดินจำนวนกี่ไร่ไม่มีหลักฐาน สร้างวัดขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจแล้วได้ตั้งชื่อว่า “วัดราษฎร์เจริญผล” เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของประชาชนในเขตบ้านครก ส่วนพระสงฆ์ในวัดและเจ้าอาวาสนั้นไม่มีข้อมูลชัดเจนบอกแต่เพียงเท่าที่จำได้ในสมัยที่เป็นเด็กว่า เจ้าอาวาสในวัดเก่านี้มีนามว่า หลวงพ่อช่วย หลวงพ่อลิม หลวงพ่อสิน หลวงพ่อนวม และหลวงพ่อบุ ปรากฏว่าหลวงพ่อบุมาจำพรรษาอยู่ที่วัดราษฎร์เจริญผลนี้ไม่มีรูปใดที่อยู่ได้นาน บางรูปอยู่ได้ไม่กี่ปีก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้ไม่มีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเจ้าอาวาสเลย

สาเหตุที่ต้องย้ายมาสร้างวัดขึ้นใหม่

ด้วยเหตุที่วัดตั้งอยู่ไกลจากหมู่บ้าน การเดินทางไปทำบุญที่วัดจึงลำบาก มีคนเข้าวัดน้อยมาก เนื่องจากพื้นที่เป็นป่าไม้ อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ถนนหนทางไม่สะดวก และด้วยเหตุที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง จึงทำให้เกิดน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน ดังนั้นชาวบ้านและพระสงฆ์จึงรวมใจกัน ย้ายวัดจากพื้นที่เดิมอยู่หมู่บ้านครกมาหมู่บ้านท่าเรือ ในเขตพื้นที่เดียวกันอยู่ห่างจากวัดเก่าประมาณ 1-2 กิโลเมตร เป็นสถานที่อยู่ระหว่างหมู่บ้านท่าเรือและหมู่บ้านครก สันนิษฐานกันว่าในปี พ.ศ.2467 ช่วงสมัยหลวงพ่อนวม และหลวงพ่อบุ โดยมี ตาวราย นิมนุช ตาเห็น ภูมिरา ตามาก-ยายทรัพย์ นาคราช และตาเพชร ฟังประสพ ได้เป็นกำลังสำคัญฝ่ายฆราวาส โดยเฉพาะตาเพชร ฟังประสพ ตลอดชีวิตอันยาวนานของท่านได้อุปถัมภ์คำชูปะพุทธศาสนาอย่างดีอยู่ตลอดมาได้มีหลักฐานยืนยันว่าสาเหตุที่ต้องย้ายวัดสืบเนื่องมาจากสมัยนั้นวัดอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน การคมนาคมไม่

สะดวก และขาดผู้อุปการะ จึงทำให้วัดชำรุดทรุดโทรมมาก จนเกือบเป็นวัดร้าง ตาเพชร ฟิงประสพ มีศรัทธาอย่างแรงกล้า ได้สละร่างกายและทรัพย์เป็นอันมาก ดำเนินการย้ายที่เดิมมาอยู่ที่ปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ.2467 และได้ให้ความอุปการะเป็นอย่างดีตลอดชีวิตท่าน นอกจากนี้ยังได้อุทิศกรรมสิทธิ์ที่ดินของท่านให้แก่ทางราชการ ก่อสร้างอาคารโรงเรียนวัดใหม่เจริญผล

เหตุที่ได้ชื่อว่าวัดใหม่เจริญผล

วัดราษฎร์เจริญผลเมื่อย้ายมาสร้างใหม่ที่หมู่บ้านท่าเรือ ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดใหม่ราษฎร์เจริญผล” (จากศิลาหินอ่อนในอุโบสถ) เพราะถือการย้ายวัดมาสร้างใหม่เป็นชื่อวัด วัดใหม่นี้เนื้อที่ประมาณ 77 ไร่ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือกันสร้างระหว่างชาวบ้าน โดยการเสียดินและก่อสร้างเสนาสนะเป็นที่พักสงฆ์ นับตั้งแต่มีการสร้างวัดใหม่นั้นมีประวัติไม่ชัดเจน แต่ที่ปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อเพลิน ปริสุทฺโธ) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่จำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่เจริญผลนานที่สุด และมีบทบาทเด่นที่สุดในการก่อสร้างและพัฒนาวัด ต่อมาทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองใหม่ โดยจัดให้เขตอำเภอท่ามะกาขึ้นต่อจังหวัดกาญจนบุรี วัดจึงเป็นวัดในเขตจังหวัดกาญจนบุรีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วัดใหม่ราษฎร์เจริญผลนับตั้งแต่มาสร้างในเขตพื้นที่ใหม่ชาวบ้านมักนิยมเรียกสั้นๆ ว่า “วัดใหม่” หรือ “วัดใหม่เจริญผล” เพราะเป็นชื่อที่เรียกง่ายและเข้าใจกัน โดยตัดคำว่า “ราษฎร์” ออกไปภายหลังทางราชการจึงเรียกชื่อตามบ้านว่า “วัดใหม่เจริญผล” จนถึงปัจจุบัน

ลำดับเจ้าอาวาสวัดใหม่เจริญผลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่ย้ายวัดมาสร้าง ณ หมู่บ้านท่าเรื่อนั้น ไม่มีหลักฐานว่ามีเจ้าอาวาสแล้วกี่รูป แต่เจ้าอาวาสรูปที่มีบทบาทและอยู่จำวัดใหม่เจริญผลนานที่สุดคือพระครูกาญจนวิสุทธ์ (เพลิน ปริสุทฺโธ) หลวงพ่อเพลินเข้ามาจำพรรษาอยู่ในวัดใหม่เจริญผลตั้งแต่เมื่อไรไม่มีหลักฐานปรากฏแต่ตามประวัติท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดใหม่เจริญผลในปี พ.ศ. 2493 ในที่นี้ขอนำมาเฉพาะหลักฐานที่ปรากฏชัดเจน ดังนี้

1. พระครูกาญจนวิสุทธ์ (เพลิน ปริสุทฺโธ) พ.ศ. 2494-2540
2. พระมหาเมธี อินทโชโต ป.ธ.๙ พ.ศ. 2540-2544
3. พระครูวิศาลกาญจนกิจ (อนันต์ เขมจิตโต) รักษาการแทน พ.ศ. 2544-2545
4. พระอธิการธีรพงษ์ ฐานุตโตโร พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน

พระพุทธรูปและรูปเหมือนที่ประชาชนเคารพ สักการะ กราบไหว้ในวัดใหม่เจริญผล มีดังนี้

1. พระพุทธรูปปางมารวิชัย ยุครัตนโกสินทร์ เป็นพระพุทธรูปคู่บารมีวัดใหม่เจริญผลอายุร้อยกว่าปี ขนาดหน้าตัก 20 นิ้ว ได้ลงรักปิดทองไว้เมื่อ ปี พ.ศ. 2537
2. พระพุทธรูป ทรงพระนามว่า “สมเด็จพระบรมสัมมาสัมโพธิญาณ” (หลวงพ่อโต) เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ขนาดหน้าตัก 60 นิ้ว ปางสมาธิ เป็นพระประธานอุโบสถ มีอายุประมาณ 70 กว่าปี เมื่อปี พ.ศ. 2545 ทางร้านศรีฟ้าเบเกอร์ ได้มีจิตศรัทธาบูรณะองค์พระทำการลงรักปิดทอง

3. รูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ขนาดหน้าตัก 29 นิ้ว ที่คณะผู้มีจิตศรัทธาสรางถวาย

4. รูปหล่อพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อดต วัดปากน้ำ) ขนาดหน้าตัก 28 นิ้วสร้างถวายโดยคุณเด่น คุณบุญเพิ่ม ชลธิกุล และคณะผู้มีจิตศรัทธา

5. รูปหล่อพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อดต ปรีสุทโธ) ขนาดหน้าตัก 24 นิ้ว ที่คณะศิษยานุศิษย์สร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน

6. พระพุทธรูปทรงพระนางว่า “สมเด็จพระพุทธอนันตอนันตอภิมมมหาทิพยนิพพานจักรพรรดิ” (สมเด็จพระจักรพรรดิ) ประดิษฐานไว้ ณ อุโบสถเป็นพระพุทธรูปเนื้อหินขาว ทรงเครื่องหน้าตัก 9 นิ้ว ฐาน 14 สูง 22.5 นิ้ว ที่พระมหานรค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ และคณะอุบาสกอุบาสิกา ร่วมจัดสร้างขึ้น เพื่ออุทิศไว้ในพระบวรพุทธศาสนา วันมาฆบูชา ที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ 2548

บทบาทของวัดใหม่เจริญผลด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ในวัดใหม่เจริญผล มีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรม การอบรมค่าย การอบรมปฏิบัติธรรม แก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ในชุมชน ดังนี้

1. แสดงพระธรรมเทศนาแก่ประชาชนที่มาทำบุญ บำเพ็ญกุศลในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ เช่น วันพระ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งมีพระสงฆ์ที่สามารถแสดงพระธรรมเทศนาได้ โดยจัดให้ทำหน้าที่แสดงธรรมสลับกันไปในแต่ละรูป แต่ละวันพระ

2. เทศน์และบรรยายธรรมแก่ประชาชนในงานมงคลและอวมงคลต่างๆ

3. เป็นพระวิทยากรพิเศษ บรรยายธรรมแก่นักเรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งสถาบันการศึกษาที่นิมนต์พระสงฆ์จากวัดใหม่เจริญผล ไปบรรยายธรรม โดยทางโรงเรียนจะนิมนต์ไปบรรยายในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ หรือนิมนต์ให้บรรยายเพื่อให้ความรู้เสริมบทเรียนแก่นักเรียน

4. จัดอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม “ค่ายพุทธบุตร” แก่นักเรียนนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยความร่วมมือระหว่างวัด พระสงฆ์ กับโรงเรียน โดยจัดเป็นเวลา 2 คืน 3 วัน เช่น อบรมคุณธรรม จริยธรรม ค่ายพุทธบุตร โรงเรียนบริหารธุรกิจกาญจนบุรี โรงเรียนวิสุทธรังสี วิทยาลัยการอาชีพวังขนาย โรงเรียนวีรศิลป์ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทร์ จ.สมุทรสาคร โรงเรียนอนุบาลท่ามะกา (ลูกแก ประชาอุทิศ) โรงเรียนบ้านท่ามะกา โรงเรียนท่ามะกาปุณณสิริวิทยา โรงเรียนท่าเรือพิทยาคม โรงเรียนวัดบ้านหนองพลับ โรงเรียนวัดใหญ่บ้านป่อ จ. สมุทรสาคร โรงเรียนสระกระเทียมวิทยา โรงเรียน วัดใหม่เจริญผล ฯลฯ

5. อบรมปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ “ค่ายพุทธบุตร” 12 สิงหาคมราชินี โรงเรียนบริหารธุรกิจกาญจนบุรี โรงเรียนอนุบาลท่ามะกา (ลูกแกประชาอุทิศ) โรงเรียนบ้านท่ามะกา

วิทยาคม โรงเรียนท่าเรือวิทยาคม วิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี ฯลฯ ณ วัดใหม่เจริญผล เป็นประจำทุกปี

6. จัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือนเมษายน เป็นเวลา 24 วัน ตั้งแต่วันที่ 2-25 ณ วัดใหม่เจริญผล โดยรับนักเรียนอายุตั้งแต่ 10-18 ปี
7. อบรมปฏิบัติธรรมในวันเฉลิมพระชนพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใน วันที่ 5 ธันวาคมของทุกปี ณ วัดใหม่เจริญผล เป็นเวลา 2 คืน 3 วัน
8. อบรมพัฒนาจิตและเจริญปัญญาแก่ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมทุกคืนวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 19.00-20.30 น. ณ อุโบสถวัดใหม่เจริญผล (วัดใหม่เจริญผล. 2548: ออนไลน์)

7.2 ประวัติความเป็นมาวัดมโนธรรมาราม

วัดมโนธรรมารามมีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง ในเขต ตำบลม่วงชุม อำเภอท่าม่วง ชาวบ้านทั่วไปเรียกวัดนางโน สันนิษฐานว่า สร้างมาหลายร้อยปีแล้ว จากศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่ปรากฏอยู่ เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์ พระปรางค์ และปูชนียวัตถุอื่น ๆ ที่เก่าแก่ในบริเวณวัดล้วนเป็นฝีมือและศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น

วัดมโนธรรมารามเคยเจริญรุ่งเรืองมาแล้วในอดีต แต่ได้ชำรุดทรุดโทรมลงไปในช่วงสมัยจนกลายเป็นวัดร้าง ต่อมาในปี พ.ศ.2500 ได้มีประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงได้ดำเนินการขอตั้งวัดต่อทางราชการ จึงได้ประกาศตั้งวัดมีพระสงฆ์ตามกฎกระทรวง เมื่อปี พ.ศ.2501 ต่อมาได้ขอเปลี่ยนชื่อจากวัดนางโน เป็นวัดมโนธรรมาราม เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2502 ปัจจุบันเป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี ท่านพระครูวิสุทธกาญจนคุณ (ปริญญา ศรีกาญจนภรณ์) เป็นเจ้าอาวาสวัดมโนธรรมารามในปัจจุบัน ท่านได้พัฒนาวัดและสร้างความเจริญให้กับวัดจนได้รับการยกย่องให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ในปี พ.ศ. 2533 และเป็นวัดพัฒนาที่มีผลงานดีเด่น ตามประกาศของกรมการศาสนา ปี พ.ศ. 2533

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่เก่าแก่ของวัดมีดังนี้

1. พระพุทธรูปไสยาสน์ มีขนาดความยาว 14 เมตร สูง 6 เมตร สร้างด้วยปูนปั้น ผิวนอกขัดปูน เคยปิดทองมาหลายสมัย ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติแล้ว จากประวัติที่เล่าสืบกันมาสันนิษฐานว่า สร้างมาประมาณ 500-600 ปีมาแล้ว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารพระนอนของวัด
2. พระปรางค์ สูงประมาณ 20 เมตร ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละ 12 เมตร สร้างด้วยอิฐถือปูน ตั้งอยู่บริเวณวิหารพระนอน ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติแล้ว สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น
3. พระอุโบสถหลังเก่า มีขนาดกว้าง 8 เมตร ยาว 16 เมตร ก่ออิฐถือปูนใช้กระเบื้องดินเผาชนิดเป็นราวครอบกันอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม คงเหลืออยู่แต่กำแพงเก่าและใบเสมา พอให้รู้ว่าเป็นอุโบสถเท่านั้น

4. พระพุทธรูปทำด้วยศิลาแลงขนาดต่าง ๆ พอมิเหลือให้เห็นอยู่เล็กน้อย เพราะถูกนิมนต์ไปอยู่ที่วัดใกล้เคียง

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด

1. พระพุทธไสยาสน์
2. พระศรีอารียเมตไตรย์มหาโพธิสัตว์
3. เจ้าแม่กวนอิม
4. รูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)
5. รูปปั้นแม่ย่านางโน
6. แม่พระธรณี
7. ทำมมหาพรหมประกาศิต
8. สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ พระประธานในอุโบสถ
9. สังขารไม้เนาไม้เปื่อยของพระครูประสิทธิธรรมญาณ (หลวงพ่อบ้าน) อดีตเจ้าอาวาสวัดมโนธรรมาราม

คำขวัญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9 อย่าง

“ชมวังมัจฉา แม่ย่านางโน หลวงพ่อสมเด็จโต พระนอนโบราณ นมัสการหลวงพ่อบ้าน ยึดแน่นวิปัสณา ขอพรเมตตาพระแม่กวนอิม ได้บุญเต็มอิม พระสังกัจจายน์ สัพเคราะห์สูญหาย พระพรหมประกาศิต ร่ำรวยในชีวิต ขอพรแม่พระธรณี ล้มละลายเรื่องที่ ขอพรพระประธาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9 ประการ เขิญนมัสการได้ที่ วัดนางโน”

คำขวัญวัดมโนธรรมาราม

“ถิ่นขุนแผน แคว้นโบราณ บ้านนางโน ไช้ปฏิบัติ ขัดนิวรรณ์ สอนวิปัสณา หากความสงบ พบสุขล้ำ นำวิถี ชี้อายุยืน ปลูกคุณธรรม ย้ำพัฒนา”

7.3 ประวัติความเป็นมาวัดท่าเสด็จ

วัดท่าเสด็จ ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 16 ไร่ 2 งาน อาณาเขต ทิศเหนือ จดที่นาย มณี แยมวงค์ ทิศใต้ จดลำห้วยสาธารณะ ทิศตะวันออก จดลำห้วยลำภาชี ทิศตะวันตก จดที่นาย สนิท ชื่นใบ อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ กว้าง 14 เมตร ยาว 20.50 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2500 เป็นอาคารครึ่งตึก ครึ่งไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน 10 หลัง วิหาร กว้าง 11.50 เมตร ยาว 12.30 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2543 ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง 10.20 เมตร ยาว 18.20 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2543 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก นอกจากนี้มีอาคารเสนาสนะต่างๆ ดังนี้ คือ โรงครัว 1 หลัง เก๋งจีน ศาลาปฏิบัติธรรม ห้องสมุด สำนักงานและหอระฆัง ปูชนียวัตถุมีพระประธานประจำอุโบสถ ขนาดหน้าตักกว้าง 59 นิ้ว สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2482 พระพุทธรูปปางเปิดโลก 1 องค์ สร้างเมื่อ

พ.ศ. 2521 พระพุทธรูปปางลีลา 1 องค์ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2528 พระประจำวัน 9 องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2536 พระสีวลี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2522 นอกจากนี้มีพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2532

วัดท่าเสด็จ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2482 ตามประวัติเล่าว่า หมู่บ้านท่าเสด็จเกิดขึ้นเนื่องจากในคราวที่สมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสน้ำตกไทรโยคทางชลมารคและทรงแวะเพื่อให้ข้าราชการบริพารได้พัก ทำหน้าที่ทรงแวะพักนี้ ชาวบ้านเรียกว่า ท่าเสด็จ ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านท่าเสด็จ เมื่อสร้างวัดประจำหมู่บ้านขึ้น จึงได้ตั้งชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้าน ในการสร้างวัดและบริจาคที่ดินในการสร้างวัด คือ นายพัก ศรท้วม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 30 เมตร ยาว 60 เมตร มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ

รูปที่ 1 พระสังเวียน สิริสาโร พ.ศ. 2482-2490

รูปที่ 2 พระแขก ขนติโก พ.ศ. 2490-2495

รูปที่ 3 พระวินัย พ.ศ. 2495-2502

รูปที่ 4 พระสมควร เหมรสี พ.ศ. 2503-2528

รูปที่ 5 พระเปรม เปมสีโล พ.ศ. 2528-2533

รูปที่ 6 พระวิสุทธีรังษี (ร.ก.) พ.ศ. 2534-2536

รูปที่ 7 พระบุญมี ฉนทภิญโญ พ.ศ. 2536-2537

รูปที่ 8 พระครูเกษมกาญจนสิทธิ์ พ.ศ. 2537-ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. 2518 (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 584-585)

7.4 ประวัติความเป็นมาวัดสุนันทวนาราม

ประวัติการก่อตั้ง

ในปี พ.ศ. 2532 นางสุนันท์ บุขสาย คหบดีชาวจังหวัดกาญจนบุรีผู้ประกอบการธุรกิจเหมืองแร่ ครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวนมากของจังหวัดกาญจนบุรี มีความศรัทธาในปฏิปทาและข้อวัตรอันเคร่งครัดของพระครูดรงค์สายวัดป่า (ของหลวงพ่อพระโพธิญาณเถร - ชา สุภัทโท) ผู้ซึ่งรุดงค์รอนแรมอยู่ในป่าเขาบริเวณจังหวัดกาญจนบุรี จึงได้ถวายที่ดินประมาณ 500 ไร่ ซึ่งหมดสภาพป่าและทำไร่ไถมาประมาณ 20 ปี บริเวณบ้านท่าเตียน ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัด

กาญจนบุรี เพื่อจัดตั้งวัด ทั้งนี้เพื่อพระสงฆ์จะได้มีเสนาสนะวัด ชาวบ้านจะได้มีโอกาสเข้าวัดปฏิบัติธรรมตามแนวทางของสายวัดป่า และเมื่อมีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเข้าไปพำนักอยู่ จะสามารถยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่าและการล่าสัตว์ในบริเวณดังกล่าว

พระอาจารย์มิตชูโอะ คเวสโก สัทธินิกรรณแรกของหลวงพ่อบุชา (หลวงพ่อบุชาเป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบท) แห่งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี พระอาจารย์คเวสโกเป็นผู้ได้บวชบำเพ็ญเพียรมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2518 รุ่งดึกมาแล้วหลายแห่ง ทั้งที่อุตมสมบุรณ์และตุรกันดาร และเป็นผู้ซึ่งอยู่ในคณะผู้บุกเบิกวัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับมอบหมายให้มาเป็นผู้บุกเบิก ก่อตั้งสำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามในปี พ.ศ. 2533 ด้วยเจตนารมณ์ในการรักษาป่า และสร้างวัดให้เป็นวัดป่าอย่างแท้จริง

การสถาปนาสำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามบนพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะวัดได้เข้าไปเป็นอุปสรรคต่อการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและล่าสัตว์ ด้วยความเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคของคณะผู้บุกเบิกนำโดย พระอาจารย์คเวสโก สำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามจึงได้พัฒนาเป็นลำดับจากสภาพไร่ไถ้อยมาเป็นป่าเขียวชอุ่ม

เนื่องจากพื้นที่ก่อตั้งสำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาพระฤาษี และ ป่าเขาบ่อแร่แปลงที่ 1 ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 802 (พ.ศ. 2521) และ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ สำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามจึงขอเข้าร่วมโครงการของกรมป่าไม้ภายใต้ชื่อ "พระสงฆ์ช่วยงานด้านป่าไม้" ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา

ในการดำเนินการขอสถานภาพวัดอย่างเป็นทางการ ในปีพุทธศักราช 2543 กองทัพบกได้มอบที่ดินแปลงที่ติดต่อกับเขตวัดป่าสุนันทวนาราม ซึ่งกองทัพบกใช้ประโยชน์อยู่จำนวน 12 ไร่ ให้สำหรับตั้งวัด เป็นที่ดินราชพัสดุซึ่งต่อมารกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ได้อนุมัติให้ใช้เพื่อสร้างวัด เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2544 กรมศาสนา กระทรวงการศึกษาธิการจึงได้อนุญาตให้สร้างวัดเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2544 และประกาศตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ชื่อวัดสุนันทวนาราม เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2545 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545

วัดสุนันทวนารามได้สถาปนาเป็นวัดเต็มบริบูรณ์ โดยดำรงสถานภาพเป็นวัดสาขาที่ 117 ของวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันมีพื้นที่ในความรับผิดชอบประมาณ 1,000 ไร่ สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นที่ราบเชิงเขา ล้อมรอบไปด้วยภูเขา ภูเขาสำคัญคือ เขารู ซึ่ง เป็นเทือกเขาสูงประมาณ 800 เมตร จากระดับน้ำทะเล และเขาเหมาบางสูงประมาณ 200 เมตร

สำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนาราม ประกอบด้วยพื้นที่ซึ่งมีสถานะแตกต่างกัน 3 สถานะ คือ

1. ป่าสงวนแห่งชาติ
2. อุทยานแห่งชาติศรีนครินทร์
3. จังหวัดทหารบกกาญจนบุรี

สำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนารามเป็นวัดป่าสำหรับปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก เป็นประธานสงฆ์ /เจ้าอาวาส ปัจจุบันประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์จำนวน 20 รูป สามเณรจำนวน 2 รูป และคณงานจำนวนประมาณ 10 คน

ปัจจุบันสำนักสงฆ์วัดป่าสุนันทวนาราม มีศาลาปฏิบัติธรรม 1 หลัง บรรจุนักได้ประมาณ 150 คน กุฏิสงฆ์ถาวรและชั่วคราวรวม 35 หลัง ที่พักอุบาสกอุบาสิกา 10 หลัง บรรจุนักได้ประมาณ 150 คน มีโรงครัว ห้องน้ำ รวมทั้งชุดปักกลดที่รองรับผู้ปฏิบัติธรรมประมาณ 200 ชุด และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นตามแนวทางของวัดป่า ในแต่ละปี จะมีผู้เข้าไปปฏิบัติธรรม เช่น ข้าราชการ ตำรวจ ทหาร ข้าราชการฝ่ายปกครองระดับสูง นักศึกษา นักเรียน และ อุบาสก อุบาสิกา โดยเฉพาะในช่วงเข้าพรรษา เฉลี่ยจำนวนปีละประมาณ 6,000 คน

ในระหว่างการเดินธุดงค์เป็นเวลา 72 วันในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. 2532 พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก หวนระลึกว่าสันติภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นในโลกได้ก็ต่อเมื่อชาวโลกทั้งหลายจะความเห็นแก่ตัว โดยการให้ทาน 10 ประการ เป็นทานจักร แล้วสังคมของเรา โลกของเรา ก็จะมีแต่ความสงบ ความร่มเย็น โดยไม่ต้องสงสัย

ในประเทศญี่ปุ่น เด็กๆ และเยาวชนได้รับการปฏิบัติราวกับเป็นสมบัติอันมีค่า เพราะชาวญี่ปุ่นถือว่าเด็กและเยาวชนคือทรัพยากรที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ด้วยความปรารถนาที่จะเห็นเด็กไทยมีโอกาสเหมือนเด็กญี่ปุ่นบ้าง พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก จึงได้ปรารภปัญหาดังกล่าวรวมทั้งความประสงค์ในการสงเคราะห์เด็กไทยแก่ญาติโยมชาวญี่ปุ่น ซึ่งได้รับสนับสนุนในการจัดหาทุนเพื่อโครงการนี้อย่างเต็มที่ โดยเริ่มแรกได้รับทุนมาเป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท

เมื่อพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก เดินทางกลับถึงประเทศไทย ในปลายปี พ.ศ.2532 ท่านได้เล่าถึงความดำริของท่านและการสนับสนุนจากสาธุชนชาวญี่ปุ่นให้ญาติโยมชาวไทยฟัง ในที่สุดด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงได้มีการจัดตั้งและจดทะเบียนมูลนิธิฯ จนแล้วเสร็จ มูลนิธิมายา โคตมี ได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2533

ปัจจุบันที่ทำการมูลนิธิฯ ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 378 อาคารสงเคราะห์ สาย 20 ก. เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120 โทรศัพท์ 02-6763453 โทรสาร 02-2868690 E-Mail address: mayagotami@watpahsunun.org (วัดสุนันทวนาราม. 2548: ออนไลน์)

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอี่ยมทิพย์ คงเพชร (2535: 113-119) ได้ทำการศึกษาปัจจัยของการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชาวพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า การเข้าร่วมทำให้ประชาชนได้พัฒนาจิตใจของตนเอง โดยมีพระภิกษุสงฆ์คุณกล่าวคือ แนวคำสอนของท่านเป็นลักษณะอิงธรรมะที่หยั่งรู้เหตุการณ์ของแต่ละบุคคล เป็นไปในเรื่องบาป-บุญกฏแห่งกรรมที่ท่านมักกล่าวคือ การกระทำของแต่ละบุคคล แนวคำสอนนี้ช่วยสนับสนุนให้เกิดพันธะทางจริยธรรมขึ้นในสังคม ทำให้คนไม่กล้ากระทำความผิดทางศีลธรรมเพราะเกรงกลัวผลกรรม จากการกระทำของตนเองทั้งในชาตินี้และชาติหน้า บุคคลผู้ได้รับฟังแนวคำสอน

มุ่งหวังที่จะกระทำความดีเพื่อจะได้มีบารมีติดตัวไปในชาตินี้และชาติหน้า นอกจากนี้กิจกรรมหลักที่ พระภิกษุทศิคุณกระทำคือ การพัฒนาจิตใจของประชาชนให้สูงขึ้นด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ประชาชนเข้าวัดอัมพวันเพื่อทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อฟังการบรรยายธรรม จากท่านเจ้าอาวาสและเพื่อปฏิบัติธรรมในการบรรยายธรรม ท่านได้แฝงคติธรรมในเรื่องเกี่ยวกับการ ลด ละ เลิก อบายมุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขัดเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เป็นคนดีมีปัญญา เพราะเมื่อจิตดีจะมีความคิดที่สร้างสรรค์ตัวเอง ไม่น่าที่จะทำความชั่ว อยากจะเรียนหนังสือ อยากช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ มุ่งสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ปฏิบัติธรรมให้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีไปสู่ความดี เช่น ดิตการพนัน สิ่งเสพติด เกียจคร้าน เมื่อสามารถ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้แล้ว พระภิกษุทศิคุณกล่าวว่า บุคคลเหล่านั้นก็พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ตนเองต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้ความสงบสุขในชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคม

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนามี 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพในตัวพระสงฆ์เจ้าอาวาส

- ความมีเมตตา
- ความเสียสละ
- ความจริงจัง
- บุคลิกภาพพิเศษ
- ความขยัน

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้นำ

แนวคำสอนที่เป็นหลักคำสอนที่เป็นหลักธรรมที่สามารถอธิบายความจริงของชีวิต ด้วยเหตุและผล เช่น อริยสัจ 4 แสดงเหตุแห่งทุกข์ รวมทั้งวิธีปฏิบัติให้พ้นทุกข์หรือกฎแห่งกรรมคือ การกระทำที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระภิกษุทศิคุณสอนเน้น ให้พุทธศาสนิกชนกระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง ทำจิตใจให้สงบมีเหตุมีผลในการ แก้ปัญหาอันเกิดจากความทุกข์ทั้งปวง ท่านเป็นนักปฏิบัติ การบรรยายธรรมจึงออกมาจาก ประสบการณ์จริงที่สอนให้เป็นคนรู้จักตนเอง สำนวญตัวเอง รู้เท่าทันกายและจิตของตัวเอง ต้องการ ให้มีสติอยู่กับตัวเอง เช่น ดีใจ เสียใจ มีความโกรธ มีความรัก ให้มีสติอยู่กับตัวจะคิดจะทำอะไรเอา สติเป็นตัวยับยั้งพฤติกรรม

3. ปัจจัยทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถ ความกระตือรือร้น ในการทำงานของพระสงฆ์ เจ้าอาวาสในการพัฒนาจิตใจและทางด้านวัตถุโดยการก่อสร้างสาธารณสมบัติ เช่น ถนน บ่อน้ำ โบสถ์ หอประชุม ศาลาการเปรียญ เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้สร้างขึ้นมาจากความ สะดวกสบาย

กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ (2541: 157-160) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวางแผนพัฒนาความ พร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษา: เมืองหนองคาย การศึกษาค้นคว้าได้

สรุปว่า การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดนจะมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาเมืองหนองคาย ดังนี้

1. สร้างโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน เพิ่มมากขึ้น
2. ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ภายในพื้นที่เมืองหนองคาย
3. ส่งเสริมเอกลักษณ์ คุณค่าความงามและวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงช่วยยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. การปรับปรุงสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก ช่วยป้องกันปัญหาและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
5. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว ยังได้ช่วยแก้ไขปัญหของเมืองควบคู่กันไปและสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวม ซึ่งคาดว่าในอนาคตอันใกล้ เมืองหนองคายจะมีบทบาทในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวชายแดนและการค้าระหว่างประเทศ

บรรจบพร สุนทรรัตน์กุล (2544: 123) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศ ด้านกายภาพ ด้านบรรยากาศประกอบอื่น ๆ และด้านส่วนผสมทางการตลาด พบว่า ด้านบรรยากาศ ด้านกายภาพ ประเภทที่พักแรมที่นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการมากที่สุด คือ แพพัก งานประเพณีและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจคือ งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว พาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี คือ รถยนต์ส่วนตัว งานประเพณีและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุด คือ งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว ด้านบรรยากาศด้านจิตใจ พบว่ามูลเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีมากที่สุด คือ ความตั้งใจเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความเห็นในระดับมาก คือ ความสะดวกสบายในการเดินทางด้านบรรยากาศประกอบอื่นๆ พบว่า แหล่งข้อมูลของจังหวัดกาญจนบุรีที่นักท่องเที่ยวได้รับคือ ประสบการณ์จากที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก ของฝาก มีความเหมาะสม ส่วนในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในระดับมาก คือ เล่นน้ำตก ด้านส่วนผสมทางการตลาดพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในระดับมาก คือ ชื่อเสียงและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว

ฤทัยวัลค์ มโนสา (2544: 121-122) ได้ศึกษาเรื่องแนวความคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยสรุปว่า ลักษณะพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ มีศักยภาพทั้งทางด้านทรัพยากรวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรมีความหลากหลายทั้งด้านชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ สามารถจัดกิจกรรมธรรมชาติ เช่นกิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาชีวิตสัตว์ สำหรับแนวทางในการจัดการ ควรมีการพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสื่อความหมายและการ

ให้บริการนักท่องเที่ยว ควบคุมคุณภาพการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เน้นการสร้างความร่วมมือ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนท้องถิ่นและมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ภาวดี พันธรัักษ์ (2545: 76-79) ได้ศึกษาปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อการ ตัดสินใจไปวัดป่าธรรมยุติในจังหวัดสกลนคร โดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ และภูมิสำเนาปัจจุบันของประชากร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชากรที่เดินทางมาวัดป่าธรรมยุติ จำนวน 500 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบวิธีการ บังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประมาณค่า ผลการศึกษา พบว่า ผู้ที่เดินทางมาวัดป่าธรรมยุติส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง อยู่ในช่วงระหว่าง 16 - 60 ปี มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษา ประกอบอาชีพอิสระ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน เป็นผู้มี ภูมิสำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร เดินทางมาวัดโดยรถยนต์ รถทัวร์ รถโดยสาร ลักษณะ กายภาพของถนนที่ใช้เดินทางมาวัดส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางและรู้จักวัดป่าธรรมยุติจากพ่อแม่ ญาติ เพื่อน คนรู้จัก ปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการตัดสินใจไปวัดป่าธรรมยุติมากที่สุด คือ ด้าน สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมบรรยากาศ รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้านลักษณะ กายภาพของถาวรวัตถุภายในวัด และด้านลักษณะทางกายภาพในการเข้าถึงวัด ส่วนปัจจัยทาง สังคมที่มีผลมากที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะข้อวัตรปฏิบัติของพระป่า รองลงมาคือ ด้านการจัด กิจกรรมภายในวัด ด้านการเป็นผู้นำด้านจิตใจ ด้านสังคมสงเคราะห์และด้านการศึกษา อีกทั้งปัจจัย ที่มีผลต่อการตัดสินใจยังแตกต่างกันตามเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ และ ภูมิสำเนาปัจจุบันของประชากร ส่วนลำดับความสำคัญของปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อ การตัดสินใจ อันดับ 1 คือ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันดับที่ 2 คือ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม บรรยากาศ และอันดับที่ 3 คือ คุณลักษณะข้อวัตรปฏิบัติของพระป่า นอกจากนี้แล้วจุดหมายใน การไปวัดป่าธรรมยุติ อันดับที่ 1 คือ เพื่อฟังเทศน์ ฟังธรรม สันทนาธรรม อันดับที่ 2 คือ เพื่อทำบุญ ตักบาตรในกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่างๆ อันดับที่ 3 คือ เพื่อทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ภัตตาหารเป็นกิจวัตรและอันดับ 4 คือ เพื่อฝึกอบรมสมาธิ

ธีระศักดิ์ ลอยศักดิ์ (2546: 144-146) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและ ชุมชน คลองบางเชือกหนัง กรุงเทพฯ จากการศึกษาพบว่าคลองบางเชือกหนังเป็นพื้นที่ที่มี ศักยภาพในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อรองรับตลาดการท่องเที่ยวทางน้ำที่มี แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งวัด โบราณสถาน รวมทั้งธรรมชาติและวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ปัจจุบันเริ่มมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่และมี แนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอองค์ประกอบหรือปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยว และชุมชน โดยเห็นว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ประการคือ ปัจจัยด้านสภาพของพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อ การพัฒนา ทิศทางการพัฒนาตามนโยบายหรือกรอบการพัฒนาโดยรวมปัจจัยด้านความพร้อมของ ชุมชน และปัจจัยด้านองค์การความร่วมมือในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับผลของการพัฒนาที่ส่งเสริมศักยภาพและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ให้มีความสามารถและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ

แนวทางการดำเนินการที่เสนอเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เริ่มตั้งแต่การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อริเริ่มการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้น ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและบทบาทของชุมชน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวตลอดจนพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ให้ชุมชนท้องถิ่นมีความสามารถในการดำเนินงานด้วยตนเอง สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ เพื่อดำเนินการและถ่ายทอดบทบาทจากหน่วยงานส่วนกลาง โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการมากขึ้น โดยที่เครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วยฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรจากภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการ องค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันการศึกษา

วรวรรณ ัญญุสญชัย (2547: 120) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนกับนโยบายประชานิยม: ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของนิสิตเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนพบว่า นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 0.81 โดยประเด็นที่นิสิตมีความเข้าใจมากที่สุด คือ ปัญหามลภาวะส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดจิตสำนึกของทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคประชาชนคิดเป็นค่าเฉลี่ย 0.94 รองลงมาคือการสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 0.92 ส่วนเรื่องที่นิสิตมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพไม่ใช่การเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 0.58

วาสนา จิตุพร (2548: 111-120). ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีแบบยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยได้ยึดแนวทางของการจัดทำแผนธุรกิจ โดยได้ประยุกต์และปรับหัวข้อเพื่อความเหมาะสม ดังนี้

1. สถานการณ์ปัจจุบัน การเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนักท่องเที่ยวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยก่อให้เกิดรายได้ แนวโน้มการขยายตัวของนักท่องเที่ยวไทยในอนาคต จากการศึกษาขององค์การการค้าโลก (WTO) พบว่าภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีการขยายตัวของนักท่องเที่ยวสูงกว่าภูมิภาคอื่น และคาดว่าในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยือนภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกถึง 397 ล้านคน จัดว่าจะเป็นภูมิภาคที่ได้รับความนิยมสูงรองจากทวีปยุโรป

2. วิสัยทัศน์ (Vision) กำหนดให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็น “Destination of Central”

3. พันธกิจ (Mission) กำหนดให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็น “Quality Destination”

4. เป้าหมาย (Goals) เพื่อสร้างคุณภาพมาตรฐานการบริการที่มีเอกลักษณ์และมีความจำเป็นสากลและส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยว และเตรียมความพร้อมของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพรองรับกลุ่มตลาดที่มีศักยภาพและการท่องเที่ยวภายในประเทศ แผนงานการพัฒนาในกลุ่มนี้จะเป็นการสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการฟื้นฟูและพัฒนา

เศรษฐกิจ โดยการเพิ่มศักยภาพการหารายได้จากการท่องเที่ยวและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

5. วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน บริการท่องเที่ยวให้มีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล ส่งเสริมการพัฒนาบริการท่องเที่ยวให้สามารถเพิ่มศักยภาพรายได้จากการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพการอำนวยความสะดวกการบริการท่องเที่ยว ให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภาคตะวันตก พัฒนาระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี

การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT Analysis)

1. จุดแข็ง

- 1.1 มีความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกท่องเที่ยวได้ตามความต้องการของแต่ละคน
- 1.2 อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯทำให้ใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก
- 1.3 การเดินทางสะดวก สามารถเลือกเดินทางได้หลายวิธี เช่น รถโดยสารประจำทาง รถส่วนตัว รถไฟ
- 1.4 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ตามความต้องการของแต่ละคน
- 1.5 สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี
- 1.6 มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว ด่านเจดีย์สามองค์
- 1.7 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่สูง

2. จุดอ่อน

- 2.1 ไม่ใช่จังหวัดที่เป็นทางผ่านไปยังจังหวัดอื่นๆ ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดกาญจนบุรีเป็นนักท่องเที่ยวที่เจาะจงมาโดยตรง
- 2.2 สถานที่ท่องเที่ยวบางส่วนขาดการดูแลและพัฒนาอย่างจริงจัง
- 2.3 สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งอยู่ไกลจากตัวเมืองและต้องใช้รถส่วนตัวในการเดินทาง

3. โอกาส

- 2.4 รัฐบาลให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวมากขึ้น
- 2.5 นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้น
- 2.6 รัฐบาลได้จัดโครงการต่างๆเพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4. อุปสรรค

- 2.7 แต่ละจังหวัดต่างพยายามส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดของตนเองมากขึ้นทำให้การแข่งขันสูงขึ้น
- 2.8 งบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีอยู่อย่างจำกัด

- 2.9 แผนการทำงานของราชการทำให้การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเป็นไปอย่างล่าช้า
- 2.10 ระบบการทำงานของราชการก่อให้เกิดการใช้งบประมาณที่ไม่เหมาะสม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจพื้นที่วิจัยและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจพื้นที่วิจัยและการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้เลือกวัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ทำการวิจัย และทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สำคัญ ในระหว่างวันที่ 9 มกราคม - 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และทำการสำรวจโดยใช้แบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒร่วมกับ Oxford Brooks University จัดทำขึ้น ช่วงเวลาที่ทำการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว ระหว่างวันที่ 8 กรกฎาคม - 12 กันยายน พ.ศ. 2549

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมในวัดที่อยู่ในขอบเขตประมาณ 100 กิโลเมตรจากอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างวัดจากข้อมูลของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อตอบสนองการวิจัยซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ มีศาลาหรือลานปฏิบัติธรรม มีการปฏิบัติธรรมโดยค้างคืนที่วัด มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของผู้ปฏิบัติธรรม ได้แก่ วัดใหม่เจริญผล อำเภอท่ามะกา วัดมโนธรรมาราม อำเภอท่าม่วง วัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย วัดสุนันทวนาราม อำเภอไทรโยค

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มาปฏิบัติธรรม ในเขตพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แก่วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จากการสอบถามจากวัด

ทั้ง 4 วัด จะมีคนมาปฏิบัติธรรมต่อครั้งจำนวน 100 คน รวม 400 คน ด้วยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการคำนวณตามสูตรของยามาเน (Yamane: 1973) คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ขนาดของความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.05

แทนค่าในสูตร ดังนั้นจะได้

$$n = \frac{400}{1 + (400)(0.05)^2} = 200 \text{ ตัวอย่าง}$$

ฉะนั้นจากสูตรคำนวณเบื้องต้น ขนาดตัวอย่างที่คำนวณ ได้เท่ากับ 200 ตัวอย่าง แต่ในการวิจัยครั้งนี้จะเก็บข้อมูลจำนวน 220 ตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างของเจ้าของสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งได้แก่ เจ้าของสถานที่วัดละ 2 ท่าน ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี โดยสามารถแบ่งประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้วิจัยเชิงคุณภาพ

- การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว
- ข้อมูลทุติยภูมิ
- การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

- แบบสอบถาม โดยการใช้คำถามปลายปิด (Close –ended question) และคำถามปลายเปิด (Openended question)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือขั้นที่ 1

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่ที่ทำการศึกษาศาสนาที่ทั้ง 4 แห่ง โดยการสังเกตสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลจากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 21 เพื่อทำการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งมี 5 อย่าง คือ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรทางกิจกรรม ทรัพยากรทางประเพณีงานมหกรรม ทรัพยากรทางการบริการ และ สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการของสถานที่นั้น เกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมในแต่ละวัน และการวางแผนทางเพื่อพัฒนาด้านการปฏิบัติธรรมในอนาคต

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือชั้นที่ 2

แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาการ ท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งออกเป็นทั้งหมด 6 ตอน

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Checking list)
- ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ลักษณะคำถามแบบ มาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale)
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนการประเมินค่า
- ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ
- ตอนที่ 6 ปัญหาเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยว ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ปริญญาโท ตรวจสอบ แก้ไข และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามนั้น หลังจากนั้นนำ แบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มประชากรที่มีคุณลักษณะเหมือนกับตัวอย่างที่กำหนด ไว้ จำนวน 20 ราย เพื่อตรวจสอบข้อคำถามว่ามีความชัดเจน และเข้าใจความหมายตรงกัน เมื่อได้ ทดลองใช้แบบสอบถามแล้วก็จะนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เข้าใจความหมายตรงกัน จึงจะถือได้ ว่าเป็นเครื่องมือการวิจัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามครั้งต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว
  - 1.1 ศึกษาสภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย
  - 1.2 สังเกตการณ์ด้านต่างๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรม ทรัพยากรด้านบริการ
  - 1.3 สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพื้นที่ที่ศึกษา
2. การเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์
  - 2.1 ติดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อขอสัมภาษณ์

2.2 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ตามที่ได้นัดหมายไว้ คือ วัดท่าเสด็จวันที่ 31 กรกฎาคม 2549 วัดมโนธรรมาราม วันที่ 9 สิงหาคม 2549 วัดใหม่เจริญผล วันที่ 23 สิงหาคม 2549 และวัดสุหนันทนาราม วันที่ 12 กันยายน 2549

3. แบบสอบถาม ดำเนินโดยการ

3.1 ติดต่อประสานงานเป็นการภายในกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.2 มีหนังสือไปขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งระบุเรื่องและวัตถุประสงค์ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.3 นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ติดต่อสอบถามไว้

3.4 ชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถามพร้อมคำอธิบาย ข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับ แต่ข้อมูลที่ได้จะนำมาศึกษาวิชาการโดยขอความร่วมมือเพื่อตอบแบบสอบถามประมาณ 15 นาที

3.5 ตรวจสอบอย่างรวดเร็วว่าข้อมูลจากแบบสอบถามครบถ้วนหรือไม่ ถ้าข้อใดยังไม่ตอบก็สอบถามเพิ่มเติม พร้อมขอบคุณ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม มาจัดกระทำ นำมาวิเคราะห์ และประมวลผลดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยโดยตรง นำข้อมูลมาสรุปตามประเด็นเนื้อหาของการสังเกตการณ์ในภาพรวม

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปตามประเด็นเนื้อหาในภาพรวม

3. ข้อมูลจากแบบสอบถาม เมื่อได้รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามภาคสนามมาอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาทำดังต่อไปนี้

3.1 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามและแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก

3.2 การลงรหัส นำแบบสอบถามที่ถูกต้องมาลงรหัส ตามที่ได้กำหนดรหัสไว้แล้ว

3.3 นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วมาดำเนินการวิเคราะห์และประเมินผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าสถิติมาตอบความมุ่งหมายของการวิจัย สำหรับข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิดผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์และสรุปเนื้อหาของคำถามเหล่านั้น

3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา เพื่อสรุปรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย บรรยายให้ทราบถึงลักษณะข้อมูลของตัวอย่าง ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีสูตรดังนี้

3.4.1) การคำนวณหาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ} \times 100}{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}}$$

3.4.2) คำนวณหาค่าเฉลี่ย

$$\text{สูตร } \bar{x} = \frac{\sum x}{n}$$

$$\bar{x} = \text{ค่าคะแนนเฉลี่ย}$$

$$\sum x = \text{ผลรวมของคะแนนทั้งหมด}$$

$$n = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}$$

ผู้วิจัยได้ทำการแปลผลค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ เกณฑ์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 เห็นด้วยระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 เห็นด้วยระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 เห็นด้วยระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 เห็นด้วยระดับมากที่สุด

3.4.3) คำนวณหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\text{สูตร } SD = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n - 1}}$$

$$SD = \text{ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน}$$

$$\sum (x - \bar{x})^2 = \text{ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนแต่ละข้อกับค่าเฉลี่ยยกกำลังสอง}$$

$$n = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}$$

4. การนำเสนอข้อมูล จากการวิเคราะห์และประมวลผลผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของตารางและแผนภูมิ พร้อมทั้งแปลผลในตารางตามความเป็นจริง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอเสนอรายละเอียดผลการศึกษาวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผลการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรม ผลจากการสัมภาษณ์การจัดการของเจ้าของสถานที่ และสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 5 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา

ส่วนที่ 6 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ส่วนที่ 7 ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ

ส่วนที่ 8 การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี

ส่วนที่ 1: ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรม ผลจากการสัมภาษณ์การจัดการของเจ้าของสถานที่ และสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

1. วัดใหม่เจริญผล

วัดใหม่เจริญผล ตั้งอยู่ตำบลท่าเรือ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี วัดใหม่นี้เนื้อที่ประมาณ 77 ไร่ ก่อกำเนิดจากชาวบ้านช่วยกันสร้างโดยการเสียสละที่ดิน และก่อสร้างเสนาสนะเป็นที่พักสงฆ์ ไม่ปรากฏประวัติการเริ่มสร้างวัดเมื่อพุทธศักราชใด แต่ที่เริ่มมีการบันทึกตั้งแต่ พ.ศ. 2493 สมัยพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อเพลิน ปริสุทโธ) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่จำพรรษาอยู่ที่วัดใหม่เจริญผลนานที่สุด และมีบทบาทเด่นที่สุดในการก่อสร้างและพัฒนาวัด วัดนี้เดิมอยู่จังหวัดราชบุรี ต่อมาทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองใหม่ โดยจัดให้เขตอำเภอท่ามะกาขึ้นต่อจังหวัดกาญจนบุรี วัดนี้จึงเป็นวัดในเขตจังหวัดกาญจนบุรีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากจัดอยู่ในเขตพื้นที่ใหม่ชาวบ้านมักนิยมเรียกสั้นๆ ว่า “วัดใหม่” หรือ “วัดใหม่เจริญผล” เพราะเป็นชื่อที่เรียกง่ายและเข้าใจกัน เส้นทางในการเดินทาง จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) หรือใช้ทางหลวงหมายเลข 338 (ถนนพระปิ่นเกล้า) ผ่านอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่บริเวณสะพานสระกระเทียม จังหวัดนครปฐม เข้าสู่ทางหลวง

แผ่นดินหมายเลข 323 ผ่านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผ่านที่ทำการอำเภอท่ามะกา เลี้ยวซ้าย เข้าถนนแสงชูโตสายเก่า ประมาณ 3 กิโลเมตร วัดตั้งอยู่ทางด้านซ้าย เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระธีรพงษ์ ฐานุตโตโร มีพระจำนวน 25 รูป (ข้อมูลในช่วง 8 กรกฎาคม – 24 สิงหาคม 2549)

ภาพประกอบ 2 ด้านหน้าทางเข้าวัดใหม่เจริญผล

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสถานที่ปฏิบัติธรรม

1.1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่น โดยมีการปลูกต้นไม้หลากหลายพันธุ์ และมีคำขวัญบนต้นไม้ “งามพระ งามคน งามต้นไม้ งามธรรมชาติ งามถิ่น ศิลป์อำเภอ วัดใหม่ฯ งามครบสงบเย็น” เพื่อให้ทราบถึงความสวยงามของวัด มีสัตว์ต่างๆ เช่น ไก่แจ้ มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตก

ภาพประกอบ 3 ลานธรรมกายจนวิสุทธ์ (ซ้าย)และความร่มรื่นบริเวณโดยรอบวัดใหม่เจริญผล

ภาพประกอบ 4 ไก่แจ้ที่อาศัยอยู่บริเวณวัดใหม่เจริญผล

ภาพประกอบ 5 คำขวัญของวัดบนต้นไม้

1.1.2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ลานธรรม "กาญจนวิสุทธ์" มีอุโบสถ มีพระพุทธรูป พระนามว่า "สมเด็จพระบรมสัมมาสัมโพธิญาณ" (หลวงพ่อโต) เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ขนาดหน้าตัก 60 นิ้ว ปางสมาธิ เป็นพระประธานอุโบสถ มีอายุประมาณ 70 กว่าปี เมื่อปี พ.ศ. 2545 ทางร้านศรีฟ้าเบเกอรี่ ได้มีจิตศรัทธาบูรณะองค์พระทำการลงรักปิดทอง มีรูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ขนาดหน้าตัก 29 นิ้ว ที่คณะผู้มีจิตศรัทธาสร้างถวาย รูปหล่อพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ) ขนาดหน้าตัก 28 นิ้ว สร้างถวายโดย คุณเด่น คุณบุญเพิ่ม ชลธิ์กุล และคณะผู้มีจิตศรัทธา รูปหล่อพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อเพลิน ปริสุทโธ) ขนาดหน้าตัก 24 นิ้ว ที่คณะศิษยานุศิษย์สร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน มีศาลาปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบ 6 พระอุโบสถในวัดใหม่เจริญผลและพระปางสมาธิพระนามว่า
"สมเด็จพระบรมสัมมาสัมโพธิญาณ"

ภาพประกอบ 7 รูปหล่อพระครูกาญจนวิสุทธ์ (หลวงพ่อเพลิน ปรีสุทโธ) (ชาย)
และรูปหล่อพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อสด วัดปากน้ำ) (ขวา)

ภาพประกอบ 8 ศาลาปฏิบัติธรรมในวัดใหม่เจริญผล

1.1.3 ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม มีการปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ และทุกวันพระเพื่อถือศีล มีการแสดงพระธรรมเทศนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติธรรมของวัดใหม่เจริญผล

04.30 – 05.00 น.	ตื่นนอน ทำกิจส่วนตัว
05.00 – 06.00 น.	บริหารกาย (ฝึกโยคะ) / ทำวัตรสวดมนต์เช้า
06.00 – 06.40 น.	เดินจงกรม
06.40 – 07.30 น.	อาบน้ำ
07.30 – 08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 – 11.00 น.	ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นบัลลังก์ (ยืน – เดิน – นั่ง)
11.00 – 12.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
13.00 – 16.00 น.	ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นบัลลังก์
16.00 – 16.30 น.	พักดื่มน้ำปานะ
16.30 – 17.30 น.	อาบน้ำ
17.30 – 18.00 น.	เดินจงกรม
18.30 – 19.30 น.	ทำวัตรสวดมนต์เย็น/จิตตภาวนา
19.30 – 20.00 น.	พักดื่มน้ำปานะ
20.00 – 21.30 น.	ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นบัลลังก์ (ยืน – เดิน – นั่ง)

1.1.4 ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ พังเทศน์ ฟังธรรม ยืนสมาธิ-นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ สอบอารมณ์ รักษาศีล สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่โทร (034) 636640-1

1.1.5 ทรัพยากรด้านบริการ ได้แก่ ไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ มีเรือนพัก แยกผู้ชายกับผู้หญิง สามารถพักได้ประมาณ 200 คน ห้องสุขาชาย 10 ห้องและห้องสุขาหญิง 15 ห้องซึ่งมีความสะอาดมาก ในบริเวณวัดสามารถจอดรถยนต์ได้ประมาณ 40-50 คันและจอดรถโดยสารขนาดใหญ่ได้มากกว่า 10 คัน สามารถเดินทางโดยขึ้นรถโดยสารประจำทางปรับอากาศ กรุงเทพฯ - กาญจนบุรีที่สายใต้ใหม่ 85 บาท ลงบริเวณหน้าวัดใหม่เจริญผล

ภาพประกอบ 9 เรือนพักและห้องสุขาในวัดใหม่เจริญผล

1.2 การจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของวัดใหม่เจริญผล

วัดใหม่เจริญผลเป็นวัดมหานิกาย มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานาน 10 ปี ในปีหนึ่งจะมีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ วันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะมีการจัดกิจกรรม 3 วัน และ 5 วัน วัดใหม่เจริญผลไม่ได้มีการจำกัดจำนวนคนในการมาปฏิบัติธรรม ในอนาคตมีแผนการเพิ่มจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม โดยต้องการให้มีเยาวชน และผู้ใหญ่มาปฏิบัติธรรมให้มากขึ้นและมีการจัดการด้านสถานที่ให้สะอาด มีการประชาสัมพันธ์โดยร่วมโครงการ “กรกฏาคม เชิญมาสักการะและเรียนธรรมะที่เมืองกาญจน์” ซึ่งมีการประชาสัมพันธ์ไปตามโรงเรียนและเขตการศึกษา สิ่งที่ตั้งใจให้คนมาปฏิบัติธรรม คือ ที่วัดมีสถานที่สงบและมีความร่มรื่นสามารถเป็นที่พักผ่อนและพักผ่อนด้านจิตใจ การมีคนมาปฏิบัติธรรมจำนวนมากที่วัดไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านใดเลยเพราะทางวัดใหม่เจริญผลมีการจัดการสร้างกฎของวัดที่ทุกคนต้องปฏิบัติให้เหมือนกันมีส่วนทำให้เกิดระบบระเบียบที่ดี มีการสร้างเอกลักษณ์ของวัดใหม่เจริญผล คือ การสวดมนต์ ไหว้พระ สนทนาธรรม และสอนเด็กให้รักตัวเอง รู้จักมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ทางชุมชนมีส่วนร่วมในการทำครัวและเป็นศูนย์สาธารณสุขเคลื่อนที่ ทางวัดคิดว่าหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลควรสนับสนุนให้มีคนมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น (พระธีรพงษ์ ฐานุตโตโร เจ้าอาวาส และพระอำนาจ เขมปญโญ ทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2549)

1.3 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดใหม่เจริญผล

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ได้แก่ โบราณสถานพงตึก ถ้าเดินทางจากกรุงเทพฯ จะถึงก่อนวัดใหม่เจริญผลประมาณ 8 กิโลเมตร โดยจากวัดใหม่เจริญผลสามารถขับรถย้อนกลับมาทางอำเภอท่ามะกาขับรถตรงไปเมื่อผ่านที่ทำการอำเภอท่ามะกา จะพบแยกวัดดงสัก ให้เลี้ยวขวาจะมีป้ายบอกทางไปโบราณสถานพงตึก และถ้าขับรถต่อไปอีก 3 กิโลเมตร จะถึงอุทยานมัจฉาวังสังกะวาด อยู่ในวัดห้วยเหินยวซึ่งจะมีป้ายบอกทาง แผนที่ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดใหม่เจริญผล
 ที่มา: ดัดแปลงมาจาก แผนที่อำเภอท่ามะกา สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี

โบราณสถานพงตึก สันนิษฐานว่าเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณสมัยทวารวดีและได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียแบบคุปตะ ชาวเมืองนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ทั้งนี้เนื่องจากการขุดค้นพบโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเป็นจำนวนมากที่พงตึกเมื่อปี พ.ศ. 2470 เช่น ตะเกียงทองสัมฤทธิ์โรมัน พระพิมพ์ดินเผา พระนารายณ์สลักจากศิลา พระพุทธรูป ฯลฯ และต่อมาในปี พ.ศ. 2477 ดร.เวลส์ ผู้แทนสมาคมค้นคว้าวัตถุโบราณจากประเทศอินเดีย ได้เดินทางมาสำรวจและขุดค้นโบราณวัตถุเพิ่มเติมที่พงตึกและยืนยันว่าสถานที่แห่งนี้เคยเป็นเมืองโบราณที่เจริญรุ่งเรืองมากเมื่อสมัยพันปีมาแล้ว ปัจจุบันโบราณวัตถุบางส่วนที่ขุดค้นนำไปเก็บไว้ที่วัดดงสัก บางส่วนอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ที่กรุงเทพฯ อยู่ห่างจากตัวเมืองกาญจนบุรีไปทางใต้ประมาณ 37 กิโลเมตร การเดินทางหากมาจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข 323 กิโลเมตรที่ 92-93 จะมีป้ายบอกทางเข้าซ้ายมือไปโบราณสถานพงตึก เมื่อข้ามสะพานจันทรูเบกษา จะผ่านวัดดงสักทางด้านซ้ายมือ จากนั้นให้ตรงไปจนผ่านป้อมตำรวจพงตึกซึ่งอยู่ด้านขวา โบราณสถานพงตึกจะอยู่ถัดป้อมตำรวจพงตึกไปไม่กี่กิโลเมตร

ภาพประกอบ 11 โบราณสถานพงตึก

อุทยานมัจฉาวังสังกะวาด อยู่ในบริเวณพื้นที่วัดหวายเหนียว ตำบลหวายเหนียว หากมาจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข 323 กิโลเมตรที่ 92-93 เข้าทางเดียวกับโบราณสถานพงตึก เมื่อลงจากสะพานจันทรูเบกษาเลี้ยวขวาตรงไปตามถนนเลียบบแม่น้ำแม่กลองประมาณ 3 กิโลเมตร อุทยานแห่งนี้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั่วไปที่นิยมมาให้อาหารปลาเวลากลางวันจะพบปลาตะเพียน ในเวลาหนึ่งทุ่มเป็นต้นไปจะพบปลาสังกะวาดซึ่งนับวันจะหาได้ยาก นอกจากนี้ภายในวัดหวายเหนียวยังมีพิพิธภัณฑสถานบ้านเปิดให้ชมตั้งแต่เวลา 08.00 – 18.00 น. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์)

ภาพประกอบ 12 อุทยานมัจฉาวังสังกะวาด

2. วัดมโนธรรมาราม

วัดมโนธรรมาราม ตั้งอยู่ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าวัดนางโน สันนิษฐานว่าสร้างมาหลายร้อยปีแล้ว จากศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่ปรากฏอยู่ เช่น พระพุทธรูปไสยาสน์ พระปรางค์ และปูชนียวัตถุอื่นๆ ที่เก่าแก่ในบริเวณวัดล้วนเป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น มีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง คำขวัญของวัดกล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9 อย่าง คือ ชมวังมัจฉา แม่นางโน หลวงพ่อสมเด็จโต พระนอนโบราณ นมัสการหลวงพ่อบ้าน ยึดแน่นวิปัสณา ขอพรเมตตาพระแม่กวนอิม ได้บุญเต็มอิม พระสังกัจจายน์ สัพเคราะห์สูญหาย พระพรหมประกาศิต ร่ำรวยในชีวิต ขอพรแม่พระธรณี ล้มละลายเรื่องที่ ขอพรพระประธาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9 ประการ เชิญนมัสการได้ที่ วัดนางโน” เส้นทางในการเดินทาง จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) หรือทางหลวงหมายเลข 338 (ถนนพระปิ่นเกล้า) ผ่านอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่บริเวณสะพานสระกระเทียม จังหวัดนครปฐม เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ผ่านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผ่านที่ทำการอำเภอท่ามะกา เลี้ยวซ้ายเข้าถนนแสงชูโตสายเก่า จนถึงทางเข้าเขื่อนแม่กลองเลี้ยวซ้าย เข้าไปประมาณ 6 กิโลเมตร วัดจะอยู่ทางขวามือ ท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูวิสุทธิกาญจนคุณ มีพระจำนวน 14 รูป (ข้อมูลในช่วง 8 กรกฎาคม 2549 – 9 สิงหาคม 2549)

ภาพประกอบ 13 บริเวณหน้าวัดมโนธรรมาราม

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสถานที่ปฏิบัติธรรม

2.1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ ภายในบริเวณวัดมีการปลูกต้นไม้จำนวนมากเพื่อความร่มรื่น มีอุทยานวังมัจฉาเขตอภัยทานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำอยู่ติดกับแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งจะมีกิจกรรมการให้อาหารปลา มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน

ภาพประกอบ 14 อุทยานมัจฉา เขตอภัยทานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำวัดมโนธรรมาราม

2.1.2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ โบราณสถานสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น โบราณสถานแห่งชาติวิหารพระพุทธไสยาสน์ ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ มีขนาดความยาว 14 เมตร สูง 6 เมตร สร้างด้วยปูนปั้น ผิวนอกขัดปูน เคยปิดทองมาหลายสมัย ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ จากประวัติที่เล่าสืบกันมาสันนิษฐานว่า สร้างมาประมาณ 500-600 ปีมาแล้ว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารพระนอนของวัด มีสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ พระประธานในอุโบสถ เจ้าแม่กวนอิม ศาลท้าวมหาพรหม สังขารไม้เนาเปื่อยของหลวงพ่อบ้าน (อดีตเจ้าอาวาส) รูปปั้นแม่ย่านางโนและศาลาปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบ 15 วิหารหลวงพ่อบ้าน (ซ้าย) รูปหล่อหลวงพ่อบ้าน ด้านหลังบรรจุสรีระหลวงพ่อบ้าน
ในโลงแก้วที่ไม่เนาเปื้อย (ขวา) ในวัดมโนธรรมาราม

ภาพประกอบ 16 ศาลท้าวมหาพรหมประกาศิต

ภาพประกอบ 17 บริเวณโบราณสถานสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นในวัดมโนธรรมาราม

ภาพประกอบ 18 ทางเข้าโบราณสถานแห่งชาติวิหารพระพุทธไสยาสน์

ภาพประกอบ 19 พระพุทธไสยาสน์สมัยกรุงศรีอยุธยาในวัดมโนธรรมาราม

ภาพประกอบ 20 ศาลาปฏิบัติธรรมวัดมโนธรรมาราม

2.1.3 ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม มีการประชุมปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะ ในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา มีการบวชชีพรหมณ์ ทุกวันตลอดปี

การปฏิบัติธรรมของวัดมโนธรรมาราม

3.45 น.	ตื่นนอน
4.15 น.	ทำวัตรเช้า
5.45 น.	เจริญวิปัสสนากรรมฐาน
6.30 น.	ทำความสะอาดบริเวณวัด
8.00 น.	รับประทานอาหาร
9.00 น.	เจริญวิปัสสนากรรมฐาน
11.00 น.	รับประทานอาหาร
13.00 น.	เจริญวิปัสสนากรรมฐาน
16.00 น.	พักผ่อนน้ำปานะ
16.30 น.	ทำกิจส่วนตัว
18.00 น.	สวดมนต์ทำวัตรเย็นและเจริญวิปัสสนากรรมฐาน
20.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

2.1.4 ทรัพยากรกิจกรรม ฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ รัชกาลีสถิต เลี้ยงปลาที่บริเวณอุทยานวังมัจฉา สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่ โทร 0-3465-5403

2.1.5 ทรัพยากรด้านบริการ ที่พักแยกผู้ชายกับผู้หญิง ซึ่งที่พักผู้ชายเป็นหอพัก รวม พักได้ประมาณ 50-60 คนและที่พักผู้หญิงมี 2 แบบ ที่พักรวม พักได้ 30 คนและที่พักแบบเป็น ห้องพักมีจำนวนประมาณ 20 ห้อง พักได้ประมาณ 60-80 คน มีห้องสุขาชาย 10 ห้องและห้องสุขา หญิง 20 ห้อง มีความสะอาดมาก มีไฟฟ้าและน้ำ มีการบริการด้านอาหารและน้ำปานะ มีลานจอดรถ สามารถจอดรถยนต์ได้ประมาณ 100 คันและจอดรถโดยสารขนาดใหญ่ได้ประมาณ 30 คัน การเดินทางมาที่วัดนี้ สามารถขึ้นรถโดยสารประจำทางปรับอากาศกรุงเทพฯ – กาญจนบุรีที่สายใต้ใหม่ ราคา 90 บาท มาลงหน้าเขื่อนแม่กลอง แล้วต่อรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างไปที่วัดมโนธรรมารามราคา ประมาณ 35 บาท

ภาพประกอบ 21 ที่พักรักษาสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมภายในวัดมโนธรรมาราม

ภาพประกอบ 22 ห้องสุขาในวัดมโนธรรมาราม

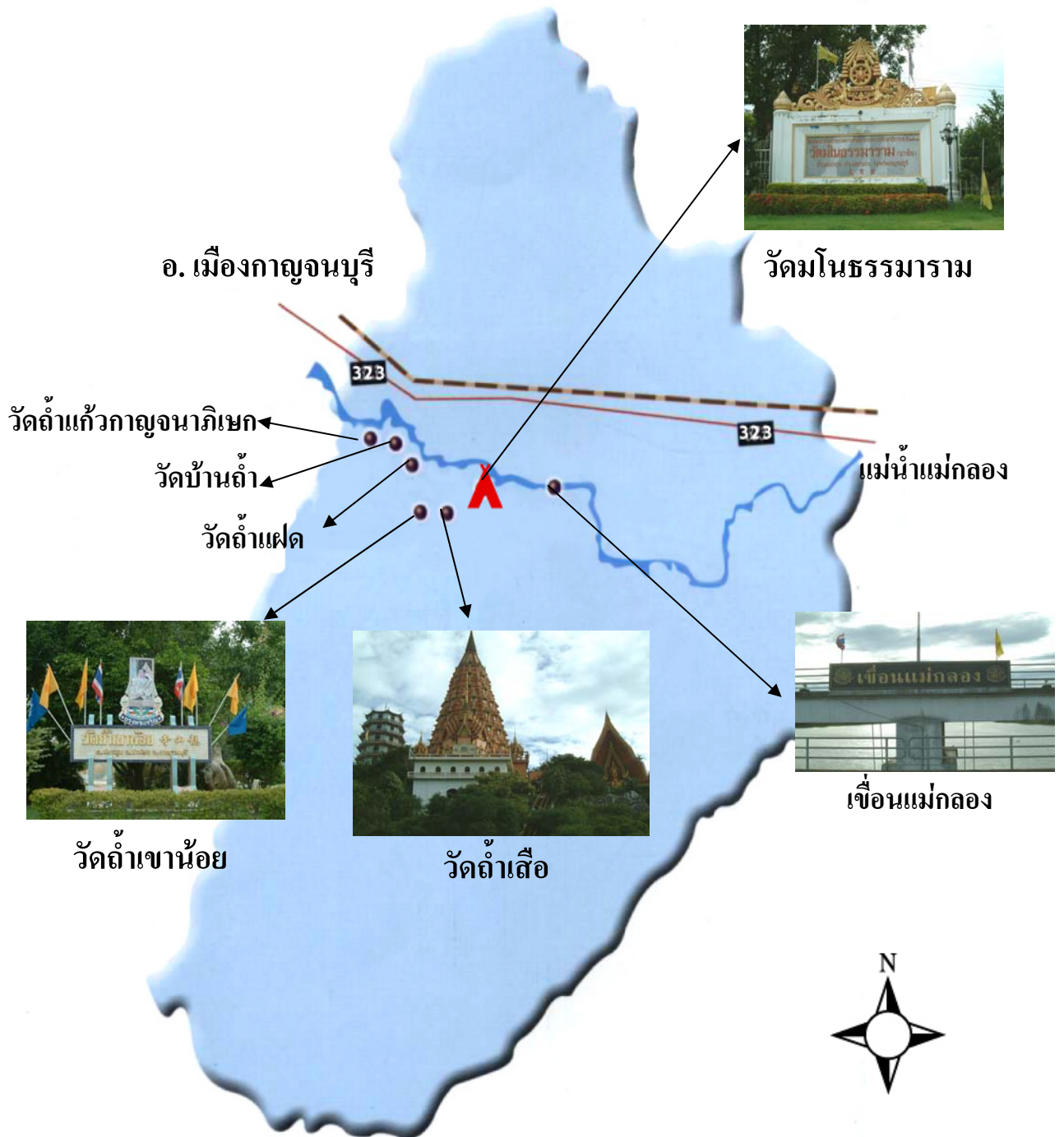
2.2 การจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของวัดมโนธรรมาราม

วัดมโนธรรมารามเป็นวัดธรรมยุติ มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานานกว่า 30 ปี ในปีหนึ่งจะมีการจัดกิจกรรมใหญ่ 2 ครั้ง คือในวันมาฆบูชา 10 วันและวันวิสาขบูชา 3-5 วัน และสามารถมาปฏิบัติธรรมได้ทุกวันตลอดปี ทางวัดไม่ได้จำกัดจำนวนคนที่จะมาปฏิบัติธรรม เพราะสามารถปักกรดได้ตามความต้องการ ทางวัดมีการประชาสัมพันธ์โดยโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ เสียงตามสายและจดหมาย สิ่งที่ดึงดูดใจให้ผู้มาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้คือ บรรยากาศดี ร่มรื่น สะอาดและมีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีการปฏิบัติธรรมที่มีมายาวนาน ทางวัดคิดว่าการมีคนมาปฏิบัติธรรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านใดเลย ทางชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับทางวัด การท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณควรมีหน่วยงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมาให้

การสนับสนุนในการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาด้านจิตวิญญาณ ในอนาคตทางวัดไม่มีการวางแผนเพื่อเพิ่มจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม แต่จะมีการสร้างศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถบรรจุคนได้ 500 คน เพิ่มที่พัก มีการจัดการให้มีระบบระเบียบโดยมีการตั้งกฎข้อบังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติเหมือนกัน เอกลักษณ์ของวัดคือมีการปฏิบัติธรรมที่มีคนมาร่วมเป็นจำนวนมากที่ชื่อ “งานประชุมปฏิบัติธรรม ถือธุดงค์วัตร” พระครูวิสุทธิกาญจนคุณ มีความคิดเห็นว่าการมาปฏิบัติธรรมในลักษณะที่มาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณคือ การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติและได้พัฒนาด้านจิตใจด้วย (พระครูวิสุทธิกาญจนคุณ เจ้าอาวาส และพระอดุลย์ อดุลโส เลขาเจ้าคณะตำบลเขาน้อย ทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2549)

2.3 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดมโนธรรมาราม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ได้แก่ เขื่อนแม่กลอง วัดถ้ำเขาน้อย วัดถ้ำเสือ โดยจะอยู่ห่างจากวัดมโนธรรมารามไม่มากนัก สามารถเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถมอเตอร์ไซด์ เนื่องจากบริเวณนี้ไม่มีรถโดยสาร ซึ่งจะมีป้ายบอกทางในการเข้าถึง แผนที่ดังภาพประกอบ 23

ภาพประกอบ 23 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดมโนธรรมาราม (วัดนางโน)
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก แผนที่อำเภอท่าม่วง สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี

วัดถ้ำเขาน้อย อยู่ติดกับวัดถ้ำเสือ เป็นวัดโบราณที่สร้างขึ้นใหม่วัดนี้ประดับไปด้วยสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ผสมผสานศิลปะแบบจีน มีความงามสะดุดตา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกังฉินบนยอดเขาซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถขึ้นไปชมทัศนียภาพอันสวยงามของตัวเมืองกาญจนบุรีและเขื่อนแม่กลอง

ภาพประกอบ 24 วัดถ้ำเขาน้อย

วัดถ้ำเสือ ตั้งอยู่ที่ตำบลม่วงชุม อำเภอท่าม่วง อยู่ห่างจากแม่น้ำแม่กลองประมาณ 5 กิโลเมตร ทางเข้าวัดต้องผ่านตัวเขื่อนแม่กลอง แล้วจะมีป้ายเลี้ยวขวาไปประมาณ 2 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายประมาณ 200 เมตร วัดนี้มีพระพุทธรูปปางประทานพรขนาดใหญ่อยู่บนยอดเขามีพุทธลักษณะที่สวยงามมาก และยังมีอุโบสถอัฐมุขเป็นลักษณะทรงไทยมีลวดลายสวยงาม วิจิตรตระการตา ช่างๆ มีเจดีย์เกษแก้วมหาปราสาทซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินหรือใช้รถรางขึ้นไปชมจะมองเห็นวิวทะเลสาบและเขื่อนแม่กลอง

ภาพประกอบ 25 วัดถ้ำเสือ

เขื่อนแม่กลอง เป็นเขื่อนทดน้ำขนาดใหญ่ อยู่ในตัวอำเภอท่าม่วง ห่างจากอำเภอเมืองลงไปทางใต้ประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นเขื่อนที่มีความสำคัญที่สุดในโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลอง ครอบคลุมพื้นที่ 3 ล้านไร่ ในจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสงครามและสมุทรสาคร ตัวเขื่อนกว้าง 117.50 เมตร ยาว 1,650 เมตร บริเวณเหนือเขื่อนมีทิวทัศน์สวยงาม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์)

ภาพประกอบ 26 เขื่อนแม่กลอง

3. วัดท่าเสด็จ

วัดท่าเสด็จตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ที่ 1 ตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2482 ตามประวัติเล่าว่า หมู่บ้านท่าเสด็จเกิดขึ้นเนื่องจากในคราวที่สมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสน้ำตกไทรโยคทางชลมารคและทรงแวะเพื่อให้ข้าราชการได้พัก ทำหน้าที่ทรงแวะพักนี้ ชาวบ้านเรียกว่า ท่าเสด็จ ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านท่าเสด็จ เมื่อสร้างวัดประจำหมู่บ้านขึ้น จึงได้ตั้งชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านขึ้น จึงได้ตั้งชื่อวัดตามชื่อหมู่บ้านด้วย ผู้นำสร้างวัดและบริจาคที่ดินในการสร้างวัด คือ นายฟัก ศรีท้วม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 30 เมตร ยาว 60 เมตร เส้นทางในการเดินทาง จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) หรือทางหลวงหมายเลข 338 (ถนนพระปิ่นเกล้า) ผ่านอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่บริเวณสะพานสระกระเทียม จังหวัดนครปฐม เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ผ่านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 จนมาถึงแยกศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรี เลี้ยวซ้าย จะพบป้ายบอกทางวัดท่าเสด็จ ไปอีก 30 กิโลเมตร ผ่านบ้านยางเกาะ และจะมีป้ายบอกทางไปวัดท่าเสด็จเลี้ยวขวาก่อนจะไปอำเภอด่านมะขามเตี้ย มีป้ายบอกทางไปค่ายลูกเสือ

ท่าเสด็จเลี้ยวขวาไปประมาณ 2 กิโลเมตร วัดอยู่ทางขวามือ เจ้าอาวาส คือ พระครูเกษมกัญจน-
สิทธิ์ มีพระจำนวน 12 รูป (ข้อมูลในช่วง 8 กรกฎาคม 2549 – 31 กรกฎาคม 2549)

ภาพประกอบ 27 บริเวณทางเข้าวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 28 ป้ายสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรีบริเวณหน้าวัดท่าเสด็จ

3.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสถานที่ปฏิบัติธรรม

3.1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่หลากหลายมาก เช่น ต้นปาล์ม และสะเดา ซึ่งสร้างความร่มรื่นแก่วัดมากและมีอากาศที่บริสุทธิ์ มีไถ่ป่า บริเวณด้านหลังของวัดมีแม่น้ำลำภาชีไหลผ่านซึ่งไหลมาจากแม่น้ำแม่กลอง

ภาพประกอบ 29 ความร่มรื่นในบริเวณวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 30 ทางเดินลงไปแม่น้ำลำภาชีด้านหลังวัดท่าเสด็จ

3.1.2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรม พระพุทธประธานพรอยู่ในวิหารอริยสัจ เป็น พระพุทธรูปปางลีลา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2528 พระอุทิศอยู่ใกล้บริเวณลานเฉลิมพระเกียรติ พระประจำวัน 9 องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2536 รอบๆวิหาร วิหารอริยสัจ หอระฆัง ลานเฉลิมพระเกียรติ พระบรมรูปรัชกาลที่ 5 มีลานปฏิบัติธรรมซึ่งจะอยู่ใกล้กับบริเวณวิหารอริยสัจ มีการปลูกต้นไม้บริเวณนี้ มากเพื่อให้เกิดร่มเงาแก่ผู้ที่มานั่งปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบ 31 พระพุทธประธานพรในวิหารวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 32 วิหารอริยสัจและพระประจำวันเกิดรอบวิหาร

ภาพประกอบ 33 พระปางลีลาในวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 34 พระอุปัคตต์ไนบริเวณวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 35 หอระฆังในวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 36 บริเวณลานปฏิบัติธรรมวัดท่าเสด็จ

3.1.3 ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม มิ่งงานปรีวาสกรรมประมาณวันที่ 23 มกราคม – 1 กุมภาพันธ์ของทุกปี และการปฏิบัติธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมของวัดท่าเสด็จ

03.30 น.	ทำวัตรเช้า สวดมนต์
04.30 น.	เดินจงกรม
07.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 น.	ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม
11.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม

15.30 น.	พักดื่มน้ำปานะ
16.00 น.	กวาดลานวัด พัฒนาวัด
17.00 น.	ทำวัตรเย็น สวดมนต์
18.00 น.	เดินจงกรม
19.30 น.	ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม
21.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

3.1.4 ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ ฟังเทศน์ ฟังธรรมเพื่อให้เกิดข้อคิดดีๆ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ รักษาศีล สอบถามเกี่ยวกับธรรมะ สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่โทร 08-9026-6943

ภาพประกอบ 37 ลานเดินจงกรมในวัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 38 การเดินจงกรมของผู้ปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบ 39 กิจกรรมการไหว้พระ สวดมนต์ในวัดท่าเสด็จ

3.1.5 ทรัพยากรด้านบริการ ได้แก่ มีไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ ที่พักเป็นแบบปักกลดตรงคิโนป่าไผ่ ซึ่งจะแยกผู้ชายและผู้หญิง พักได้ประมาณ 600 คน มีห้องสุขาชายประมาณ 40 ห้อง และห้องสุขาหญิง 20 ในบริเวณวัดสามารถจอดรถได้มากกว่า 100 คัน การเดินทาง ขึ้นรถโดยสารปรับอากาศกรุงเทพฯ กาญจนบุรีที่สายใต้ใหม่ 99 บาท และต่อรถสองแถวที่สถานีขนส่งกาญจนบุรีไปด่านมะขามเตี้ยลงที่บ้านยางเกาะ 20 บาท จากนั้นต่อรถมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ราคาประมาณ 50-70 บาท

ภาพประกอบ 40 ที่พักแบบปักกลดตรงคิโนป่าไผ่ (ชาย) และแบบห้องพัก (ขวา)

ภาพประกอบ 41 ห้องส้วนาในวัดท่าเสด็จ

3.2 การจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของวัดท่าเสด็จ

วัดท่าเสด็จเป็นวัดมหานิกายและเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกาญจนบุรี มีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานาน 12 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ทางวัดมีการทำแผนเพื่อกำหนดการปฏิบัติธรรมในวันวิสาขบูชา 5 วัน 4 ค่ำ และวันอื่นๆ ที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในปีหนึ่งจะมีการจัดกิจกรรมประมาณ 10 ครั้ง ส่วนใหญ่แต่ละครั้งจะมีการจัดกิจกรรม 5 วัน การปฏิบัติธรรมไม่มีการจำกัดจำนวนคน ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถปักกลดในป่าไผ่ได้ ถ้าที่พักไม่เพียงพอ มีการประชาสัมพันธ์ทางจดหมายและทางอินเทอร์เน็ตในช่วงใกล้จะถึงเทศกาลสิ่งที่ดึงดูดใจให้คนมาปฏิบัติธรรมที่วัดท่าเสด็จ คือ การมีข้อปฏิบัติที่ดี มีการสวดมนต์ ฟังธรรม และปฏิบัติธรรมได้ต้นไม้ที่มีบรรยากาศร่มรื่น ผู้ปฏิบัติธรรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัด และต่อชุมชนในทุกๆ ด้าน ทางชุมชนบริเวณใกล้เคียงวัดมีส่วนร่วมในการทำครัวและตกแต่งวัดเมื่อวัดมีงาน และในวันอาทิตย์จะมีเด็กภายในชุมชนเข้ามารับการอบรมส่งเสริมคุณธรรม ปลูกฝังศีลธรรม เอกลักษณ์ของวัดท่าเสด็จ คือมีความร่มรื่นและมีแม่น้ำไหลผ่าน สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ทางวัดคิดว่าอนาคตจะมีการพัฒนาด้านสถานที่ มีศาลาการปฏิบัติธรรมที่ใหญ่สามารถบรรจุคนได้จำนวนประมาณ 1,000 คน (พระครูเกษมกัญจนสิริ เจ้าอาวาส และคุณแม่ชียุพิน ศิริวัฒน์ รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และผู้ดูแลด้านการปฏิบัติธรรม สัมภาษณ์ 31 กรกฎาคม 2549)

3.3 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดท่าเสด็จ

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ซึ่งได้แก่ ต้นจามจุรียักษ์ จะอยู่ห่างจากวัดท่าเสด็จ ประมาณ 10 กิโลเมตร อยู่ใกล้กับกองผสม กองการสัตว์และเกษตรกรรม สามารถสอบถามจากชาวบ้านในบริเวณนั้นๆ แผนที่ดังภาพประกอบ 42

ต้นจามจุรียักษ์

วัดท่าเสด็จ

ภาพประกอบ 42 แผนที่แสดงสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดท่าเสด็จ

ต้นจามจूरียักษ์ มีอายุมากกว่าร้อยปี แผ่กิ่งก้านสาขาใหญ่โตสวยงาม ขนาด 10 คนโอบ รัศมีทรงพุ่มเฉลี่ย 25.87 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางรุ่มเงาประมาณ 1 ไร่ 2 งาน 4 วา ซึ่งเหลือให้เห็น น้อยมากในปัจจุบัน อยู่บนเส้นทางไปอำเภอด่านมะขามเตี้ย ระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตรจากตัว เมืองกาญจนบุรี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์)

ภาพประกอบ 43 ต้นจามจूरียักษ์

ภาพประกอบ 44 ศาลเจ้าแม่จามจूरี

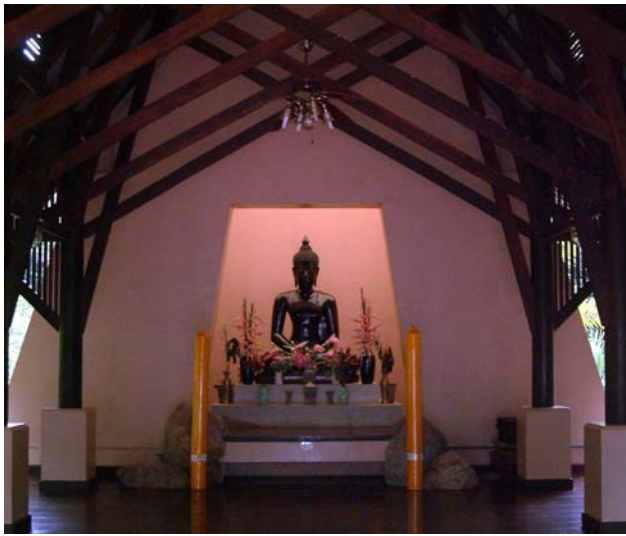
4. วัดสุหนันทวนาราม

วัดสุหนันทวนาราม ตั้งอยู่ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ประกาศตั้งเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ชื่อวัดสุหนันทวนาราม เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2545 ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2545 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2545 วัดสุหนันทวนารามได้สถาปนาเป็นวัดเต็มบริบูรณ์ โดยดำรงสถานภาพเป็นวัดสาขาที่ 117 ของวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันมีพื้นที่ในความรับผิดชอบประมาณ 1,000 ไร่ สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นที่ราบเชิงเขา ล้อมรอบไปด้วยภูเขา ภูเขาสำคัญคือ เขารูสูง ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงประมาณ 800 เมตรจากระดับน้ำทะเล และเขาเหมาะบางสูงประมาณ 200 เมตร เส้นทางในการเดินทางจากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) หรือทางหลวงหมายเลข 338 (ถนนพระปิ่นเกล้า) ผ่านอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่บริเวณสะพานสระกระเทียม เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 ผ่านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 323 จะอยู่ช่วงอำเภอไทรโยคกับอำเภอทองผาภูมิ ปากทางเข้าวัดอยู่กิโลเมตรที่ 90 จะมีป้ายบอกทางวัดสุหนันทวนาราม เลี้ยวขวาเข้าไป 3 กิโลเมตร เจ้าอาวาสปัจจุบัน คือ พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก มีพระจำนวน 22 รูป สามเณร 1 รูป (ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในช่วง 8 กรกฎาคม 2549 – 12 กันยายน 2549)

4.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสถานที่ปฏิบัติธรรม

4.1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่นอยู่ใกล้ภูเขา มีเต้าและบ่อปลา มีน้ำตกวัดป่าสุหนันท มีบริเวณที่เป็นป่าธรรมชาติ

4.1.2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มีโบสถ์ซึ่งมีความงดงามมากทำจากไม้ บริเวณนี้ จะมีความร่มรื่นมากเพราะมีการปลูกต้นไม้มาก มีพระพุทธรูป มีงานประติมากรรมปูนปั้น มีศูนย์เยาวชนสำหรับการปฏิบัติธรรมเมื่อมีผู้ปฏิบัติธรรมมาจำนวนมาก มีศาลาปฏิบัติธรรม บรรจุกันได้ประมาณ 150 คน และในบริเวณใกล้เคียงจะมีลานเดินจงกรม ซึ่งมีความร่มรื่นมาก

ภาพประกอบ 45 ความงดงามของพระพุทธรูปและสถานที่ภายในโบสถ์วัดสุนันทวนาราม

ภาพประกอบ 46 ศาลาปฏิบัติธรรม (ธรรมศาลา) และลานเดินจงกรมซึ่งอยู่รอบศาลาปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบ 47 ศูนย์เยาวชนในบริเวณวัดสุหน้ทวนาราม

4.1.3 ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม มิ่งานทอดกฐิน ปฏิบัติธรรมวัน
สำคัญทางพระพุทธศาสนาและตามกำหนดการของวัด

การอบรมอานาปานสติของวัดสุหน้ทวนาราม

03.00 น.	ตื่นนอน
03.30 น.	ทำวัตรเช้า
04.30 น.	เดินจงกรม นั่งสมาธิ
06.00 น.	เครื่องดื่ม
07.00 น.	นั่งสมาธิ เดินจงกรม
09.00 น.	รับประทานอาหาร
11.00 น.	อบรมอานาปานสติ (นั่งสมาธิ)
12.00 น.	เจริญสติ
13.00 น.	ฟังธรรม นั่งสมาธิ
14.00 น.	เจริญสติ
15.00 น.	ตอบปัญหา
16.00 น.	พักดื่มน้ำปานะ สรีระกิจ (อาบน้ำ)
18.00 น.	เดินจงกรม
19.00 น.	ทำวัตรเย็น
20.00 น.	ฟังธรรม นั่งสมาธิ
21.00 น.	เจริญสติ พักผ่อนตามอัธยาศัย

4.1.4 ทรัพยากรกิจกรรม ฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ
รักษาศีล สอบถามเกี่ยวกับธรรมะ สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมที่โทร 0-2676-3453,
0-2676-4323

ภาพประกอบ 48 นั่งสมาธิและฟังธรรมจากพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก

ภาพประกอบ 49 การเดินจงกรมของผู้ปฏิบัติธรรมที่วัดสุหน้ทวาราม

4.1.5 ทรัพยากรด้านบริการ ที่พักแยกผู้ชายกับผู้หญิง ซึ่งจะพักได้ประมาณ 800
คน ซึ่งที่พักชายพักได้ 200 คนและผู้หญิงพักได้ 600 คน ห้องสุขา มี 131 ห้อง มีความสะอาด
มากๆ ไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ สามารถจอตกรยนต์ได้ 100 คันและจอตกรโดยสารขนาด
ใหญ่ได้ 10 คัน การเดินทาง ขึ้นรถโดยสารปรับอากาศกรุงเทพฯ – กาญจนบุรีที่สายใต้ใหม่ราคา 99
บาท ต่อรถที่สถานีขนส่งกาญจนบุรี ไปรถกาญจนบุรี - ทองผาภูมิ รถ ปอ1 130 บาท รถ ปอ 2 101
บาท รถตู้ 88 บาท ไปลงที่กิโลเมตรที่ 90 (ปากทางเข้าวัดสุหน้ทวาราม)

ภาพประกอบ 50 เรือนพักและห้องพักภายในบริเวณวัดสุหน้ทวนาราม

ภาพประกอบ 51 ห้องสุขาและที่อาบน้ำภายในวัดสุหน้ทวนาราม

4.2 การจัดการเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของวัดสุหน้ทวนาราม

วัดสุหน้ทวนารามเป็นวัดมหานิกายมีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานาน 11 ปี นับแต่ปี พ.ศ. 2539 มีการจัดทำตารางเพื่อกำหนดการปฏิบัติธรรมในแต่ละปี ในปี พ.ศ. 2549 มีการจัดกิจกรรมจำนวน 9 ครั้ง ส่วนใหญ่จะมีการจัดกิจกรรม 5 วันและ 9 วัน ในวันสำคัญทาง

พระพุทธศาสนา วันขึ้นปีใหม่ และวันสงกรานต์ ฯลฯ การมาปฏิบัติธรรมทางวัดไม่ได้จำกัดจำนวนคนในการมาปฏิบัติธรรม วัดสุหนันทนารามสามารถรับผู้ปฏิบัติธรรมได้ประมาณ 800 คน และยังมีแผนในการเพิ่มจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมจะมีการประชาสัมพันธ์โดยแจกกำหนดการที่วัดและมีการนำเสนอทางอินเทอร์เน็ต www.watpasunan.org พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโกและบรรยากาศของวัดทำให้เป็นที่ดึงดูดใจให้คนมาปฏิบัติธรรมที่วัด ทางวัดคิดว่าการมีคนมาปฏิบัติธรรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านใดเลย สำหรับทางชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าใดนัก ส่วนใหญ่ที่ชุมชนมีส่วนร่วม คือช่วยพัฒนาพื้นที่วัด เช่น ปลูกต้นไม้และปรับพื้นที่วัด ทางวัดคิดว่าควรมีหน่วยงานทางสำนักพระพุทธศาสนาาร่วมให้การสนับสนุนในการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ (การปฏิบัติธรรม) มีการจัดการให้มีระบบระเบียบโดยการมีข้อวัตรปฏิบัติที่ทุกคนต้องปฏิบัติให้เหมือนกัน เอกลักษณ์ของวัดสุหนันทนารามคือ เป็นวัดป่าที่มีความสงบและมีธรรมชาติช่วยสอนในการปฏิบัติธรรม ในอนาคตจะมีการปรับพื้นที่ให้กว้างขึ้น เพื่อการนั่งสมาธิและเดินจงกรม พระอาจารย์มิตซูโอะมีความคิดเห็นว่าการมาปฏิบัติธรรมในลักษณะที่มาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณมีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้มีจิตใจที่ดี ทำให้จิตใจเป็นสมาธิ และการเจริญสติด้วยสติปัฏฐาน 4 ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ (พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก เจ้าอาวาส และคุณดารณี บุญช่วย กรรมการและற்றுฎิกของมูลนิธิมายา โคตมี สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2549)

4.3 สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดสุหนันทนาราม

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัด ได้แก่ น้ำตกไทรโยคใหญ่ อยู่ห่างจากวัดประมาณ 20 กิโลเมตร น้ำตกไทรโยคน้อย อยู่ห่างจากวัดสุหนันทนารามประมาณ 47 กิโลเมตร ถ้ำกระแซ อยู่ห่างจากวัดประมาณ 55 กิโลเมตร และอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์อยู่ห่างจากวัดประมาณ 67 กิโลเมตร นอกจากนี้ในตัวจังหวัดกาญจนบุรีมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเก่า สะพานข้ามแม่น้ำแคว และสุสานทหารสัมพันธมิตร ซึ่งในการเดินทางจะมีป้ายบอกทาง โดยสามารถนั่งรถโดยสารและรถยนต์ส่วนตัวไป แผนที่ดังภาพประกอบ 52

ภาพประกอบ 52 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงวัดสุนันทาราม
ที่มา: ดัดแปลงมาจาก แผนที่อำเภอไทรโยค สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี

น้ำตกไทรโยคใหญ่ หรือเรียกอีกชื่อว่า น้ำตกเขาโจน ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติไทรโยค เนื่องจากเป็นน้ำตกที่ไหลตกลงจากหน้าผาสูงสู่ม่าน้ำแควน้อยราวกับกระโจนลงมา น้ำตกไทรโยคใหญ่จะมีน้ำตลอดปี และน้ำจะแรงมากในฤดูฝน ในอดีตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เคยเสด็จประพาส ณ น้ำตกแห่งนี้ ภายในอุทยานฯ มีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติหลายเส้นทาง และมีจุดชมวิวดงสะพานแขวนจะเห็นน้ำตกไทรโยคใหญ่ได้ชัดเจน บริเวณอุทยานฯ มีบริการร้านอาหาร แพพัก แพล่อง เรือเช่า บ้านพัก ค่ายพักแรมและสถานที่กางเต็นท์ สนใจติดต่อสอบถามได้ที่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เขตบางเขน โทร 0-2562-0760 วันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 08.30 - 18.00 น. วันเสาร์ เวลา 09.00 - 15.00 น. หรือ www.dnp.go.th

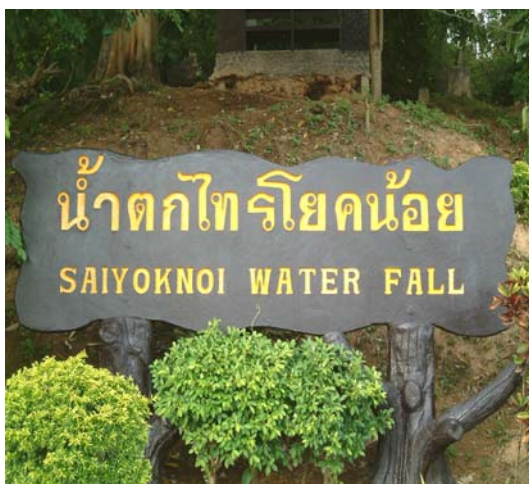
การเดินทาง ห่างจากตัวเมืองกาญจน์ 104 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 323 (กาญจนบุรี - ไทรโยค - ทองผาภูมิ) บริเวณกิโลเมตรที่ 82

ภาพประกอบ 53 น้ำตกไทรโยคใหญ่

ถ้ำดาวดิงส์ อยู่ในเขตอำเภอไทรโยค สามารถเดินทางโดยรถยนต์เข้าทางอุทยานแห่งชาติไทรโยค แล้วเลี้ยวซ้ายไปทางวัดถ้ำดาวดิงส์ประมาณ 2.5 กิโลเมตร และเดินเท้าต่อไปประมาณ 1 กิโลเมตร ถ้ำดาวดิงส์มีความลึกประมาณ 80 เมตร แบ่งเป็น 8 ห้อง มีหินงอกหินย้อยที่งดงามรูปต่างๆ เช่น ห้องโคมระย้า ม่านขนาดใหญ่ของห้องฉัตรแก้ว และเสาหินรูปนกอินทรีของห้องม่านฟ้า ภายในถ้ำมีอากาศโปร่งแต่มีตีสนิทวรรณนำไฟฉายหรือตะเกียงไปด้วยและควรมีคนนำทาง

น้ำตกไทรโยคน้อย เดิมเรียก น้ำตกเขาพัง อยู่ในเขตอุทยานไทรโยค ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 323 (ถนนสายกาญจนบุรี - ไทรโยค - ทองผาภูมิ) กิโลเมตรที่ 46 เป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี บริเวณน้ำตกมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามร่มรื่น โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนประมาณเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคมจะมีน้ำมาก ซึ่งการรถไฟแห่งประเทศไทยได้จัดขบวนรถไฟสายน้ำตก พานักท่องเที่ยวไปชมน้ำตกแห่งนี้ทุกวันเสาร์ - อาทิตย์ และวันหยุดราชการ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่เบอร์โทร 0-2223-7010 หรือ 1690 นอกจากนี้ยังมีรถโดยสารประจำทางจากสถานีขนส่งอำเภอเมืองผ่านน้ำตกไทรโยคน้อย ซึ่งออกทุก 30 นาที ตั้งแต่เวลา 06.00-18.30 น.

ภาพประกอบ 54 น้ำตกไทรโยคน้อย

ช่องเขาขาดและพิพิธภัณฑสถานช่องเขาขาด ตั้งอยู่ในกองการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทหารพัฒนา หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา บริเวณกิโลเมตรที่ 64-65 บนทางหลวงหมายเลข 323 (กาญจนบุรี - ไทรโยค - ทองผาภูมิ) เป็นสถานที่แสดงมินิเธียเตอร์และรวบรวมข้อมูลภาพถ่าย ข้าวของเครื่องใช้ระหว่างการสร้างทางรถไฟสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยรัฐบาลออสเตรเลีย ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้น ภายในบริเวณมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทางรถไฟสายมรณะที่เชลยศึกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัดเจาะภูเขาหินด้วยมือปราศจากเครื่องมืออันทันสมัย ให้เป็นช่องสำหรับสร้างทางรถไฟ ปัจจุบันยังมีร่องรอยของทางรถไฟปรากฏอยู่ พิพิธภัณฑสถานเปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น. โทร. 0-3453-1347

อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ หรือ ปราสาทเมืองสิงห์ อยู่ห่างจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเก่าประมาณ 7 กิโลเมตร เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 323 เส้นทางสายกาญจนบุรี - ไทรโยค จนถึงกิโลเมตรที่ 15 จะมีทางแยกซ้ายไปปราสาทเมืองสิงห์อีก 7 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานที่มีศิลปะการก่อสร้างอยู่ในยุคลพบุรีตอนปลาย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-18 เมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีเนื้อที่ประมาณ 800 กว่าไร่ กำแพงเมืองก่อด้วยศิลาแลงขนาดกว้าง 880 เมตรโดยได้รับอิทธิพลทางศาสนาและวัฒนธรรมจากกัมพูชา ตัวปราสาทล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง คูน้ำและแนวคันดิน รูปแบบสถาปัตยกรรมและประติมากรรมสร้างตามลักษณะขอบแบบบายน ตรงกับสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ของประเทศกัมพูชาที่มีลักษณะช่างท้องถิ่นผสมอยู่ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00-16.30 น. ค่าเข้าชมสำหรับชาวไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 40 บาท สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร 0-345-85052-3

ภาพประกอบ 55 อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์

ถ้ำกระแซ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 55 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 323 กิโลเมตรที่ 29-30 ถ้ำนี้เป็นถ้ำที่เคยเป็นที่พักของเชลยศึก เมื่อครั้งสร้างเส้นทางรถไฟสายมรณะจากไทยไปพม่า ตัวถ้ำติดกับเส้นทางรถไฟสายกาญจนบุรี - น้ำตก ซึ่งเป็นทางรถไฟสายประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันสิ้นสุดที่สถานีรถไฟสายน้ำตก ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานอยู่ มองจากปากถ้ำมาที่บริเวณทางรถไฟจะเห็นทิวทัศน์ที่งดงามและมองเห็นแม่น้ำแควเบื้องล่าง บริเวณนี้เป็นจุดที่สร้างทางรถไฟยากที่สุดเนื่องจากเส้นทางโค้งเลียบเขาและด้านล่างเป็นแม่น้ำแควน้อย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า บ้านเก่าเป็นตำบลเล็กๆ ริมฝั่งแม่น้ำแควน้อย อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 35 กิโลเมตร ตามเส้นทางเดียวกับอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ (ทางหลวงหมายเลข 323) เป็นจุดที่ขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี เกี่ยวกับมนุษย์สมัยหินยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นแห่งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2506 สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ ขวานหิน และเครื่องปั้นดินเผา เปิดให้ชมทุกวัน เว้นวันจันทร์ อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น.

สะพานข้ามแม่น้ำแคว เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งสร้างขึ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยกองทัพญี่ปุ่นได้เกณฑ์เชลยศึกพันธมิตร ได้แก่ ทหารอังกฤษ อเมริกัน ออสเตรเลีย และฮอลันดา จำนวนมากมาสร้างทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ผ่านประเทศพม่า ซึ่งมีส่วนหนึ่งจะต้องข้ามแม่น้ำแควใหญ่ การสร้างสะพานและทางรถไฟสายนี้เป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะความทารุณของสงครามและโรคภัยตลอดจนขาดอาหาร ทำให้เชลยศึกจำนวนมากหลายหมื่นคนต้องเสียชีวิตลง สะพานข้ามแม่น้ำแควตั้งอยู่ที่ตำบลท่ามะขาม ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือตามทางหลวงหมายเลข 323 ประมาณ 4 กิโลเมตร แยกซ้ายประมาณ 400 เมตร มีป้ายเขียนบอกไว้ชัดเจน

ภาพประกอบ 56 สะพานข้ามแม่น้ำแคว

สุสานทหารสัมพันธมิตร เนื่องจากการเกณฑ์ทหารสัมพันธมิตรมาสร้างทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ ผ่านกาญจนบุรีไปประเทศพม่าของกองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเหตุให้เชลยศึกพันธมิตรเสียชีวิตลงที่กาญจนบุรีเป็นจำนวนมาก ชาวไทยจึงได้อุทิศที่ดินให้เป็นสุสานฝังศพผู้เสียชีวิตดังกล่าว ซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง คือ **สุสานกาญจนบุรี (ดอนรัก)** อยู่ที่บริเวณหลังสถานีรถไฟกาญจนบุรี ห่างจากตัวเมืองออกไปทางเหนือประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นสุสานที่มีเนื้อที่กว้างขวางสวยงามและเจียบสงบ

สุสานเขาปูน (ช่องไก่) บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งค่ายเชลยศึกขนาดใหญ่ อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไปทางแม่น้ำแควน้อย ประมาณ 2 กิโลเมตร สุสานนี้อยู่ห่างจากริมฝั่งน้ำประมาณ 20 เมตร ขนาดเล็กกว่าสุสานกาญจนบุรี บรรจุศพเชลยศึกรวม 1,750 หลุม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหารอังกฤษ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549: ออนไลน์)

ภาพประกอบ 57 สุสานทหารสัมพันธมิตร

ส่วนที่ 2 : ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้มาปฏิบัติธรรมที่ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละ จำแนกตามเพศของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	65	29.50
หญิง	155	70.50
รวม	220	100.00

จากตาราง 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 70.50 และเพศชายจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50

ตาราง 2 แสดงจำนวนและร้อยละของอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
10 - 20 ปี	62	28.20
21 - 30 ปี	28	12.70
31 - 40 ปี	39	17.70
41 - 50 ปี	58	26.40
51 ปีขึ้นไป	33	15.00
รวม	220	100.00

จากตาราง 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 10 – 20 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 28.20 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 26.40 และอายุระหว่าง 21 – 30 ปี มีน้อยที่สุด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 12.70

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละของสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	122	55.50
สมรส	83	37.70
หย่า-หม้าย	15	6.80
รวม	220	100.00

จากตาราง 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 55.50 รองลงมาสถานภาพสมรส จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 37.70 และมีสถานภาพหย่า-หม้าย น้อยที่สุด จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.80

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	37	16.80
มัธยมศึกษา	80	36.40
ปวช.	11	5.00
ปวส.	2	0.90
ปริญญาตรี	72	32.70
อื่นๆ	18	8.20
รวม	220	100.00

จากตาราง 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 36.40 รองลงมาระดับปริญญาตรี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 และระดับที่มีน้อยที่สุดคือระดับปวส มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	66	30.00
พนักงานบริษัท	24	10.90
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	48	21.80
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	52	23.60
เกษตรกรรม	15	6.80
อื่น ๆ	15	6.80
รวม	220	100.00

จากตาราง 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 23.60 อาชีพที่พบน้อยที่สุด คือเกษตรกรรมและอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ แม่บ้าน อาชีพอิสระ มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.80

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของรายได้ต่อเดือน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท	103	46.80
10,001 – 20,000 บาท	47	21.40
20,000 – 30,000 บาท	35	15.90
มากกว่า 30,000 บาท	35	15.90
รวม	220	100.00

จากตาราง 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 46.80 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 21.40 รายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,000 – 30,000 บาทและมากกว่า 30,000 บาท มีจำนวน 35 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 15.90

ส่วนที่ 3: ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว

ตาราง 7 แสดงค่าร้อยละของวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการมาปฏิบัติธรรม

วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ทำบุญ	57	25.90
นั่งสมาธิ	89	40.50
ฟังธรรม	59	26.80
อื่นๆ	15	6.80
รวม	220	100.00

จากตาราง 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการมาปฏิบัติธรรม คือ นั่งสมาธิมากที่สุดร้อยละ 40.50 รองลงมาคือฟังธรรมร้อยละ 26.80 อื่นๆ เช่น การฝึกสติศึกษา พัฒนาจิตใจ ถือกีฬ น้อยที่สุดร้อยละ 6.80

ตาราง 8 แสดงค่าร้อยละของจำนวนวันที่อยู่ปฏิบัติธรรม

จำนวนวันที่อยู่ปฏิบัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
1 วัน	20	9.10
2 วัน	22	10.00
3 วัน	132	60.00
4 วัน	19	8.60
5 วัน	13	5.90
6 วัน	1	0.50
7 วัน	5	2.30
9 วัน	7	3.20
10 วัน	1	0.50
รวม	220	100.00

จากตาราง 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะอยู่ปฏิบัติธรรม จำนวน 3 วัน มากที่สุดร้อยละ 60.00 รองลงมาจำนวน 2 วันร้อยละ 10.00 น้อยที่สุดจำนวน 6 วัน และจำนวน 10 วันร้อยละ 0.50

ตาราง 9 แสดงค่าร้อยละของการเคยและไม่เคยเดินทางมาที่นี่

เคยเดินทางมาที่นี่	จำนวน	ร้อยละ
เคย	145	65.90
ไม่เคย	75	34.10
รวม	220	100.00

จากตาราง 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเดินทางมาที่นี่ร้อยละ 65.90 ไม่เคยเดินทางมาที่นี่ร้อยละ 34.10

ตาราง 10 แสดงค่าร้อยละของลักษณะการเดินทาง

ลักษณะการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
มาคนเดียว	28	12.70
มากับครอบครัว	57	25.90
มากับเพื่อน	100	45.50
อื่นๆ	35	15.90
รวม	220	100.00

จากตาราง 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เดินทางมากับเพื่อนร้อยละ 45.50 รองลงมาเดินทางมากับครอบครัวร้อยละ 25.90 เดินทางมาคนเดียวน้อยที่สุดร้อยละ 12.70

ตาราง 11 แสดงค่าร้อยละของจำนวนผู้ร่วมเดินทาง

ผู้ร่วมเดินทางมากับท่าน	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	22	10.00
2 คน	34	15.50
3 คน	46	20.90
4 คน	21	9.50
5 คน	30	13.60
6 คน	2	0.90
7 คน	1	0.50

ตาราง 11 (ต่อ)

ผู้ร่วมเดินทางมากับท่าน	จำนวน	ร้อยละ
8 คน	8	3.6
9 คน	2	0.9
30 คน	5	2.3
120 คน	6	2.7
200 คน	26	11.8
250 คน	17	7.7
รวม	220	100

จากตาราง 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร่วมเดินทางมาด้วยกันจำนวน 3 คน 2 คน และ 5 คน เป็นอันดับ 1 ร้อยละ 20.90 อันดับ 2 ร้อยละ 15.50 และอันดับ 3 ร้อยละ 13.60 ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงค่าร้อยละของพาหนะในการเดินทาง

พาหนะในการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
รถไฟ	2	0.90
เช่ารถมา	21	9.50
รถยนต์ส่วนตัว	145	65.90
รถยนต์ของสำนักงาน	10	4.50
รถโดยสารประจำทางปรับอากาศ	12	5.50
รถโดยสารประจำทางไม่ปรับอากาศ	19	8.60
อื่นๆ เช่น รถมอเตอร์ไซด์	11	5.00
รวม	220	100.00

จากตาราง 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัวร้อยละ 65.90 รองลงมาเดินทางโดยเช่ารถร้อยละ 9.50 ส่วนการเดินทางโดยรถไฟมีน้อยที่สุดร้อยละ 0.90

ตาราง 13 แสดงค่าร้อยละของการเคยหรือไม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่น

เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่น	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยไป	86	39.10
เคยไป	134	60.90
รวม	220	100.00

จากตาราง 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่นร้อยละ 60.90 และไม่เคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่นร้อยละ 39.10

ตาราง 14 แสดงค่าร้อยละของแรงจูงใจที่ทำให้ท่านมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้

แรงจูงใจที่ทำให้มาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้	จำนวน	ร้อยละ
ความมีชื่อเสียงของวัด	35	8.10
ความมีชื่อเสียงของพระ	42	9.72
บรรยากาศสงบร่มรื่น	149	34.50
มีกิจกรรมที่น่าสนใจ	84	19.44
มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม	95	21.99
อื่น ๆ เช่น ฝึกสมาธิ พัฒนาจิต	27	6.25
รวม	432	100.00

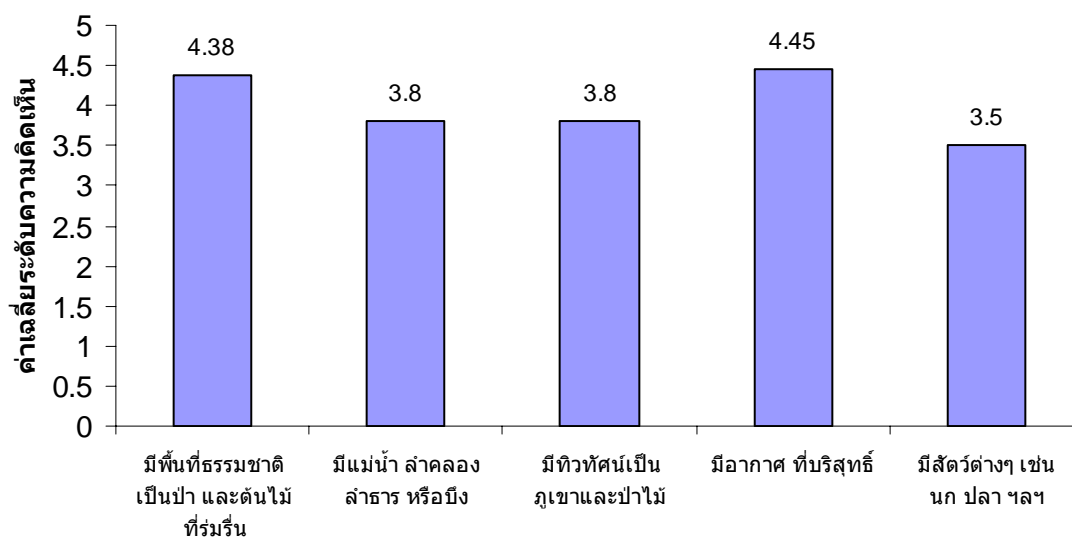
จากตาราง 14 พบว่าแรงจูงใจที่มากที่สุดที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้ คือ บรรยากาศสงบร่มรื่นร้อยละ 34.50 รองลงมา คือ มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมร้อยละ 21.99 อื่น ๆ ได้แก่ ฝึกสมาธิ พัฒนาจิต เป็นแรงจูงใจให้มาปฏิบัติธรรมของกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยร้อยละ 6.25

ส่วนที่ 4: ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. มีพื้นที่ธรรมชาติเป็นป่าและต้นไม้ที่ร่มรื่น	4.38	0.65	มากที่สุด
2. มีแม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร หรือบึง	3.80	1.07	มาก
3. มีทิวทัศน์ที่เป็นภูเขา และป่าไม้	3.80	1.08	มาก
4. มีอากาศที่บริสุทธิ์	4.45	0.68	มากที่สุด
5. มีสัตว์ต่างๆ เช่น นก ปลา ฯลฯ	3.50	1.04	มาก
รวม	3.99	0.41	มาก

จากตาราง 15 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ความตั้งใจให้กลุ่มตัวอย่างมาปฏิบัติธรรม ค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 3.99 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก โดยรายการทรัพยากรธรรมชาติที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ มีแม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร หรือบึงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 มีทิวทัศน์ที่เป็นภูเขาและป่าไม้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และมีสัตว์ต่างๆ เช่น นก ปลา ฯลฯ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 รายการทรัพยากรธรรมชาติที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสามารถดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมากที่สุด ได้แก่ มีอากาศที่บริสุทธิ์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 และมีพื้นที่ธรรมชาติเป็นป่าและต้นไม้ที่ร่มรื่นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 แสดงในรูปแบบแผนภูมิแท่งตามภาพประกอบ 58

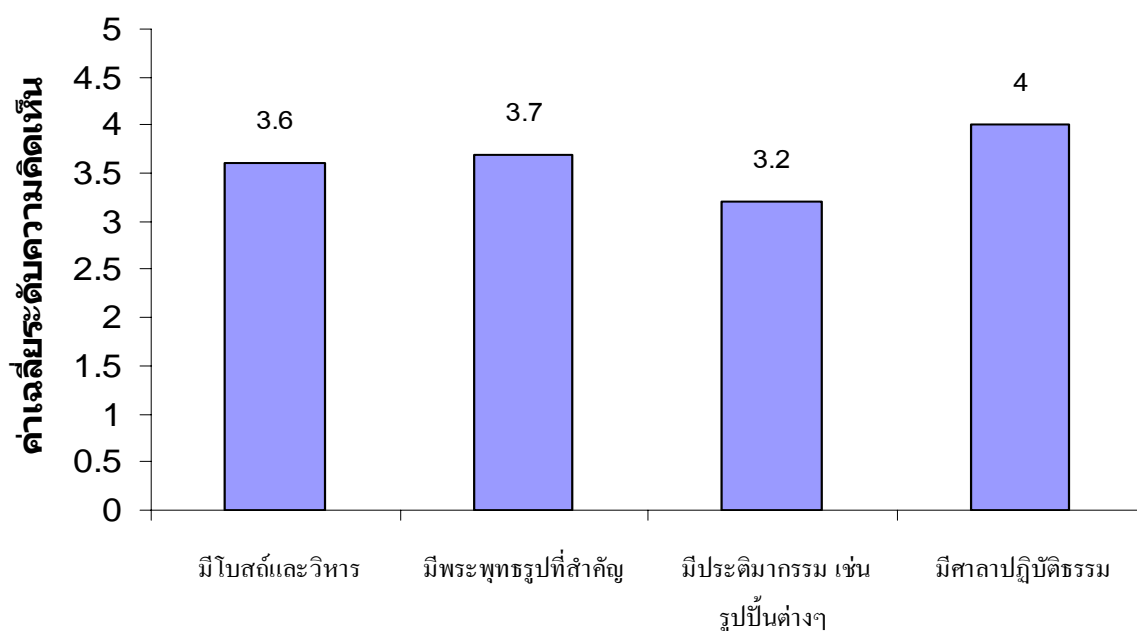
ภาพประกอบ 58 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. มีโบสถ์และวิหาร	3.60	0.90	มาก
2. มีพระพุทธรูปที่สำคัญ	3.70	0.88	มาก
3. มีประติมากรรม เช่น รูปปั้นต่างๆ	3.20	0.94	ปานกลาง
4. มีศาลาปฏิบัติธรรม	4.00	0.86	มาก
รวม	3.63	0.33	มาก

จากตาราง 16 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวม เท่ากับ 3.63 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก โดยรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ มีศาลาปฏิบัติธรรมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 มีพระพุทธรูปที่สำคัญค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 มีโบสถ์และวิหารค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ตามลำดับ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ มีประติมากรรม เช่น รูปปั้นต่างๆค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ตามลำดับ แสดงในรูปแผนภูมิแท่งตามภาพประกอบ 59

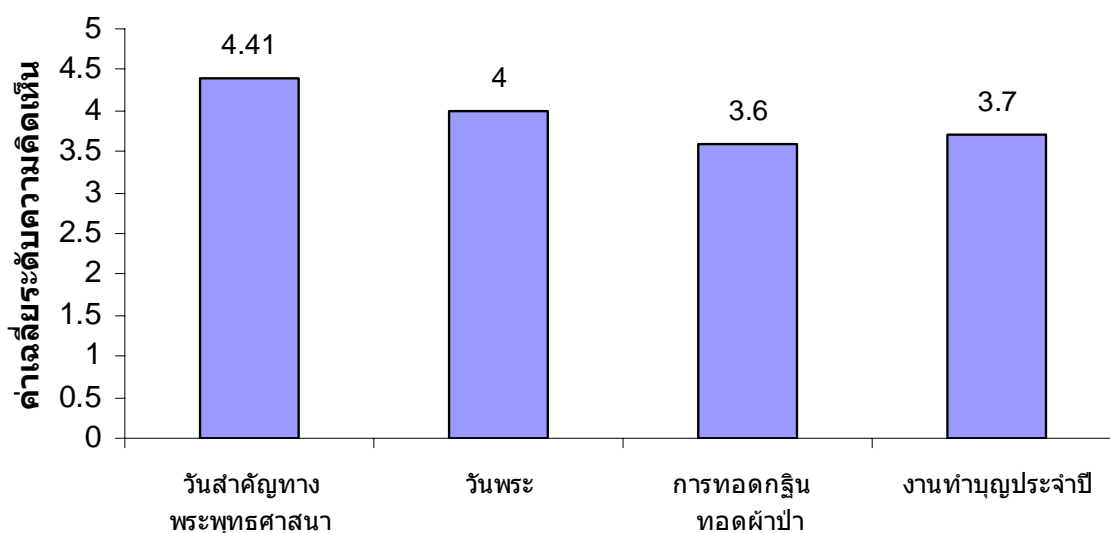

ภาพประกอบ 59 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ตาราง 17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณี และงานมหกรรมต่อความตั้งใจให้มาปฏิบัติธรรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและงาน มหกรรม	$\bar{x}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	4.41	0.67	มากที่สุด
2. วันพระ	4.00	0.76	มาก
3. การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า	3.60	0.91	มาก
4. งานทำบุญประจำปี	3.70	0.94	มาก
รวม	3.93	0.36	มาก

จากตาราง 17 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและงานมหกรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยรวมเท่ากับ 3.93 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก โดยประเพณีและงานมหกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ วันพระค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 งานทำบุญประจำปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 การทอดกฐิน ทอดผ้าป่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ตามลำดับ ประเพณีและงานมหกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ได้แก่ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 แสดงในรูปแผนภูมิแท่งตามภาพประกอบ 60

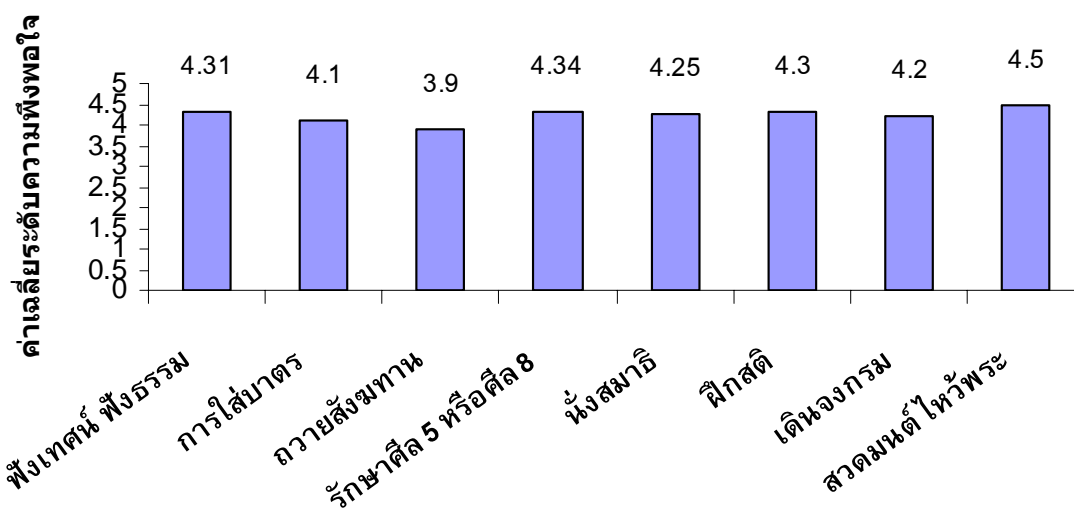

ภาพประกอบ 60 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและงานมหกรรม

ตาราง 18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม

ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม	$\bar{x}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ฟังเทศน์ ฟังธรรม	4.31	0.75	มากที่สุด
2. การใส่บาตร	4.10	0.82	มาก
3. ถวายสังฆทาน	3.90	0.87	มาก
4. รักษาศีล 5 หรือศีล 8	4.34	0.74	มากที่สุด
5. นั่งสมาธิ	4.25	0.86	มากที่สุด
6. ฟีกสติ	4.30	0.86	มากที่สุด
7. เดินจงกรม	4.20	0.96	มาก
8. สวดมนต์ ไหว้พระ	4.50	0.65	มากที่สุด
รวม	4.24	0.18	มากที่สุด

จากตาราง 18 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม พบว่ามีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมเท่ากับ 4.24 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ สวดมนต์ ไหว้พระ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รักษาศีล 5 หรือศีล 8 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ฟังเทศน์ ฟังธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ฟีกสติค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 นั่งสมาธิค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ตามลำดับ และกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมาก คือ เดินจงกรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การใส่บาตรค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ถวายสังฆทานค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ตามลำดับ แสดงในรูปแบบแผนภูมิแท่งตามภาพประกอบ 61

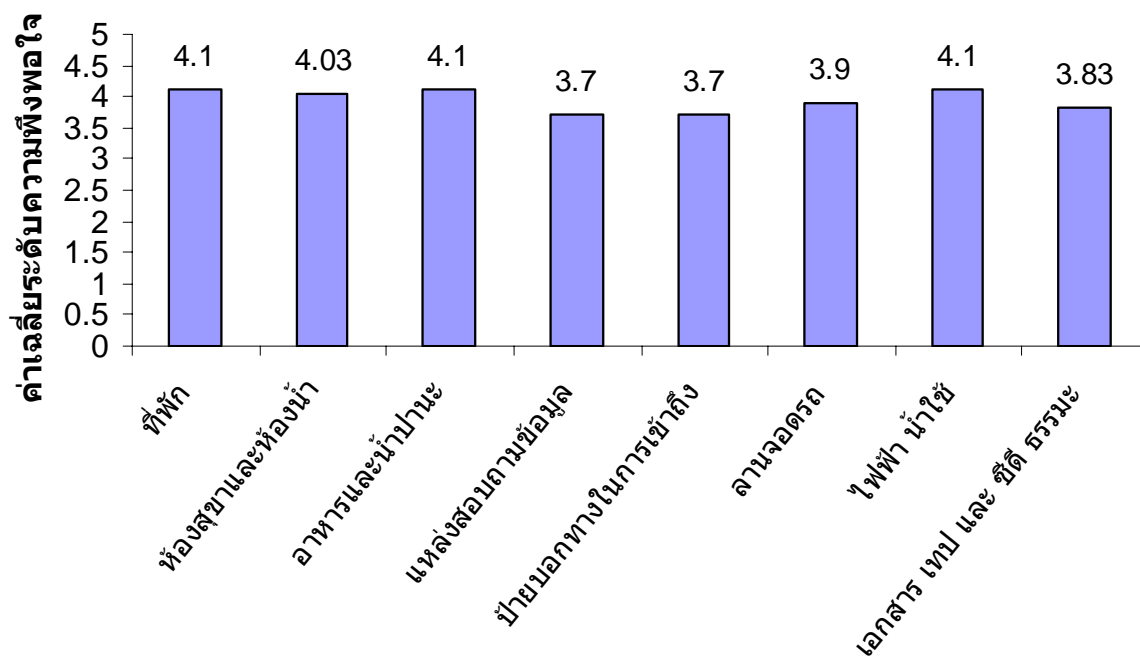

ภาพประกอบ 61 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจด้านบริการ

ความพึงพอใจด้านบริการ	$\bar{x}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ที่พัก	4.10	0.82	มาก
2. ห้องสุขาและห้องน้ำ	4.03	0.81	มาก
3. อาหารและน้ำปานะ	4.10	0.79	มาก
4. แหล่งสอบถามข้อมูล	3.70	0.87	มาก
5. ป้ายบอกทางในการเข้าถึง	3.70	0.95	มาก
6. ลานจอดรถ	3.90	0.83	มาก
7. ไฟฟ้า น้ำใช้	4.10	0.78	มาก
8. เอกสาร เทป และ ซีดี ธรรมะ	3.83	0.92	มาก
รวม	3.93	0.17	มาก

จากตาราง 19 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านบริการ พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.93 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก โดยด้านกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ ด้านที่พัก อาหารและน้ำปานะ ไฟฟ้า น้ำใช้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ห้องสุขาและห้องน้ำค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ลานจอดรถค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 เอกสาร เทป และ ซีดี ธรรมะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 แหล่งสอบถามข้อมูลและป้ายบอกทางในการเข้าถึงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 แสดงในรูปแบบแผนภูมิแท่งตามภาพประกอบ 62

ภาพประกอบ 62 แผนภูมิแท่งแสดงค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจด้านบริการ

ส่วนที่ 5: ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา

ตาราง 20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา	$\bar{x}$	SD	ระดับความคิดเห็น
สถานที่			
1. มีสถานที่ที่ปฏิบัติธรรมเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม	4.42	0.66	มากที่สุด
2. มีสิ่งปลูกสร้างกลมกลืนกับธรรมชาติ	4.30	0.75	มากที่สุด
3. มีความร่มรื่นและเงียบสงบ	4.50	0.62	มากที่สุด
4. ในวัดมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูก ป่ารักษาแหล่งน้ำ	4.20	0.85	มาก
5. สถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับวัดที่ท่าน มาปฏิบัติธรรม	3.72	1.03	มาก
การคมนาคม			
1. ความสะดวกในการเดินทาง (มีรถประจำทางในการ เข้าถึงตลอดเวลา)	3.64	1.19	มาก
บุคลากร			
1. มีอาจารย์ที่ให้คำแนะนำที่ดี	4.28	0.75	มากที่สุด
2. บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ	4.18	0.78	มาก
3. การประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.82	0.86	มาก
เนื้อหาความสำคัญของการปฏิบัติธรรม			
1. สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรม ระดับประเทศ	4.10	0.78	มาก
2. เป็นสถานที่พัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ ทางธรรมชาติระดับภูมิภาค	4.20	0.69	มาก
3. สามารถพัฒนาเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาว	4.18	0.78	มาก
4. หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติธรรม	4.00	0.85	มาก
5. การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมในชาวต่างชาติ	3.50	0.94	มาก
6. การปฏิบัติธรรมควรใช้ระยะเวลานานหลายวัน	3.80	0.84	มาก
7. การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย	4.50	0.73	มากที่สุด
รวม	4.08	0.31	มาก

จากตาราง 20 หากพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ พบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.08 ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาก

กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าบางปัจจัยด้านสถานที่ บุคลากร และการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณมากที่สุด ปัจจัยด้านสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสำคัญต่อการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ สถานที่ควรมีความร่มรื่นและเงียบสงบค่าเฉลี่ย 4.50 ควรมีสถานที่ปฏิบัติธรรมเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมค่าเฉลี่ย 4.42 ควรมีสิ่งปลูกสร้างกลมกลืนกับธรรมชาติค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 สำหรับปัจจัยด้านบุคลากรที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ ควรมีอาจารย์ที่ให้คำแนะนำที่ดีค่าเฉลี่ย 4.28 และปัจจัยด้านเนื้อหาความสำคัญของการปฏิบัติธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ ทุกเพศทุกวัยเหมาะที่จะมาปฏิบัติธรรมค่าเฉลี่ย 4.50

กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัจจัยด้านการคมนาคม และบางปัจจัยด้านสถานที่ บุคลากร การปฏิบัติธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในระดับมาก ความสะดวกในการเดินทาง ได้แก่ มีรถประจำทางเข้าถึงตลอดเวลาเป็นปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญในระดับมากค่าเฉลี่ย 3.64 บางปัจจัยด้านสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณมาก ได้แก่ ควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติค่าเฉลี่ย 4.20 ควรหาสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับวัดที่มาปฏิบัติธรรมค่าเฉลี่ย 3.72 สำหรับปัจจัยด้านบุคลากรที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนามาก ได้แก่ ควรมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญค่าเฉลี่ย 4.18 และควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารค่าเฉลี่ย 3.82 ส่วนปัจจัยด้านเนื้อหาความสำคัญของการปฏิบัติธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามาก ได้แก่ สถานที่นี้ควรเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางธรรมชาติระดับภูมิภาคค่าเฉลี่ย 4.20 สามารถพัฒนาเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมระดับประเทศค่าเฉลี่ย 4.10 ควรมีหน่วยงานรัฐทำหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ควรใช้ระยะเวลาหลายวันในการปฏิบัติธรรมค่าเฉลี่ย 3.80 และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยที่การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมในชาวต่างชาติในระดับมากค่าเฉลี่ย 3.50

ส่วนที่ 6: ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ตาราง 21 แสดงค่าร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว
ด้านจิตวิญญาณ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
สมหวัง	208	94.50
ไม่สมหวัง	12	5.50
รวม	220	100.00

จากตาราง 21 พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์สมหวังจากการท่องเที่ยวด้านจิต
วิญญาณ ร้อยละ 94.50 และไม่สมหวัง ร้อยละ 5.50

ตาราง 22 แสดงค่าร้อยละของการตั้งใจจะกลับมา

ความตั้งใจ	จำนวน	ร้อยละ
กลับมาอีก	211	95.90
ไม่กลับมาอีก	9	4.10
รวม	220	100.00

จากตาราง 22 พบว่ากลุ่มตัวอย่างตั้งใจจะกลับมาอีก ร้อยละ 95.90 และไม่กลับมาอีก
ร้อยละ 4.10

ตาราง 23 แสดงค่าร้อยละของความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใกล้เคียงที่ปฏิบัติธรรม

ความต้องการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
ไป	110	50.00
ไม่ไป	110	50.00
รวม	220	100.00

จากตาราง 23 พบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใกล้เคียงที่
ปฏิบัติธรรม ร้อยละ 50 และไม่ต้องการไปร้อยละ 50

ตาราง 24 แสดงค่าร้อยละของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดกาญจนบุรีที่กลุ่มตัวอย่างอยากจะแวะไปเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
น้ำตกไทรโยคน้อย	84	10.70
สะพานข้ามแม่น้ำแคว	75	9.55
อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์	71	9.04
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเก่า	67	8.54
น้ำตกไทรโยคใหญ่	66	8.41
วัดถ้ำเสือ	63	8.03
วัดถ้ำเขาน้อย	58	7.39
ถ้ำกระแซ	58	7.39
สุสานทหารสัมพันธมิตร	43	5.48
ต้นจามจุรียักษ์	43	5.48
บ่อน้ำร้อนวัดวังขนายฯ	40	5.09
อุทยานมัจฉาวังสัจกะवास	37	4.71
โบราณสถานพงตึก	35	4.46
เขื่อนแม่กลอง	31	3.95
อื่นๆ เช่น น้ำตกเอราวัณ สัจขละบุรี	14	1.78
รวม	785	100.00

จากตาราง 24 พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการแวะแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกไทรโยคน้อยเป็นอันดับ 1 ร้อยละ 10.70 สะพานข้ามแม่น้ำแควเป็นอันดับ 2 ร้อยละ 9.55 และอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ร้อยละ 9.04 เป็นอันดับ 3

ส่วนที่ 7: ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ

ตาราง 25 แสดงค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ระบุปัญหาที่พบจากการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในวัดของจังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหาที่พบ	จำนวน	ร้อยละ
การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร	59	17.15
สภาพภูมิอากาศ	66	19.19
ความสะอาด	53	15.40
ความเป็นระเบียบเรียบร้อย	46	13.37
การเดินทาง	54	15.70
ไม่มี	66	19.19
รวม	220	100.00

จากตาราง 25 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาด้านการบริการด้านข้อมูลข่าวสารร้อยละ 17.15 สภาพภูมิอากาศร้อยละ 19.19 ความสะอาดร้อยละ 15.40 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยร้อยละ 13.37 การเดินทางร้อยละ 15.70 และไม่มีปัญหาร้อยละ 19.19

ส่วนที่ 8 : การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว มาประมวลผลเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT analysis)
 ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี สามารถแสดงผลดังตาราง 26

ตาราง 26 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
1. มีสถานที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม	1. การเดินทางต้องใช้รถยนต์ส่วนตัว
2. มีบุคลากรให้คำแนะนำที่ดี	2. มีอากาศร้อนมากในฤดูร้อน
3. มีเอกสารหนังสือธรรมะและซีดีธรรมะที่ดี	3. การประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ
4. มีความร่มรื่นและเงียบสงบ	4. ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าด้านหลักธรรม(มูมนหนังสือธรรมะ)
5. มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และงานมหกรรม กิจกรรม การบริการ	
6. ใกล้กรุงเทพมหานครนครการคมนาคมสะดวก	
7. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับวัด	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมในชาวต่างชาติ	1. การปฏิบัติธรรมมีระยะเวลานานหลายวัน
2. พัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณระดับประเทศ	2. กิจกรรมการปฏิบัติธรรมไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร
3. เป็นสถานที่พัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางธรรมชาติ	3. ปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยสนใจการเข้าวัด
4. พัฒนาเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาว	4. การพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้คนในสังคมมีปัญหา
5. พัฒนาเป็นศูนย์ส่งเสริมด้านจิตใจ คุณธรรม ศีลธรรม	5. ขาดงบประมาณในการสนับสนุน
6. การปฏิบัติธรรมเหมาะกับทุกเพศทุกวัย	6. ปัจจุบันคนด้อยพัฒนาด้านศีลธรรมและจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก มากำหนดวิสัยทัศน์เพื่อให้ทิศทางการดำเนินงานในอนาคตเป็นไปอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้ **เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณระดับประเทศ**

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดภารกิจ เพื่อเป็นการระบุภาระหน้าที่ที่ต้องกระทำและสิ่งทีคาดหวังที่จะทำให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ ผู้วิจัยได้กำหนดภารกิจ ดังนี้

1. ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
2. พัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว
3. เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณสำหรับชาวต่างชาติ

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดกลยุทธ์และโครงการ เพื่อให้ภารกิจสามารถดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายและสัมฤทธิ์ผล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลยุทธ์และเสนอโครงการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

โครงการ

- 1.1 โครงการฝึกอบรมบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ สามารถสอนการปฏิบัติธรรมให้เกิดประสิทธิผลที่ดี
- 1.2 โครงการสถานที่สะอาด บรรยากาศร่มรื่นเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม
- 1.3 โครงการส่งเสริมให้มีการสร้างแบบแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อไปสู่ทิศทางเดียวกัน
- 1.4 โครงการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติธรรม

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างศูนย์การศึกษาด้านการปฏิบัติธรรม

โครงการ

- 2.1 โครงการจัดการสัมมนาสำหรับการปฏิบัติธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 2.2 โครงการสร้างอุทยานการเรียนรู้เพื่อการศึกษาธรรมะ
- 2.3 โครงการห้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนาศึกษาการปฏิบัติธรรมร่วมกับทางวัด

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเชื่อมโยงกับแหล่ง

ท่องเที่ยว

โครงการ

- 3.1 โครงการพัฒนาการคมนาคมเพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงสถานที่ปฏิบัติธรรมและแหล่งท่องเที่ยว
- 3.2 โครงการร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว
- 3.3 โครงการเส้นทางเที่ยวท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณผสมผสานการท่องเที่ยวธรรมชาติ

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างสื่อด้านการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย

โครงการ

- 4.1 โครงการทำแผนพับหรือซีดีเพื่อแนะนำสถานที่ปฏิบัติธรรม
- 4.2 โครงการจัดทำเว็บไซต์ www.spiritualtourism.com เพื่อการสืบหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
- 4.3 โครงการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
- 4.4 โครงการจัดทำป้ายและแผนที่แสดงสถานที่การท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณบริเวณถนนทางหลวง

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมให้ประชาชนหันมาสนใจการเข้าวัดเพื่อการปฏิบัติธรรมมากขึ้น

โครงการ

- 5.1 โครงการส่งเสริมให้ทุกคนมีคุณธรรมและศีลธรรม เพื่อมีจิตใจที่ดีงาม
- 5.2 โครงการยกระดับคุณภาพชีวิตครอบครัวด้วยการปฏิบัติธรรม
- 5.3 โครงการปลูกจิตสำนึกให้สังคมดีมีคุณธรรม เพื่อความสุขอย่างยั่งยืน
- 5.4 โครงการประชาชนร่วมใจใส่ใจการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาด้านจิตใจ

กลยุทธ์ที่ 6 เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการปฏิบัติธรรมสำหรับชาวต่างชาติ

โครงการ

- 6.1 โครงการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ (การปฏิบัติธรรม) สำหรับชาวต่างชาติ เพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน
- 6.2 โครงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศสำหรับการปฏิบัติธรรม
- 6.3 โครงการสร้างโปรแกรมการปฏิบัติธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีความต้องการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ
- 6.4 โครงการสร้างศูนย์พำนักระยะยาวนานสำหรับชาวต่างชาติในการปฏิบัติธรรม
- 6.5 โครงการจัดทำหนังสือธรรมะ เทปและซีดี เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมสำหรับชาวต่างชาติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวในวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาปฏิบัติธรรม ในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้ที่มาปฏิบัติธรรม
4. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณพัฒนากิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ที่ประสงค์มาปฏิบัติธรรม เป็นทางเลือกใหม่และรูปแบบใหม่ให้การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยทางด้านการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมใน วัดใหม่-เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม จำนวนวัดละ 55 คน รวม 220 คน เจ้าของสถานที่วัดละ 2 ท่าน ซึ่งได้แก่ ท่านเจ้าอาวาสและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชั้น คือ
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้วิจัยเชิงคุณภาพ
    - การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว
    - ข้อมูลทุติยภูมิ
    - การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

- แบบสอบถาม เพื่อสอบถามความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 6 ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แจกแบบสอบถาม ตั้งแต่ กรกฎาคม – สิงหาคม 2549 และผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวและสัมภาระ ตั้งแต่ กรกฎาคม – กันยายน 2549

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.1 วัดใหม่เจริญผล ตั้งอยู่ตำบลท่าเรือ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เจ้าอาวาสคือ พระธีรพงษ์ ฐานุตโร ทรัพยากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่น มีสัตว์ เช่น ไก่แจ้ มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ ลานธรรม "กาญจนวิสุทธี" มีอุโบสถ มีพระพุทธรูป พระนามว่า "สมเด็จพระบรมสัมมาสัมโพธิญาณ" รูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) รูปหล่อพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อดอด วัดปากน้ำ) รูปหล่อพระครูกาญจนวิสุทธี (หลวงพ่อดอด ปรีสุทโธ) ห้องสมุดประชาชน อำเภอท่ามะกา ศาลาปฏิบัติธรรม ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหรหรรพ์ ได้แก่ การปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ การปฏิบัติธรรมทุกวันพระเพื่อถือศีล มีการแสดงพระธรรมเทศนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ การฟังเทศน์ ฟังธรรม ยืนสมาธิ – นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ สอบอารมณ์ รักษาศีล ทรัพยากรด้านบริการ ที่พัก ห้องสุขา ไฟฟ้าและน้ำอาหารและน้ำปานะ ลานจอดรถ

1.2 วัดมโนธรรมาราม ตั้งอยู่ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เจ้าอาวาส คือ พระครูวิสุทธิกาญจนคุณ ทรัพย์ากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่น มีวังมัจฉา มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ โบราณสถานสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น โบราณสถานแห่งชาติวิหารพระพุทธไสยาสน์ สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ พระประธานในอุโบสถ เจ้าแม่กวนอิม ศาลาทำมหาพรหม สังฆารไม้เฒ่าเปื่อยของหลวงพ่อบ้าน (อดีตเจ้าอาวาส) รูปปั้นแม่ย่านางโน ศาลาปฏิบัติธรรม ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม ได้แก่ การประชุมปฏิบัติธรรมบวชนกขัมมะในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา บวชชีพรหมณ์ ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ การฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ รักษาศีล เลี้ยงปลาวังมัจฉา ทรัพยากรด้านบริการ ที่พัก ห้องสุขา ไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ ลานจอดรถ

1.3 วัดท่าเสด็จ ตั้งอยู่ตำบลจรเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เจ้าอาวาส คือ พระครูเกษมกาญจนสิทธิ์ ทรัพย์ากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่น มีต้นปาล์มและสะเดา มีไก่อป้า มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่ พระพุทธประทานพร พระอุคุตต์ พระประจำวันรอบๆ วิหาร วิหารอริยสังข์ หอระฆัง ลานเฉลิมพระเกียรติ พระบรมรูปรัชกาลที่ 5 มีลานปฏิบัติธรรม ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม ได้แก่ งานปริวาสกรรมประมาณวันที่ 23 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ ปฏิบัติธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ การฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ รักษาศีล สอบถามธรรมะ ทรัพยากรด้านบริการ ได้แก่ ที่พัก ห้องสุขา ไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ ลานจอดรถ

1.4 วัดสุนันทวนาราม ตั้งอยู่ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เจ้าอาวาส คือ พระอาจารย์มิตชูโอะ คเวสโก ทรัพย์ากรธรรมชาติ มีต้นไม้ที่ร่มรื่นอยู่ใกล้ภูเขา มีเต้าและบึงบ่อปลา มีน้ำตกวัดป่าสุนัน มีบริเวณที่เป็นป่าธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มีโบสถ์ มีพระพุทธรูป งานประติมากรรมปูนปั้น ศูนย์เยาวชน ศาลาปฏิบัติธรรม ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม ได้แก่ งานทอดกฐิน ปฏิบัติธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ การฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม กราบ-ไหว้พระ รักษาศีล สอบถามเกี่ยวกับธรรมะ ทรัพยากรด้านบริการ ได้แก่ ที่พัก ห้องสุขา ไฟฟ้าและน้ำ อาหารและน้ำปานะ ลานจอดรถ

2. ผลการศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม

ผลสรุปการศึกษาการจัดการของเจ้าของสถานที่ ได้แก่ วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ วัดสุนันทวนาราม โดยทั่วไปทุกวัดมีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานานกว่า 10 ปี และมีการวางแผนจัดทำตารางในการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมในระยะเวลา 1 ปี กิจกรรมส่วนใหญ่จะจัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม 3 วัน 5 วัน และ 9 วัน มีการจัดทำตารางเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละวัน เช่น ตื่นนอน ปฏิบัติวิปัสณากรรมฐาน และอานาปานสติ (นั่ง เดินจงกรม และฟังธรรม) แทบทุกวัดไม่มีการจำกัดจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม และมีการตั้งกฎระเบียบเพื่อให้ทุกท่านปฏิบัติเหมือนกัน โดยกิจกรรมของทุกวัดเป็น

กิจกรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ สันทนาธรรม การนั่งสมาธิ และการเดินจงกรม วัดส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาโดยสร้างศาลาการปฏิบัติธรรมให้มีขนาดใหญ่มากขึ้นเพื่อรองรับผู้มาปฏิบัติธรรม และพัฒนาสถานที่ให้สะอาดยิ่งขึ้น ทางวัดคิดว่าควรมีหน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้ที่มาปฏิบัติธรรม

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน มากที่สุดพบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 70.50 ร้อยละ 28.20 มีอายุระหว่าง 10-20 ปี ร้อยละ 55.50 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 36.40 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา ร้อยละ 30.00 มีอาชีพเป็นนักเรียน นักศึกษา และร้อยละ 46.80 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท

3.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มาปฏิบัติธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อการนั่งสมาธิ คิดเป็นร้อยละ 40.50 และส่วนมากจะอยู่ปฏิบัติธรรมจำนวน 3 วัน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเคยเดินทางมาสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งนี้กับเพื่อน และเดินทางมากัน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 65.90 45.50 และ 20.90 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 65.90 เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ส่วนมากเคยเดินทางไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่น คิดเป็นร้อยละ 60.90 และแรงจูงใจที่ทำให้มาปฏิบัติธรรม คือ มีบรรยากาศสงบร่มรื่น คิดเป็นร้อยละ 34.50

3.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า อากาศบริสุทธิ์เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.45 ศาลาปฏิบัติธรรมเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.00 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีและงานมหกรรมที่ดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.41 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมการสวดมนต์ ไหว้พระมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.50 และมีความพึงพอใจเกี่ยวกับบริการ ด้านที่พัก อาหาร น้ำปานะ ไฟฟ้า น้ำใช้ ในระดับมากค่าเฉลี่ย 4.10

3.4 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าอาจารย์ที่ให้คำแนะนำที่ดี สถานที่ที่มีความสงบร่มรื่น มีสิ่งปลูกสร้างกลมกลืนกับธรรมชาติ มีสถานที่ปฏิบัติธรรมเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม ปัจจัยด้านบุคลากรและปัจจัยด้านสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณมากที่สุด ทุกเพศทุกวัยเหมาะสมมากที่สุดที่จะมาปฏิบัติธรรม สำหรับปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าควรพัฒนาในระดับมาก ได้แก่ ควรมีความสะดวกในการเดินทาง มีรถประจำทางเข้าถึงวัด ภายในวัดควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการสอนปฏิบัติธรรม ระยะเวลาการปฏิบัติ

ธรรมควรใช้ระยะเวลาหลายวัน ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการปฏิบัติธรรม หน่วยงานรัฐ ควรส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติธรรม ควรพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาว ควรให้วัดเป็น สถานที่พัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางธรรมชาติระดับภูมิภาค และเป็นศูนย์กลางการ ปฏิบัติธรรมระดับประเทศ และกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมของ ชาวต่างชาติในระดับมาก

3.5 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์สมหวังจากการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณคิดเป็นร้อยละ 94.50 และตั้งใจจะกลับมาอีกคิดเป็นร้อยละ 95.90 กลุ่มตัวอย่างต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวใน สถานที่ใกล้เคียงที่ปฏิบัติธรรมร้อยละ 50 ไม่ต้องการไปร้อยละ 50 แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัด กาญจนบุรีที่กลุ่มตัวอย่างอยากแวะไป คือ น้ำตกไทรโยคน้อยคิดเป็นร้อยละ 10.70 สะพานข้าม แม่น้ำแควคิดเป็นร้อยละ 9.55 และอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์คิดเป็นร้อยละ 9.04 ตามลำดับ

3.6 ผลการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการมาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัด กาญจนบุรี พบว่าปัญหา อันดับที่ 1 คือ สภาพภูมิอากาศคิดเป็นร้อยละ 19.19 อันดับที่ 2 คือ การ บริการด้านข้อมูลข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 17.15 อันดับที่ 3 คือ การเดินทางคิดเป็นร้อยละ 15.70 อันดับที่ 4 คือ ความสะอาดคิดเป็นร้อยละ 15.40 อันดับที่ 5 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยคิดเป็นร้อย ละ 13.37

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ใน จังหวัดกาญจนบุรี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลจากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว ในวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีนักท่องเที่ยว เดินทางมาปฏิบัติธรรม ในจังหวัดกาญจนบุรี จะนำเสนอการอภิปรายผลดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวัดใหม่เจริญผล อำเภอท่ามะกา วัดมโนธรรมาราม อำเภอ ท่าม่วง วัดท่าเสด็จ อำเภอด่านมะขามเตี้ย วัดสุนันทวนาราม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่ง อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักประมาณ 99-220 กิโลเมตร สามารถขับรถประมาณ 2-3 ชั่วโมง ในจังหวัดกาญจนบุรีมีวัดจำนวนมาก แต่จะมีวัดที่มีการปฏิบัติธรรมไม่มากนัก โดยวัดที่ สามารถมาปฏิบัติธรรม ได้แก่ วัดใหม่เจริญผล วัดมโนธรรมาราม วัดท่าเสด็จ และวัดสุนันทวนาราม แต่ละวัดต่างมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมและมีบรรยากาศสงบร่มรื่น มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อยู่ ใกล้เคียงและมีความน่าสนใจในการท่องเที่ยว เช่น สะพานข้ามแม่น้ำแคว สุสานทหารสัมพันธมิตร อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฤทัยวัลค์ มโนสา (2544:121-122) กล่าวว่าอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ มีศักยภาพทั้งทางด้านวัฒนธรรมและด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมีความหลากหลายทั้งด้านชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ สามารถจัดกิจกรรมธรรมชาติ เช่น กิจกรรมดูนก กิจกรรมศึกษาชีวิตสัตว์ น้ำตกไทรโยคน้อย เป็นต้น

1.2 รายการทรัพยากรธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญในการมาท่องเที่ยวด้านการปฏิบัติธรรม เช่น มีต้นไม้ที่ร่มรื่น เพื่อให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวได้รับอากาศที่บริสุทธิ์และมีความสบายตา มีแม่น้ำไหลผ่าน ทำให้เกิดสภาพอากาศที่เย็นสบายและได้เกิดความคิดใหม่ๆ มีวังมัจฉาที่ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถทำบุญด้วยการเลี้ยงอาหารปลา

1.3 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า ส่วนมากจะเป็นสิ่งที่เป็นวัตถุซึ่งมีส่วนโน้มน้าวจิตใจผู้มาปฏิบัติธรรมให้มีสมาธิตั้งมั่น เช่น มีโบสถ์และวิหาร มีพระพุทธรูปต่างๆ แต่ที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ศาลาการปฏิบัติธรรม ซึ่งควรจะมีขนาดใหญ่เพื่อรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมในช่วงที่มีคนเดินทางมามาก

1.4 รายการทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม แสดงให้เห็นว่าในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา เป็นวันที่มีส่วนสร้างความน่าสนใจให้ผู้มาปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีวันหยุดยาวจึงสามารถปฏิบัติธรรมเป็นระยะเวลายาวนาน

1.5 รายการทรัพยากรด้านกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยดึงดูดใจให้คนมาปฏิบัติธรรม เช่น การฟังเทศน์ ฟังธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม รักษาศีล สวดมนต์ ไหว้พระ

1.6 รายการทรัพยากรด้านการบริการ แสดงให้เห็นว่า เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมอยากมาที่นี้ เช่น ที่พัก ห้องสุขา ห้องน้ำ อาหาร น้ำปานะ ไฟฟ้า และน้ำใช้ แหล่งสอบถามข้อมูล เป็นต้น

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของผู้มาปฏิบัติธรรม จะนำเสนอการอภิปรายผลดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมที่วัดส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาวดี พันธรัักษ์ (2545: 76) กล่าวว่าผู้ที่เดินทางมาวัดป่าธรรมยุติส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ระดับการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษา

2.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่า

2.2.1) กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเดินทางมาปฏิบัติธรรมเพื่อการนั่งสมาธิ ให้เกิดสมาธิ สติ ปัญญา และพึงพอใจในการเดินจงกรม ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุวิสุทธานนท์ (เอี่ยมทิพย์ คงเพชร. 2535: 145; อ้างอิงจาก พระภิกษุวิสุทธานนท์. 2532) ทำได้ 3 วิธี คือ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการนอนทำสมาธิ แต่ผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติโดยการเดินจงกรมก่อน ซึ่งพระภิกษุวิสุทธานนท์ กล่าวว่า การเดินจงกรมผู้ปฏิบัติจะมีสมาธิตั้งอยู่ได้นานกว่าการนั่งสมาธิ และมีอานิสงส์ดีจากการปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการทำสมาธิทำให้เกิดการตั้งสติให้จิตละจากวาทะ โลก ความโกรธ และทำให้เกิดสติในการจะกระทำสิ่งต่างๆ

2.2.2) กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเดินทาง มาโดยรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบรรจบพร สุนทรรัตนกุล (2544: 123) กล่าวว่า พาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี คือ รถยนต์ส่วนตัว และแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการ

ท่องเที่ยวของ วรรณภา วงษ์วานิช (2539:19-23) การคมนาคมขนส่ง เพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่ท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ เช่น รูปแบบของการคมนาคมขนส่ง การคมนาคมขนส่งสู่แหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การเดินทางเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสะดวกสบายในการเดินทาง ควรมีรถโดยสารผ่านที่บริเวณหน้าวัดเพื่อให้เข้าถึงสถานที่นั้นๆ ได้ง่าย

2.2.3) แรงจูงใจที่ทำให้มาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้มากที่สุดคือ บรรยากาศสงบร่มรื่น ซึ่งสอดคล้องกับของ ภาวดี พันธรัักษ์ (2545: 76-79) ปัจจัยทางกายภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจไปวัดป่าธรรมยุติมากที่สุด คือด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมบรรยากาศ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า บรรยากาศสงบร่มรื่น เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการมาปฏิบัติธรรม เพราะจะทำให้เกิดสมาธิจากการไม่มีสิ่งรบกวน รองลงมาคือมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม

2.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ คือมีอากาศที่บริสุทธิ์มีพื้นที่ธรรมชาติเป็นป่าและมีต้นไม้ที่ร่มรื่น ซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดในการมาปฏิบัติธรรม ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่อความดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมาก คือ มีศาลาปฏิบัติธรรม ในการปฏิบัติธรรมถ้ามีศาลาปฏิบัติธรรมที่สามารถรองรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมได้มากก็จะมีผู้มาปฏิบัติธรรมเดินทางมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีและงานมหกรรมต่อความดึงดูดใจให้มาปฏิบัติธรรมมากที่สุด คือ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีวันหยุดหลายวัน ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมมากที่สุด คือ สวดมนต์ ไหว้พระ ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546: 3-1) กล่าวว่า กิจกรรมเป็นสิ่งดึงดูดและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดหรือสร้างขึ้นโดยมุ่งที่จะให้บริการต่อการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกิจกรรมต้องมีความหลากหลายจะทำให้เกิดความน่าสนใจต่อผู้ที่มาปฏิบัติธรรม เช่น ฟังเทศน์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม และการออกกำลังกายในตอนเช้า (โยคะ) ความพึงพอใจด้านบริการมาก คือ ที่พัก อาหาร และน้ำปานะ ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดรรชนี เอมพันธ์; และสุรเชษฐ์ เชนฐูมาส (2539: 1-10) กล่าวว่า การบริการ การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ทรัพยากรด้านการบริการที่ดีและมีสิ่งอำนวยความสะดวกจะทำให้มีผู้ปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้นและถ้ามีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถตอบสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจอยากกลับมาอีก

2.4 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา ด้านสถานที่ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการพัฒนาในด้านความร่มรื่นและเงียบสงบมากที่สุด ผู้ที่เดินทางมาปฏิบัติธรรมส่วนมากต้องแสวงหาที่ที่มีความสงบและร่มรื่นในการปฏิบัติธรรม การคมนาคมควรมีรถประจำทางในการเข้าถึงตลอดเวลาเพื่อความสะดวกในการเดินทาง ด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างต้องการอาจารย์ที่ให้คำแนะนำที่ดี เพื่อให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมได้ปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกวิธี และนำไปปฏิบัติต่อได้อย่าง

ถูกต้อง ด้านเนื้อหาความสำคัญของการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัยมากที่สุด ควรมีการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมตั้งแต่ระดับเยาวชนไปถึงผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี สถานปฏิบัติธรรมควรสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมระดับประเทศ การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณโดยการสอนปฏิบัติธรรมสำหรับชาวต่างชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณมากยิ่งขึ้น

2.5 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากสมหวังในการมาปฏิบัติธรรม กลุ่มตัวอย่างครึ่งหนึ่งต้องการเดินทางไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ คือ น้ำตก ไทรโยคน้อย ต้นจามจุรียักษ์ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ สะพานข้ามแม่น้ำแคว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า

2.6 ผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณอย่างมาก ต้องมีความสะอาดในสถานที่นั้นๆ ควรมีการพัฒนาในด้านการเดินทางโดยมีรถโดยสารประจำทางผ่านบริเวณหน้าวัด เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี แสดงให้เห็นว่าสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัย ได้ดังนี้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT analysis) จุดแข็ง พบว่า มีสถานที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม มีอาจารย์ให้คำแนะนำที่ดี มีเอกสารหนังสือ และ ซีดีที่ดี มีความร่มรื่นและเงียบสงบ มีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับวัด มีกิจกรรมที่หลากหลาย ใกล้กรุงเทพฯ การคมนาคมสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา จิตุพร (2548: 111-120) กล่าวว่า อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ทำให้ใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก การเดินทางสะดวก สามารถเลือกเดินทางได้หลายวิธี เช่น รถโดยสารประจำทาง รถส่วนตัว รถไฟ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ตามความต้องการของแต่ละคน ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ

จุดอ่อน การเดินทางต้องใช้รถยนต์ส่วนตัว มีอากาศร้อนมากในฤดูร้อน การประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารให้มากขึ้น

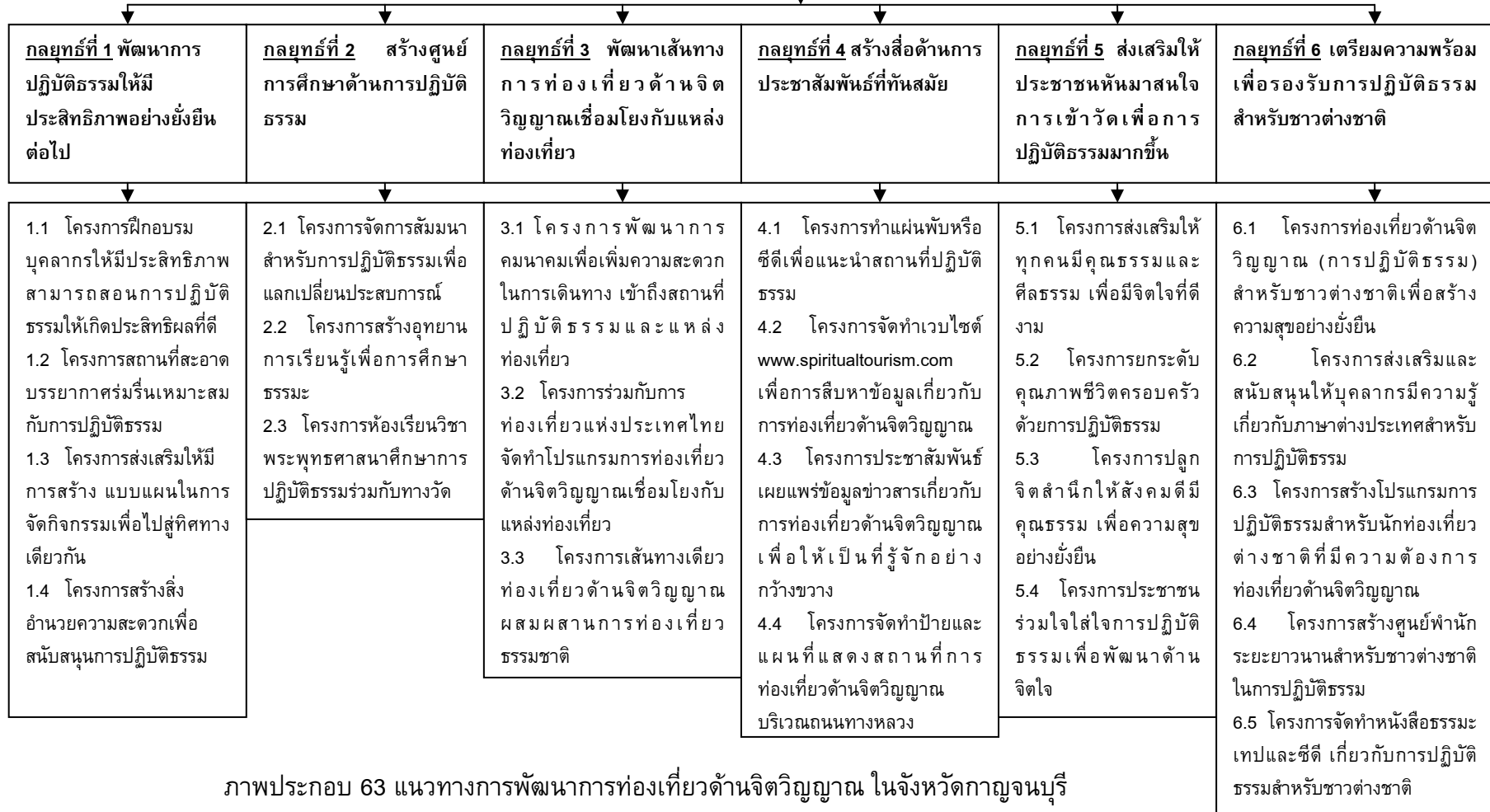
โอกาส การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมระดับประเทศ เป็นสถานที่พัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางธรรมชาติระดับภูมิภาค สามารถพัฒนาเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาว การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการส่งเสริมให้พัฒนาด้านมาตรฐานให้มีคุณภาพที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมการปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมกับเวลา มีบุคลากรหรือวิทยากรสอนในการทำกิจกรรมการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นขั้นตอน

อุปสรรค การปฏิบัติธรรมใช้ระยะเวลานานหลายวัน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร ปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยสนใจการเข้าวัด การพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้คนในสังคมมีปัญหา ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการส่งเสริมให้คนทุกเพศทุกวัยมาปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นการพัฒนาให้มีความสุขอย่างยั่งยืน

นอกจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ดังภาพประกอบ 63

วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณระดับประเทศ

ภารกิจ ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด พัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณสำหรับชาวต่างชาติ

ภาพประกอบ 63 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณให้รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นการพัฒนาให้มีการเดินทางมาปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น
2. ควรมีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณให้มากขึ้น
3. ควรมีรถโดยสารเข้าถึงให้มากขึ้น เพื่อสร้างความสะดวกในการเดินทาง
4. ควรมีเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม
5. ควรมีข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมของแต่ละวัดในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ผู้ที่สนใจสืบค้นได้ง่าย
6. ควรมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนในการเข้าถึงวัดเพิ่มมากขึ้น
7. ควรมีการจัดตั้งอุทยานการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมในวัด
8. ภาครัฐควรมีส่วนในการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณร่วมกับการท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัด เพื่อเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณเพื่อเชื่อมโยงกับเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัดอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาการวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณของชาวต่างชาติ
3. ควรมีการศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัดด้านจิตวิญญาณในจังหวัดอื่นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). *การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). *แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว รายงานฉบับสมบูรณ์* บริษัท คอร์ด แพลนนิ่ง&ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). *สถิตินักท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2549, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). *สถานที่ท่องเที่ยวกาญจนบุรี*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2549, จาก <http://www.tourismthailand.org>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2547). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2547-2551* กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ. (2541). *การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษา: เมืองหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมือง มหาวิทยาลัย (การวางแผนผังเมือง) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 21* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จริญญา เจริญสุขใส; และ สุวัฒน์ จุฑากรณ์. (2544). *แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว*. เอกสารการสนชดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี.
- จิรวัดนา มั่นยืน. (2536). *ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (พฤติกรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- ดรรชนี เอ็มพันธ์และสุรเชษฐ ชาญมาส.(2539). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิด หลักการ และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ*. เอกสารการประชุมสัมมนา เรื่องอุทยานแห่งชาติกับนันทนาการและการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน 27-28 พฤษภาคม 2539. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- ธีระศักดิ์ ลอยศักดิ์. (2546). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและชุมชน คลองบางเชือกหนัง กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัย (การวางแผนผังเมือง) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2543). *คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล และสภาตำบล*.

- บุญเลิศ เย็นคงคาและคณะ. (2544). *การจัดการเชิงกลยุทธ์* พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน จำกัด วี.เจ.พรินติ้ง.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- บรรจบพร สุนทรตันกุล. (2544). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดกาญจนบุรี*. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม.(ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- ประไพศรี สงวนวงศ์ และอำนาจ บัวศิริ. (2533). *การประเมินผลการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมของวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี*. กองแผนงานกรมการศาสนา.
- ประมุข แก้วเนียม. (2530). *ภูมิศาสตร์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว*. การสัมมนาทางวิชาการประจำปี พ.ศ. 2530 เรื่องบทบาทของภูมิศาสตร์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว ของสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมา _____ . (2546). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11-24 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภัทโท). (ม.ป.ป.) *สันติภูมิ*. ชมรมศึกษาพุทธธรรมศิริราช กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระราชันนทมนี. (2517). *เตือนใจ*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน. (2536). *อนุสรณ์เนื่องในงานบำเพ็ญกุศลคล้ายวันมรณภาพครบรอบปีที่ 10 ของหลวงปู่ขาว อนาลโย*. กรุงเทพฯ: ป สัมพันธ์พาณิชย์.
- เพ็ญแข แสงแก้ว. (2541). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3 ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2539). *พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน*. จุลสารการท่องเที่ยว. มกราคม - มีนาคม.
- ภาวดี พันธรักษ์. (2545). *ปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจไปวัดป่าธรรมยุติ: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดสกลนคร*. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม.(ภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. (2538). *ECO-TOURISM: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. จุลสารการท่องเที่ยว. กรกฎาคม-กันยายน
- ฤทัยวัลลภ มโนสา. (2544). *แนวความคิดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ วท.ม (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา
- วรรณ วรษ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วรวรรณ ธัญญ์ชัย. (2547). การพัฒนาที่ยั่งยืนกับนโยบายประชานิยม: ศึกษาเฉพาะกรณี
ความคิดเห็นของนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์. อัดสำเนา
- วาสนา จิตุพร.(2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีแบบยั่งยืนเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจน สารนิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีน-
ครินทร์วิโรฒ. อัดสำเนา
- วัดสุนันทวนาราม. (2548) ประวัติวัดสุนันทวนาราม. สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2548,
จาก <http://www.watpahsunan.org>
- วัดใหม่เจริญผล. (2548). ประวัติวัดใหม่เจริญผล. สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2548,
จาก <http://www.kbac.ac.th/watmai/p1.htm>
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2539). *Ecotourism เอกสาร*
ประกอบการระดมความคิดเห็น โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยว
เพื่อรักษาระบบนิเวศ 15 ตุลาคม 2539 กรุงเทพฯ
- สมยศ นาวิการ. (2538). การบริหารเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ผู้จัดการ
- เสรี เวชชบุษกร. (2538). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์. เอกสารประกอบการ
สัมมนาเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). รายงานการประเมินนโยบาย
เศรษฐกิจรากหญ้าและหลักประกันสังคม: เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546
เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). เอกสารประกอบการประชุมปี
2546 “เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย”
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.(2540). รายงานคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา วุฒิสภา
พิจารณาศึกษา เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการ
แข่งขันในยุคการค้าเสรี กองกรรมาธิการ
- หอม คลายานนท์. (2524). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยครู
นครสวรรค์ระหว่างผู้ปฏิบัติและผู้ไม่ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน. รายงานผลการวิจัย.
นครสวรรค์. วิทยาลัยครูนครสวรรค์.
- เอี่ยมทิพย์ คงเพชร. (2535). ปัจจัยของการเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาของชาวพุทธ:
ศึกษาเฉพาะกรณีวัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี.
วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต(สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา).กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อัดสำเนา.

- Arnold, D. R., Porterfield, R. I. and Smith, C. D. (1994) *WE-SWOT Analysis : an Extension of a Practical Tool for Small Business* W Mississippi state University,
(URL:<http://www.lowe.org/data/2/2758.txt>)
- Barbier, E. B. (1987) *The Concept of Sustainable Economic Development Environment Conservation.*
- Boo, E. (1991). *Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, Management In nature Tourism, Management In the Environment.* Washington D.C.: Island Press.
- Gull, C. (1997) *Strategic Planning for Home-Based&Micre Businesses* Home-Based&Micre Businesses Briefs, Mississippi State University, January 1997.
(URL:<http://ext.msstate.edu:80/newsletters/hb-mbb/19970144.htm>)
- Hardi, P. and Z Terrence (1997) *Assessing Sustianable Development : Principles in Practice.* Manitoba: International Institute for Sustainable Development.
- Hutanuwatr, N. (1998). *Strategy Formulation through SWOT Analysis: A case study of Three Rural People Business Organizations in Northeast Thailand*, Ph.D. Dissertation. Bangkok: Asian Institute of Technology
- Kutay, K. (1989) *Ecotourism-making peace with nature and humanity* Buzzworn: The Environmental Journal 1(4)
- Laarman, J.G. & P.B. Durst. (1987) *Nature travel in the tropics.* Journal of forestry 85(5)
- Mcintoch, R.W. and Goeldner, C.R. (1995). *Principle, Practice, Pholosophies.* 6th ed. John Wiley and Sons, Inc., New York.
- Morton, D. (1993). *A Mission for the Real Manager...* Management today
- Nerone, F. A. (1997). *Applying the Strategic Planning Process to Small Business Enterpriss* Ph.D. Dissertation, The Union Institute.
- Pearce; et.al. (1990) *Sustainable Development Economic and Environment in the Third World.* Aldershot, Hants England: Edward Elgar Publication
- Peters, J. (1993). *On Audits Management Decision* 31
- Plugge, P.L. (1993) *Self-Help Strategic Planning for Small Communities* Economic Development Review 11
- Rickard, P. (1993). Audit Reports in the 1990. *Australian Accountant.*
- Solomon, M. (1997) *Stremline Your Strategic Planning Process.* Credit Union Magazine 63

Sterling , W. L. (1994)“ *The Primary Partners: A Public- private Partnership Brings New Resource to Rural South Carolina*. Economic Development Review 12

The Ecotourism Society (1991). *The Ecotourism Society Definition*. The Ecotourism Society Newsletter 1

Weiss, D. H. (1990) *Effectivement Management of Effective Teams*. Supervisory Management35

Yamane, T. (1973). *Statistics. An Introduction Analysis* 3rd ed. Harper & Row, New York.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว

ตารางตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

1. รายการทรัพยากรธรรมชาติ

1.ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและลักษณะ	ที่ตั้ง	วิธีการเข้าถึง	ผู้ใช้ประโยชน์	โทรศัพท์
<p>1.1 ภูมิทัศน์และภูมิอากาศ : หาด ถ้ำ ปะการัง เกาะ เขา ที่ราบสูง ภูเขา ไฟ ทะเล ที่ดอน ฤดูกาล อุณหภูมิ ชายฝั่งทะเล ลม ฯลฯ</p>					
<p>1.2 พืช : ป่า ไร่ สวน ผลไม้ พาร์ม ต้นไม้ ดอกไม้ ทุ่งหญ้า สมุนไพร ความหลากหลายทางชีวภาพ สวนครัว ป่าชายเลน ป่าเขตร้อน ฯลฯ</p>					
<p>1.3 สัตว์ : นก สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ ใกล้สูญพันธุ์ แมลงสัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง ลูกด้วยนม สัตว์เลี้ยง ปศุสัตว์ สัตว์ครึ่ง บกครึ่งน้ำ ฯลฯ</p>					
<p>1.4 น้ำ : ลำธาร แม่น้ำ คู่งน้ำ น้ำตก ทะเลสาบ น้ำพุร้อน บึงหนอง มหาสมุทร ทะเล หิมะ ฝน น้ำแข็ง อ่าง เก็บน้ำ เขื่อน คลอง ลำห้วย ฯลฯ</p>					

2. รายการทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรวัฒนธรรม	ชื่อและลักษณะ	ที่ตั้ง	การเข้าถึง	ผู้ใช้ประโยชน์	โทรศัพท์
2.1 มรดกวัฒนธรรม : ปราสาท บ້อม ที่เกิดคนสำคัญ อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ หมู่บ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์ อนุสาวรีย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศูนย์ข้อมูล ศูนย์ วัฒนธรรม สนามรบ ถนนโบราณ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ					
2.2 มรดกด้านศาสนา : โบสถ์ วิหาร สุเหร่า โบสถ์คริสต์ วัด สุสาน เมรุ ศาสน สถาน ปราสาทขอม เจดีย์ ปรางค์ พระพุทธรูปต่างๆ สมัยต่างๆ สถาปัตยกรรมด้านศาสนา จิตรกรรม ฝา ผนัง ประติมากรรม ไบเบิล พระไตรปิฎก กุระอาน ฯลฯ					
2.3 ศิลปชาติพันธุ์ : ชนกลุ่มน้อย ชาวเขา คนพื้นเมือง การฟ้อนรำ ดนตรี ภาษาถิ่น อาหาร เครื่องดื่ม หัตถกรรม บ้านเรือน อุตสาหกรรมครัวเรือน รายการทีวี การแสดงขนบธรรมเนียม ประเพณี					

3. รายการทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม

ทรัพยากรทางประเพณีและงานมหกรรม	ชื่องานแสดง	สถานที่	วันที่	ประเภทกิจกรรม	โทรศัพท์
3.1 มหกรรม : เฟสติวลดนตรีชนิดต่างๆ แจ๊ส ป๊อบ การแสดงละคร เต็นรำ บัลเล่ย์ ลิเก หนังใหญ่ หุ่นกระบอก มหกรรมผลไม้ เหล้า งานแสดงสินค้า					
3.2 การแข่งขันกีฬา : กอล์ฟ เทนนิส ฟุตบอล มวย ระดับชาติ โลก กรีฑา ถ้วยคิงส์คัพ การแข่งขัน ม้าไชว์ ประกวดสุนัขแข่งรถ แข่งจักรยาน การแข่งเรือ ฯลฯ					
3.3 งานแสดงสินค้าธุรกิจ : งานแสดงสินค้า เกษตรกรรม รถยนต์ เรือ อุปกรณ์กีฬา งานประชุม ธุรกิจ ประชุมสมาคมโลก					
3.4 งานแสดงอื่น ๆ : วันชาติ งานฉลองชาวเขา งานฉลองถนนต่างๆ ขบวนแห่มหกรรม แสงบุญ ประกวด งานแสดงด้านการทหาร การถ่ายรูป					

4. รายการทรัพยากรด้านกิจกรรม

ทรัพยากรกิจกรรม	ชื่อกิจกรรม	ที่ตั้ง	เวลาเปิด - ปิด	ผู้ใช้ประโยชน์	โทรศัพท์
<p>4.1 กิจกรรมนันทนาการ : สนามเด็ก สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส เส้นทาง ศึกษาธรรมชาติ ทางจักรยาน คลอง โดด ร่ม การวาดรูป การเขียน สนามกรีฑา สระว่ายน้ำ การพายเรือ แล่นใบ ดำน้ำ ล่องแพ ล่าสัตว์ ตกปลา ยิงปืน แกะสลัก แพชชั่น บันจี้จัมพ์ ฯลฯ</p>					
<p>4.2 กิจกรรมด้านบริการ : ชายป्लीก อุปกรณ์แคมป์ปิ้ง อุปกรณ์เล่นสกี หอคิลปี เสื้อผ้าเฉพาะ เซรามิค แก้ว สินค้า โรงงาน สินค้ามือสอง ละคร ภาพยนตร์ SPA ศูนย์ประชุม การอบสมุนไพร การ นวด การรักษา</p>					
<p>4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก : ทวีร์สวน ผลไม้ ทวีร์อุทยานแห่งชาติ ฟาร์ม สวนพฤกษชาติ ห้องฟ้าจำลอง สวนสนุก ทวีร์โรงงาน เขื่อน เหมือน ท่าเรือ สถานี รถไฟ รถกระเช้า สวนสาธารณะ</p>					

5. รายการทรัพยากรด้านบริการ

ทรัพยากรด้านบริการ	ชื่อประเภทลักษณะบริการ	ที่ตั้ง	เวลาเปิดทำการ	บริการต่าง ๆ	โทรศัพท์
5.1 การขนส่ง : การเข้าถึง ยานพาหนะ เรือ รถไฟ รถยนต์ เครื่องบิน รถทัวร์ สนามบิน ท่าเรือ					
5.2 ที่พักแรม : โรงแรม 2-3-4-5 ดาว Guest Houses B+B Homestay Farmstay โมเต็ล หอพัก เยาวชนแคมป์					
5.3 การต้อนรับ : ศูนย์ข้อมูล แผนที่ โบรชัวร์ ของที่ระลึก เส้นทางทัวร์ ป้ายบอกทางแผนที่ ไกด์ท้องถิ่น เดินเที่ยวเองภาพลักษณ์ของสถานที่ ที่ทำเจ้าของบ้าน บริษัททัวร์					
5.4 บริการอื่น ๆ : การซ่อมต่างๆ บัม น้ำมัน ธนาคาร ATM ที่แลกเงิน ตำรวจ ท้องเที่ยว อุบัติเหตุ ไปรษณีย์ บริการสุขภาพ ไฟฟ้า ประปา ท่อระบายน้ำ โทรศัพท์					

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่

แบบสัมภาษณ์เจ้าของสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม
เรื่อง

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี

1. ชื่อ.....
2. ตำแหน่ง.....
3. ทางวัดมีการจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรมมานาน..... ปี
4. ทางวัดมีการทำแผนเพื่อกำหนดการปฏิบัติธรรมหรือไม่.....
5. ในปีหนึ่งมีการจัดกิจกรรมกี่ครั้ง.....
6. จำนวนวันต่อครั้งในการจัดกิจกรรมมีระยะเวลา.....วัน
7. การปฏิบัติธรรมแต่ละวันมีกำหนดการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. ทางวัดมีการจำกัดจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมหรือไม่ ถ้ามีการจำกัดมีวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

9. ท่านมีการประชาสัมพันธ์เรื่องกำหนดการปฏิบัติธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นจุดดึงดูดใจให้ผู้มาปฏิบัติธรรมมาปฏิบัติธรรมที่นี่

.....

.....

.....

11. ท่านคิดว่าเมื่อมีคนมาปฏิบัติธรรมเกิดผลกระทบอะไรบ้าง

ขยะ .....

น้ำเสีย.....

12. ชุมชนมีส่วนร่วมกับการปฏิบัติธรรมกับทางวัดหรือไม่ ถ้าชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนร่วมอย่างไร

.....

.....

เจ้าของสถานที่

13. ท่านคิดว่าควรมีหน่วยงานใดบ้างให้การสนับสนุนในการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ (การปฏิบัติธรรม).....

.....

14. ทางวัดมีการวางแผนพัฒนาการปฏิบัติธรรมอย่างไรบ้าง

14.1 การเพิ่มจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรม.....

.....

14.2 มีการจัดการอย่างไรให้มีระบบระเบียบ.....

.....

14.3 มีการสร้างเอกลักษณ์ในการปฏิบัติธรรมให้วัดหรือไม่.....

.....

14.4 ท่านคิดว่าอนาคตการปฏิบัติธรรมของวัดควรจะมีการพัฒนาไปในลักษณะใด

ด้านสถานที่.....

ด้านระยะเวลา.....

ด้านการคมนาคม.....

15. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการมาปฏิบัติธรรมในลักษณะที่มาท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ

.....

16. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

.....

.....

17. ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ปัญหา

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ

ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาปฏิบัติธรรม

เรื่อง

การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในจังหวัดกาญจนบุรี
สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง โดยใส่เครื่องหมาย / ลงใน ( ) หรือ
เติมคำลงในช่องว่าง ซึ่งข้อมูลที่ได้จะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมทาง
วิชาการเพื่อสนับสนุนการวิจัย ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา กำหนดนโยบาย และพัฒนาการ
ท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพต่อไป

*****

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบคำถาม

1. เพศ

( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

2. อายุ

( ) 1. 10 – 20 ปี ( ) 2. 21 - 30 ปี

( ) 3. 31 – 40 ปี ( ) 4. 41 - 50 ปี

( ) 5. 51 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

( ) 1. โสด ( ) 2. สมรส

( ) 3. หย่า – หม้าย ( ) 4. อื่นๆ โปรดระบุ .....

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

( ) 1. ประถมศึกษา ( ) 2. มัธยมศึกษา

( ) 3. ปวช. ( ) 4. ปวส.

( ) 5.ปริญญาตรี ( ) 6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. อาชีพ

( ) 1. นักเรียน/นักศึกษา ( ) 2. พนักงานบริษัท

( ) 3. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ( ) 4. ราชการ/รัฐวิสาหกิจ

( ) 5. เกษตรกรรม ( ) 6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. รายได้ต่อเดือน

( ) 1. น้อยกว่า 10,000 บาท ( ) 2. 10,001 - 20,000 บาท

( ) 3. 20,001 – 30,000 บาท ( ) 4. มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว

1. วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการมาปฏิบัติธรรม

☐ 1. ทำบุญ	☐ 2. นั่งสมาธิ
☐ 3. ฟังธรรม	☐ 4. อื่นๆ โปรดระบุ.....
2. จำนวนวันที่ท่านอยู่ปฏิบัติธรรม.....วัน
3. ท่านเคยเดินทางมาที่นี่หรือไม่

☐ 1. เคย..... ครั้ง	☐ 2. ไม่เคย
--	------------------------------------
4. ท่านเดินทางมากับใคร

☐ 1. มาคนเดียว	☐ 2. มากับครอบครัว
☐ 3. มากับเพื่อน	☐ 4. อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. จำนวนผู้ร่วมเดินทางมากับท่านในครั้งนี้ (รวมตัวท่าน).....คน
6. พาหนะในการเดินทาง

☐ 1. รถไฟ	☐ 2. เช่ารถมา
☐ 3. รถยนต์ส่วนตัว	☐ 4. รถยนต์ของสำนักงาน
☐ 5. รถโดยสารประจำทางปรับอากาศ	
☐ 6. รถโดยสารประจำทางไม่ปรับอากาศ	
☐ 7. อื่นๆโปรดระบุ.....	
7. ท่านเคยไปปฏิบัติธรรมที่วัดอื่นมาก่อนหรือไม่

☐ 1. ไม่เคยไป	☐ 2. เคยไป โปรดระบุ.....
--------------------------------------	---
8. ท่านคิดว่าอะไรเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ท่านมาปฏิบัติธรรมที่วัดนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ความมีชื่อเสียงของวัด	☐ 2. ความมีชื่อเสียงของพระ
☐ 3. บรรยากาศสงบร่มรื่น	☐ 4. มีกิจกรรมที่น่าสนใจ
☐ 5. มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม	☐ 6. อื่นๆโปรดระบุ.....

ตอนที่3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

1. ท่านคิดว่าทรัพยากรทางธรรมชาติต่อไปนี้มีความดึงดูดใจให้ท่านมาปฏิบัติธรรมในระดับใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรทางธรรมชาติ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีพื้นที่ธรรมชาติเป็นป่าและต้นไม้ที่ร่มรื่น					
2. มีแม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร หรือบึง					
3. มีทิวทัศน์ที่เป็นภูเขา และป่าไม้					
4. มีอากาศที่บริสุทธิ์					
5. มีสัตว์ต่างๆ เช่น นก ปลา ฯลฯ					

2. ท่านคิดว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมต่อไปนี้มีความดึงดูดใจให้ท่านมาปฏิบัติธรรมระดับใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. มีโบสถ์และวิหาร					
2. มีพระพุทธรูปที่สำคัญ					
3. มีประติมากรรม เช่น รูปปั้นต่างๆ					
4. มีศาลาปฏิบัติธรรม					

3. ท่านคิดว่าประเพณีและงานมหกรรมต่อไปนี้มีความดึงดูดใจให้ท่านมาปฏิบัติธรรมระดับใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประเพณีและงานมหกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
2. วันพระ					
3. การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า					
4. งานทำบุญประจำปี					

4. ท่านมีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมต่อไปนี้ระดับใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ฟังเทศน์ ฟังธรรม					
2. การใส่บาตร					
3. ถวายสังฆทาน					
4. รักษาศีล 5 หรือศีล 8					
5. นั่งสมาธิ					
6. ฟีกสติ					
7. เดินจงกรม					
8. สวดมนต์ ไหว้พระ					

5. ท่านมีความพึงพอใจด้านบริการต่อไปนี้ระดับใด

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทรัพยากรด้านบริการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. ที่พัก					
2. ห้องสุขาและห้องน้ำ					
3. อาหารและน้ำปานะ					
4. แหล่งสอบถามข้อมูล					
5. ป้ายบอกทางในการเข้าถึง					
6. ลานจอดรถ					
7. ไฟฟ้า น้ำใช้					
8. เอกสาร เทป และ ซีดี ธรรมะ					

ตอนที่4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
สถานที่					
1. มีสถานที่ปฏิบัติธรรมเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม					
2. มีสิ่งปลูกสร้างกลมกลืนกับธรรมชาติ					
3. มีความร่มรื่นและเงียบสงบ					
4. ในวัดมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปลูกป่า รักษาแหล่งน้ำ					
5. สถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับวัดที่ท่านมาปฏิบัติธรรม					
การคมนาคม					
1. ความสะดวกในการเดินทาง (มีรถประจำทางในการเข้าถึงตลอดเวลา)					
บุคลากร					
1. มีอาจารย์ที่ให้คำแนะนำที่ดี					
2. บุคลากรมีความเชี่ยวชาญ					
3. การประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสาร					

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เนื้อหาความสำคัญของการปฏิบัติธรรม					
1. สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมระดับประเทศ					
2. เป็นสถานที่พัฒนาด้านจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางธรรมชาติระดับภูมิภาค					
3. สามารถพัฒนาเป็นศูนย์พำนักจิตใจระยะยาว					
4. หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติธรรม					
5. การปฏิบัติธรรมเป็นที่นิยมในชาวต่างชาติ					
6. การปฏิบัติธรรมควรใช้ระยะเวลาานหลายวัน					
7. การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย					

ตอนที่5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

1. ท่านได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในครั้งนี้สมหวังตามตั้งใจหรือไม่

( ) 1. สมหวัง ( ) 2. ไม่สมหวัง

2. ท่านตั้งใจจะกลับมาอีกหรือไม่

( ) 1. มาอีก ( ) 2. ไม่มาอีก

3. ท่านอยากจะแวะไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวใดต่อไปในจังหวัดกาญจนบุรี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) 1. สะพานข้ามแม่น้ำแคว	( ) 2. สุสานทหารสัมพันธมิตร
( ) 3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า	( ) 4. วัดถ้ำเสือ
( ) 5. วัดถ้ำเขาน้อย	( ) 6. บ่อน้ำร้อนวัดวังขนายฯ
( ) 7. เขื่อนแม่กลอง	( ) 8. ถ้ำกระแซ
( ) 9. น้ำตกไทรโยคน้อย	( ) 10. น้ำตกไทรโยคใหญ่
( ) 11. อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์	( ) 12. โบราณสถานพงตึก
( ) 13. อุทยานมัจฉาวังสังกะวาส	( ) 14. ต้นจามจุรียักษ์
( ) 15. อื่นๆโปรดระบุ.....	

4. นอกจากมาปฏิบัติธรรมท่านคิดว่าจะเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใกล้เคียงหรือไม่
 1. ไป 2. ไม่ไป

ตอนที่6 ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

1. ปัญหาที่ท่านพบจากการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณ ในวัดในจังหวัดกาญจนบุรี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร 2. สภาพภูมิอากาศ
 3. ความสะอาด 4. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 5. การเดินทาง 6. ไม่มี
 7. อื่นๆ โปรดระบุ .....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
 ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ   บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ   โทร. 5731, 5646

ที่   ศร 0519.12/๖๖๐๙   วันที่   17 ตุลาคม 2549

เรื่อง   ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน   ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์

เนื่องด้วย นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด นิตยระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผน และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี” โดยมี รองศาสตราจารย์ทรงศनिया สักดิ์ดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุทธิยาสถาพร เป็น คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ อาจารย์อรรถพร โพธิ์สุข เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบสอบถาม เรื่อง การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิต วิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัด เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเชชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-9107811 มือถือ 081-2977988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5731 , 5646

ที่ ศธ 0519.12/ 6610 วันที่ 17 ตุลาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผน และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี” โดยมี รองศาสตราจารย์พรศनिया ศักดิ์ดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุทธิยาสถาพร เป็น คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ อาจารย์พรณี บุญประกอบ เป็นผู้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถาม เรื่อง การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิต วิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัด เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-9107811 มือถือ 081-2977988

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๖๗

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

17 ตุลาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

เนื่องด้วย นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผน และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิตวิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี” โดยมี รองศาสตราจารย์ทรงศनिया ศักดิ์ดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์กรองแก้ว พุพิทยาสาพร เป็น คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย ขอเรียนเชิญ อาจารย์ปัญญา ชีระวิทย์เลิศ เป็นผู้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถาม เรื่อง การวางแผนและการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านจิต วิญญาณในจังหวัดกาญจนบุรี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัด เป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวเนตรนภา เหลืองสอาด และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสิริ ชีระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-9107811 มือถือ 081-2977988

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	เนตรนภา เหลืองสะอาด
วันเดือนปีเกิด	30 มกราคม 2521
สถานที่เกิด	กาญจนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	139/7 ซอยสมถวิล ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี 37 บางซื่อ กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2539	มัธยมศึกษา โรงเรียนราชวินิตมัธยม
พ.ศ. 2542	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
พ.ศ. 2546	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2550	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการ ท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ